

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МАРІУПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра німецької та французької філології

**КОМПЛЕКС НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ**

Методика викладання основної іноземної мови

Для спеціальності (напряму підготовки) 020303 – філологія

Автор: к.п.н., доцент Кажан Ю.М.

Затверджено на засіданні кафедри протокол № 2 від «21» вересня 2016 р.

Маріуполь - 2 0 1 6

ЗМІСТ

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА ДИСЦИПЛІНИ	3
РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ	13
НАВЧАЛЬНИЙ КОНТЕНТ для аудиторної роботи	26
МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ПРОВЕДЕННЯ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ	104
ЗАСОБИ ДІАГНОСТИКИ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ СТУДЕНТІВ	113
ПЕРЕЛІК НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИХ ПОСІБНИКІВ ТА ІНТЕРНЕТ-РЕСУРСІВ	125
ІНФОРМАЦІЙНІ МАТЕРІАЛИ БІБЛІОТЕКИ ПО ЗАБЕЗПЕЧЕННЮ НАВЧАЛЬНИМИ ПІДРУЧНИКАМИ (ПОСІБНИКАМИ) З ДИСЦИПЛІНИ	127

Міністерство освіти і науки України

Методика викладання основної іноземної мови

ПРОГРАМА
навчальної дисципліни

Підготовки ОС бакалавр

Спеціальності 6.020303 – мова та література (німецька)
Галузь знань 0203 Гуманітарні науки
напрямок підготовки 020303 ФІЛОЛОГІЯ

2016 рік

РОЗРОБЛЕНО ТА ВНЕСЕНО: **МАРІУПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**
РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ: к.п.н., доцент Кажан Ю.М.

Обговорено та рекомендовано до затвердження Вченою радою факультету
“26” вересня 2016 року, протокол № 1

Предметом вивчення навчальної дисципліни є теорія і практика навчання іноземних мов у загальноосвітніх навчальних закладах.

Міждисциплінарні зв'язки: педагогіка, психологія, лінгвістика, культурологія, іноземна мова, література.

Програма навчальної дисципліни складається з таких **змістових модулів**:

1. Теоретичні основи методики навчання іноземних мов.
2. Методика формування іншомовної комунікативної компетентності.
3. Організація навчання іноземних мов у загальноосвітніх навчальних закладах.
4. Методи навчання іноземних мов і культур.

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

1.1. **Метою викладання** навчальної дисципліни “Методика навчання основної іноземної мови” є формування в студентів професійно-методичної компетентності вчителя іноземної мови.

Програма передбачає тісний зв'язок теоретичного курсу методики з практикою. В лекційному курсі і на практичних заняттях студенти знайомляться як з загальноприйнятими теоретичними положеннями методики, що викладаються у певній системі, так і з новими, дискусійними ідеями. На практичних заняттях вони оволодівають **професійно-методичними вміннями** вчителя іноземної мови:

■ здійснювати комунікативно-навчальну функцію, яка охоплює інформаційний, мотиваційно-стимулюючий і контрольно-корегуючий компоненти, тобто вміло застосовувати різноманітні методи, форми, прийоми навчання та сучасні технічні засоби навчання в різних умовах для формування в учнів іншомовної комунікативної компетентності;

■ здійснювати розвивальну функцію, а саме накреслювати шляхи формування та розвитку інтелектуальної та емоційної сфер особистості учня, його пізнавальних і розумових сил на матеріалі іноземної мови як навчального предмета;

- здійснювати виховну функцію, вирішувати завдання морального, культурно-естетичного, гуманістичного виховання учнів засобами іноземної мови;

- здійснювати гностичну функцію, аналізувати навчальний матеріал, виділяти в ньому об'єкти навчання, прогнозувати труднощі його засвоєння з урахуванням рівня сформованості іншомовної комунікативної компетентності учнів конкретного класу;

- об'єктивно оцінювати зміст, засоби навчання іноземної мови і культури в різних умовах; вивчати та узагальнювати досвід навчання іноземних мов;

- здійснювати конструктивно-планувальну функцію, планувати і творчо конструювати навчальний процес в цілому, а також процес навчання конкретного навчального матеріалу (лексичного, граматичного, фонетичного, країнознавчого тощо);

- планувати навчально-комунікативну діяльність учнів на уроці та в позакласній роботі, в тому числі в інтересах індивідуалізації та диференціації навчання;

- здійснювати організаторську функцію (в органічному зв'язку з гностичною та конструктивно-планувальною функціями), тобто реалізувати плани (поурочні, серії уроків, позакласних заходів), творчо вирішувати педагогічні і методичні завдання у процесі навчання і виховання учнів, вносити до них методично правильні корективи з метою досягнення бажаного результату.

Вивчення історії методики сприяє розумінню студентами еволюції методичних напрямів та ідей на різних етапах її розвитку, виявляє їх зв'язок, боротьбу думок і поглядів.

1.2. Основними завданнями вивчення дисципліни є:

- створити у студентів широку теоретичну базу, що розкриває загальні та спеціальні закономірності процесу навчання як засобу спілкування, освіти, виховання й розвитку, яка включає, крім методичних знань, також знання із суміжних з методикою наук психолого-педагогічного, філологічного й культурологічного циклів, і на цій основі сформулювати уявлення про зміст і структуру педагогічної діяльності вчителя;

- ознайомити студентів з найбільш відомими методичними напрямками, системами і методами, формами та засобами навчання іноземних мов і культур, а також сформувати у них уміння творчо застосовувати свої знання на практиці з урахуванням конкретних умов;

- на базі одержаних теоретичних знань розвивати у студентів творче методичне мислення, яке допоможе їм у вирішенні різноманітних методичних задач, що виникають в освітньо-виховному процесі з іноземної мови у школі.

1.3. Згідно з вимогами освітньо-професійної програми здобувачі вищої освіти повинні

знати:

основні поняття і категорії методики навчання іноземних мов;

навчально-методичні комплекси з іноземних мов;

теорію вправ для навчання іноземних мов;

сучасні підходи до формування в учнів іншомовної комунікативної компетентності;

інноваційні методичні технології навчання іноземних мов;

форми, види і способи контролю і оцінювання рівня сформованості мовних, мовленнєвих, соціокультурної і навчально-стратегічної компетентностей;

основні організаційні форми реалізації освітньо-виховного процесу з навчання іноземних мов у загальноосвітніх навчальних закладах різних типів;

основи планування навчально-виховного процесу з іноземної мови у початковій, основній і старшій школі.

вміти :

визначати й аналізувати цілі, зміст, принципи, методи і прийоми навчання іноземних мов ;

аналізувати, обирати й ефективно використовувати навчально-методичні комплекси з іноземних мов;

аналізувати, обирати й ефективно використовувати вправи різних типів і видів;

формувати в учнів іншомовну комунікативну компетентність;

використовувати у процесі формування іншомовної комунікативної компетентності інноваційні методичні технології;

контролювати і оцінювати рівень сформованості всіх складників іншомовної комунікативної компетентності;

планувати й реалізовувати різні форми організації освітньо-виховного процесу з іноземної мови в початковій, основній і старшій школі.

2. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1.

Теоретичні основи методики навчання іноземних мов

1.1. Методика як наука про навчання іноземних мов

Методика як наука про навчання іноземних мов /ІМ/

Цілі навчання іноземних мов у загальноосвітніх навчальних закладах

Зміст навчання іноземних мов у загальноосвітніх навчальних закладах

Базові методичні категорії: принцип, методична система, метод, технологія, методичний прийом

Засоби навчання іноземних мов у загальноосвітніх навчальних закладах

Характеристика програм з іноземної мови для загальноосвітніх навчальних закладів

Проблема підручника і навчально-методичного комплексу з іноземної мови

Використання технічних засобів зорової і слухової наочності на різних ступенях навчання іноземних мов

Система вправ для навчання іноземних мов

Змістовий модуль 2.

Методика формування іншомовної комунікативної компетенції

2.1. Методика формування мовних компетентностей

Формування іншомовної граматичної компетентності

Формування іншомовної лексичної компетентності

Формування іншомовної фонетичної компетентності

Формування іншомовної компетентності у техніці читання/письма

2.2. Методика формування мовленнєвих, лінгвосоціокультурної і навчально-стратегічної компетентностей

Формування іншомовної компетентності в аудіюванні

Формування іншомовної компетентності ї в говорінні

Формування іншомовної компетентності у читанні

Формування іншомовної компетентності у письмі

Формування компетентності у перекладі/медіації

Формування лінгвосоціокультурної компетентності

Формування навчально-стратегічної компетентності

Змістовий модуль 3.

Організація навчання іноземних мов у загальноосвітніх навчальних закладах

3.1. Організація навчання іноземних мов у різних типах загальноосвітніх навчальних закладів

Загальна характеристика процесу навчання іноземної мови у загальноосвітніх навчальних закладах на сучасному етапі:

Особливості навчання іноземної мови в початковій школі

Особливості навчання іноземної мови в основній школі

Особливості навчання іноземної мови у старшій школі

Особливості профільного навчання іноземної мови у загальноосвітніх навчальних закладах

Особливості навчання іноземної мови у загальноосвітніх навчальних закладах з поглибленим вивченням іноземних мов

Особливості навчання другої іноземної мови у загальноосвітніх навчальних закладах

3.2. Форми організації і планування навчально-виховного процесу з іноземних мов

Урок як основна форма навчально-виховного процесу з іноземної мови

Планування навчального процесу з іноземної мови

Організація і реалізація контролю на уроках іноземної мови

Шляхи інтенсифікації навчального процесу з іноземної мови

Позакласна робота з іноземної мови

Змістовий модуль 4.

Методи навчання іноземних мов

4.1. Історія методи навчання іноземних мов

Перекладні методи навчання

Методи періоду Реформи

Методи навчання іноземних мов після другої світової війни

4.2. Сучасні методи навчання іноземних мов

3. Форма підсумкового контролю успішності навчання - курсовий іспит

4. Засоби діагностики успішності навчання

усна співбесіда

писемне тестування

демонстрація студентами фрагментів уроків

захист студентами планів-конспектів уроків

написання рефератів

виконання модульної контрольної роботи.

5. Рекомендована література

1. Бігич О.Б. Особистісно-діяльнісний розвиток молодшого школяра на уроці іноземної мови: Монографія. – К.: Вид. центр КНЛУ, 2010. – 137 с.

2. Бориско Н.Ф. Сам себе методист или советы изучающему иностранные языки. – К.: «Фирма ИНКОС», 2001. – 267 с.

3. Вишневський О.І. Методика навчання іноземних мов: Навч. посібник. – К.: Знання, 2010. – 206 с.

4. Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання / Наук. ред. укр. видання С.Ю. Ніколаєва. Переклад з англ. – К.: Ленвіт, 2003. – 273 с.

5. Квасова О.Г. Основи тестування іншомовних навичок і вмінь. – К.: Ленвіт, 2009. – 119 с.

6. Колесникова И.Л., Долгина О.А. Англо-русский терминологический справочник по методике преподавания иностранных языков. – СПб.: Русско-Балтийский инф. центр "Блиц", 2001. – 224 с.

7. Методика навчання іноземних мов і культур: теорія і практика: підручник для студ. // за ред. С.Ю. Ніколаєвої. – К.: Ленвіт, 2013. – 590 с.

8. Методика навчання іноземних мов у загальноосвітніх навчальних закладах: Підручник / Кол. авторів Л.С.Панова, І.Ф.Андрійко, С.В.Тезикова та ін. – К.: Вид. центр «Академія», 2010. – 327 с.
9. Ніколаєва С.Ю. Основи сучасної методики викладання іноземних мов. – К.: Ленвіт, 2008. – 285 с.
10. Нормативно-методичні документи кредитно-модульної системи організації навчального процесу в Київському національному лінгвістичному університеті у 2013-2014 н.р./ Уклад:Соловей М.І., Сорокін С.В., Шутов О.Г ., Кудіна В.В. – К.: Вид. центр КНЛУ, 2013. – 112 с.
11. Паршикова О.О. Комунікативно-ігровий метод навчання іноземної мови учнів початкової загальноосвітньої школи. – Донецьк: Вид-во «Вебер», 2009. – 296 с.
12. Підручники і навчально-методичні комплекси з іноземних мов.
13. Практикум з методики викладання англійської мови у середніх навчальних закладах: Посібник. Вид. 2-е, доп. і переробл. / Кол. авторів під керівн. С.Ю. Ніколаєвої. – К.: Ленвіт, 2004. – 360 с.
14. Практикум з методики викладання німецької мови / Кол. авторів під керівн. С.Ю.Ніколаєвої. – К.: Ленвіт, 2007. – 287 с.
15. Практикум з методики викладання французької мови / Кол. авторів під керівн. С.Ю.Ніколаєвої. – К.: Ленвіт, 2006. – 432 с.
16. Програми для загальноосвітніх навчальних закладів та спеціалізованих шкіл з поглибленим вивченням іноземних мов: Іноземні мови.
17. Редько В.Г. Лінгводидактичні засади навчання іноземної мови учнів початкової школи. – К.: Генеза, 2007. – 136 с.
18. Роман С.В. Методика навчання англійської мови у початковій школі. – К.: Ленвіт, 2005. – 208 с.
- 19.Сучасні технології навчання іноземних мов і культур у загальноосвітніх і вищих навчальних закладах : Колективна монографія//за ред. С.Ю.Ніколаєвої. – К.: Ленвіт, 2015. – 444 с.
20. Щукин А.Н. Лингводидактический энциклопедический словарь. – М.: Астрель: АСТ Хранитель, 2007. – 746 с.

Маріупольський державний університет

Кафедра німецької та французької філології

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦ

_____ Методика викладання німецької мови _____
(шифр і назва навчальної дисципліни)
галузь знань _____ 0203 Гуманітарні науки _____
напря́м підготовки _____ 020303 Філологія _____
(шифр і назва напряму підготовки)
спеціальність _____ 6.020303 Мова та література (німецька) _____
(шифр і назва спеціальності)
факультет _____ іноземних мов _____
(назва факультету)

Маріуполь – 2016

Робоча програма з методики викладання німецької мови для студентів III курсу
(назва навчальної дисципліни)
за напрямом підготовки філологія, спеціальністю Мова та література (німецька) .

Розробники: к.п.н., доцент німецької філології Кажан Ю.М.

Робочу програму схвалено на засіданні кафедри німецької філології

Протокол від “ 21 ” вересня 2016 року № 3

Завідувач кафедри німецької філології

 (Кажан Ю.М.)
(підпис) (прізвище та ініціали)

Затверджено Вченою радою ФІМ

Протокол від “ 26 ” вересня 2016 року № 1

Голова Вченої ради ФІМ

_____ (Соколова І.В.)
(підпис) (прізвище та ініціали)

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 2	Галузь знань <u>гуманітарні науки</u>	Нормативна	
	Напрямок підготовки <u>0203 Філологія</u> (шифр і назва)		
Модулів - 2	Спеціальність (професійне спрямування): <u>Мова та література (німецька)</u>	Рік підготовки:	
Змістових модулів – 3		3-й	
Загальна кількість годин: 60		Семестр	
Тижневих годин: аудиторних – 2 самостійної роботи студента – 3		6-й	
		Освітньо-кваліфікаційний рівень: Бакалавр	Лекції
		14 год.	
		Практичні, семінарські	
		10 год.	-
		Самостійна робота	
		36 год.	-
		Індивідуальні завдання: 4 год.	
		Вид контролю: Іспит	

Примітка:

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної і індивідуальної роботи становить:

для денної форми навчання – аудиторні заняття складають 57 %

самостійна і індивідуальна роботи складають 43 %

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

2.1. Мета вивчення методики викладання іноземної мови полягає в тому, щоб ознайомити студентів з теоретичними положеннями методики викладання та сформувати практичні навички та вміння викладання мови в середній школі.

2.2. Завдання при вивченні дисципліни:

- навчити здійснювати комунікативно-навчальну функцію вчителя іноземної мови, яка охоплює інформаційний, мотиваційно-стимулюючий і контроль-коригуючий компоненти, тобто вмело застосовувати різноманітні методи, форми, прийоми навчання та сучасні технічні засоби навчання;
- навчити здійснювати розвиваючу функцію, а саме накреслювати шляхи формування та розвитку інтелектуальної та емоційної сфер особистості учня, його пізнавальних та розумових сил на матеріалі іноземної мови як навчального предмета;
- навчити здійснювати виховну функцію, вирішувати завдання морального, культурно-естетичного, гуманістичного виховання учнів засобами іноземної мови;
- навчити здійснювати гностичну функцію, аналізувати навчальний матеріал, виділяти в ньому об'єкти навчання, прогнозувати труднощі його засвоєння з урахуванням рівня мовної та мовленнєвої підготовки учнів конкретного класу;
- навчити здійснювати конструктивно-плануючу функцію, планувати і творчо конструювати навчальний процес в цілому, а також процес навчання конкретного навчального матеріалу;
- навчити здійснювати організаторську функцію, тобто реалізувати плани (поурочні, серії уроків, позакласних заходів), творчо вирішувати педагогічні та методичні завдання у процесі навчання та виховання учнів.

2.3. Згідно з вимогами освітньо-професійної програми у студентів після вивчення курсу методики викладання основної іноземної мови має бути сформована **професійно-орієнтована**

компетентність, що передбачає знання студентів щодо:

- ✓ цілей навчання німецької мови у середніх навчальних закладах; з
- ✓ змісту навчання;
- ✓ класифікації вправ;
- ✓ типів та видів вправ;
- ✓ типів засобів навчання;
- ✓ складників іншомовної комунікативної компетенції (мовної, мовленнєвої, соціокультурної та навчально-стратегічної);
- ✓ підходів до формування лексичної, граматичної, фонетичної компетенції та компетенції в читанні, аудіюванні, говорінні та письмі;

- ✓ основних видів індивідуалізації навчання,
- ✓ особливостей організації контролю іншомовних навичок та вмінь учнів;
- ✓ основних типів уроків та їх структуру;
- ✓ основ планування навчально-виховного процесу тощо.

Студенти повинні навчитися:

- ✓ розкривати й аналізувати основні характеристики методики як науки (предмет методики, його специфіку, понятійно-категорійний апарат, основні методи дослідження);
- ✓ опрацьовувати наукові джерела з теорії методики з метою глибокого осмислення методики як науки та основних напрямів її розвитку;
- ✓ аналізувати структуру і зміст програми з іноземної мови для загальноосвітніх навчальних закладів різних типів;
- ✓ аналізувати структуру і компоненти навчально-методичних комплексів і методичних концепцій, які покладені в їх основу;
- ✓ орієнтуватися в кінцевих і проміжних вимогах програми щодо динаміки формування в учнів іншомовної комунікативної компетенції;
- ✓ співвідносити кінцеві цілі навчання і вимоги програми з конкретними умовами навчання в різних типах навчальних закладів;
- ✓ аналізувати вправи/завдання, які пропонуються в підручнику/навчально-методичному комплексі, визначати їх цілі та режими виконання тощо.

3. Програма навчальної дисципліни

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ I

Теоретичні основи методики викладання іноземних мов

Тема 1. Методика як наука про навчання іноземних мов. Методи дослідження. Цілі, зміст, принципи, методи та засоби навчання іноземної мови.

Тема 2. Система вправ для навчання іноземних мов в середніх навчальних закладах. Класифікація вправ. Різні підходи до класифікації. Критерії класифікації. Типи та види вправ, їх організація в серії, групи, комплекси.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ II

Формування німецькомовної комунікативної компетенції учнів

Тема 3. Формування слуховимовних навичок. Основна мета навчання фонетики в середній школі. Основні етапи формування слухо-вимовних навичок. Основні типи та види вправ для формування фонетичних навичок.

Тема 4. Формування лексичних навичок. Характеристика лексичних навичок у продуктивних та рецептивних видах мовленнєвої діяльності. Активний та пасивний лексичний мінімум. Потенціальний словниковий запас учнів. Етапи формування лексичних навичок. Вправи для формування лексичних навичок.

Тема 5. Формування граматичних навичок. Характеристика граматичних навичок у продуктивних та рецептивних видах мовленнєвої діяльності. Етапи формування граматичних навичок. Типи і види вправ.

Тема 6. Формування вмінь аудіювання. Аудіювання як вид мовленнєвої діяльності та як вміння. Механізми аудіювання. Труднощі аудіювання. Основні етапи формування вмінь аудіювання. Система вправ для навчання аудіювання в середній школі. Вимоги до текстів для навчання аудіювання.

Тема 7. Формування вмінь діалогічного мовлення. Говоріння як вид мовленнєвої діяльності та як вміння. Механізми говоріння. Психологічні особливості діалогічної форми мовлення. Етапи формування вмінь діалогічного мовлення. Система вправ для навчання діалога. Формування вмінь монологічного мовлення. Суть і характеристика монологічного мовлення. Одиниця навчання монологу. Основні типи монологічних висловлювань. Мовні особливості монологічного мовлення. Етапи навчання монологічного мовлення. Система вправ для навчання монологу.

Тема 8. Формування вмінь читання. Формування навичок техніки читання. Читання як вид мовленнєвої діяльності і як уміння. Види читання, різні підходи до їх класифікації. Система вправ для навчання читання як виду мовленнєвої діяльності.

Тема 9. Формування вмінь письма. Формування навичок техніки письма. Письмо як вид мовленнєвої діяльності та як уміння. Система вправ для навчання письма. Особливості навчання письма на різних ступенях.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ III

Організація та планування навчальної та позакласної роботи з іноземної мови

Тема 10. Урок як основна форма навчально-виховного процесу з іноземної мови. Форми занять з іноземної мови: урок, домашня робота, лабораторні заняття, факультативні заняття, позакласна та позашкільна робота з іноземної мови. Вимоги до сучасного уроку. Структура уроку. Функції вчителя на уроці.

Тема 11. Планування у навчанні іноземних мов на різних ступенях. Типи і види планів: календарний, тематичний, поурочний. Структура планів. Компоненти та етапи плану уроку. Особливості планування в різних типах навчальних закладів.

Тема 12. Контроль у навчанні на різних ступенях. Види контролю: поточний, тематичний, підсумковий; об'єктивний, суб'єктивний. Форми контролю. Використання технічних засобів навчання у процесі контролю. Тестовий контроль у навчанні. Види тестів.

Тема 13. Особливості навчання іноземних мов на різних ступенях. Початковий ступінь та його загальна характеристика. Вікові особливості школярів. Форми та прийоми навчання. Роль ігрових прийомів. Середній ступінь навчання. Організація навчання, форми та прийоми роботи на середньому ступені. Роль самостійної роботи у процесі оволодіння іноземною мовою. Старший ступінь навчання. Особливості навчання, форми та прийоми роботи.

Тема 14. Позакласна робота з іноземної мови. Роль позакласної роботи у підвищенні мотивації до вивчення іноземної мови. Види і форми позакласної роботи на різних ступенях навчання, її завдання та зміст.

Тема 15. Індивідуалізація процесу формування німецькомовної комунікативної компетенції учнів. Психологічна структура індивідуальності і види індивідуалізації. Шляхи вивчення індивідуально-психологічних особливостей учнів.

Тема 16. Методика організації самостійної роботи учнів. Основні вимоги до самостійної роботи. Засоби реалізації самостійної роботи. Проектна робота як спосіб організації самостійної роботи учнів з іноземної мови. Мовний портфель учня як засіб реалізації самостійної роботи учнів. Автономне вивчення іноземної мови.

4. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						Заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	лаб	інд	с.р.		л	п	лаб	інд	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Модуль 1												
Змістовий модуль 1. Теоретичні основи методики викладання іноземних мов												
Тема 1. Методика як наука про навчання іноземних мов.	4	1				3						
Тема 2. Система вправ для формування навичок та вмінь мовлення	4	1				3						
Разом за змістовим модулем 1	8	2				6						
Змістовий модуль 2. Формування німецькомовної комунікативної компетенції учнів												
Тема 1. Формування слуховимовних навичок.	6	1	2			3						
Тема 2. Формування лексичних та граматичних навичок.	7	2	2			3						
Тема 3. Формування вмінь читання та аудіювання.	7	2	2			3						
Тема 4. Формування вмінь говоріння	6	1	2			3						
Тема 5. Формування вмінь письма.	6	1	2			3						
Разом за змістовим модулем 2	32	7	10			15						
Змістовий модуль 3. Організація та планування навчальної та позакласної роботи з іноземної мови												
Тема 1. Урок як основна форма навчально-виховного процесу з іноземної мови.	4	1				3						
Тема 2. Планування у навчанні іноземних мов на різних ступенях.	4	1				3						
Тема 3. Контроль у навчанні на різних ступенях.	4	1				3						
Тема 4. Особливості навчання іноземних мов на різних ступенях. Позакласна робота з	4	1				3						

іноземної мови.												
Тема 5. Індивідуалізація процесу формування німецькомовної комунікативної компетенції учнів. Методика організації самостійної роботи учнів	4	1				3						
Разом за змістовим модулем 3	20	5				15						
Усього годин	60	14	10			36						
Модуль 2												
ІНДЗ Конспект за темою „Історія розвитку методики викладання іноземних мов” на базі літератури, яка була рекомендована; Наочний матеріал за однією із запропонованих тем			-	-	4	-			-	-	-	
Усього годин	60	14	10		4	36						

4. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Формування граматичних та лексичних навичок.	2
2	Формування слуховимовних навичок.	2
3	Формування вмінь аудіювання та читання	2
4	Формування вмінь діалогічного та монологічного мовлення.	2
5	Формування вмінь письма	2

5. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Методика як наука про навчання іноземних мов.	3
2.	Система вправ для формування навичок та вмінь мовлення	3
3.	Формування слуховимовних навичок.	3
4.	Формування лексичних та граматичних навичок.	3
5.	Формування вмінь читання та аудіювання.	3
6.	Формування вмінь говоріння	3
7.	Формування вмінь письма.	3
8.	Урок як основна форма навчально-виховного процесу з іноземної мови.	3
9.	Планування у навчанні іноземних мов на різних ступенях.	3
10	Контроль у навчанні на різних ступенях.	3
11	Особливості навчання іноземних мов на різних ступенях. Позакласна робота з іноземної мови.	3
12	Індивідуалізація процесу формування німецькомовної комунікативної компетенції учнів. Методика організації самостійної роботи учнів.	
	Всього	36

6. Індивідуальні завдання

- Складіть конспект за темою „ Історія розвитку методики викладання іноземних мов” на базі літератури, яка була рекомендована.
- Підготуйте наочний матеріал за однією із запропонованих тем.
- Ознайомтеся з виразами класного вжитку, випишіть оцінно-заохочувальні репліки для позитивного підкріплення навчальної діяльності учнів.
- Розробіть тестові завдання за аналогією до завдань, запропонованих в посібнику.
- Укладіть анкету для визначення пізнавальних інтересів та захоплень учнів з теми „Робота в Німеччині”(за підр. для 9 кл).
- Підготуйте для учнів старшої школи загальну схему проекту „Подорож до незнайомої планети”.

7. Методи контролю

Поточне тестування, модульні контрольні роботи, контроль усних відповідей під час семінарських занять, оцінка за ІНДЗ.

8. Розподіл балів, які отримують студенти

Поточне оцінювання усіх видів навчальної діяльності кожного студента здійснюється в національній 4-бальній системі ("5", "4", "3", "2"). В кінці вивчення навчального матеріалу кожного модуля (крім екзаменаційного) після проведення модульної контрольної роботи викладач виставляє **середню** оцінку за аудиторну роботу студента, позааудиторну самостійну роботу студента, а також оцінку в 4-бальній системі за модульну контрольну роботу. Ці оцінки трансформуються у рейтинговий бал таким чином:

- 1. Аудиторна робота студента:**
- "5" – 10 балів
 - "4" – 8 балів
 - "3" – 6 балів
 - "2" – 4 бали

- не був присутнім на жодному занятті з навчальної дисципліни – 0 балів.

- 1. Позааудиторна самостійна робота студента:**
- "5" – 10 балів
 - "4" – 8 балів
 - "3" – 6 балів
 - "2" – 4 бали

- не виконав жодного завдання з позааудиторної самостійної роботи – 0 балів.

- 1. Модульна контрольна робота:**
- "5" – 5 балів
 - "4" – 4 бали
 - "3" – 3 бали
 - "2" – 0 балів

- не з'явився на модульну контрольну роботу – 0 балів.

Рейтинг кожного модуля складається із суми балів за

- аудиторну роботу студента протягом вивчення навчального матеріалу модуля;
- позааудиторну самостійну роботу студента протягом вивчення навчального матеріалу модуля;
- модульну контрольну роботу.

Таким чином рейтинг студента за вивчення навчального матеріалу кожного модуля є сумою рейтингових балів з вищеназваних складників модуля. Максимальний рейтинг студента за один модуль становить 25 балів. Оцінка навчальних досягнень студента за модуль виставляється так:

Рейтинговий бал	Оцінка
23 бали і вище	– відмінно
18-22 бали	– добре
15-17 балів	– задовільно
14 балів і нижче	– незадовільно

Максимальний рейтинговий бал студента за семестр становить 75 балів.

25 балів студент може отримати на екзамені.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C	задовільно	
64-73	D		
60-63	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання

0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни
------	----------	--	---

Література

1. Клычникова З.И. Психологические особенности обучения чтению на иностранном языке: Пособие для учителей / З.И. Клычникова – 2.е изд., испр. – М.: Просвещение, 1983. – 207 с.
2. Книга вчителя іноземної мови: Довідково-методичне видання / Упоряд. О.Я. Коваленко, І.П.Кудіна. – Харків: ТОРСІНГ ПЛЮС, 2005. – 240с.
3. Методика навчання іноземних мов у середніх навчальних закладах: Підручник / [С.Ю. Ніколаєва, О.Б. Бігич, Н.О. Бражник та ін.]. – К.: Ленвіт, 2002. – 320 с.
4. Методика формування міжкультурної іншомовної комунікативної компетенції: Курс лекцій / [Ніколаєва С. Ю., Бігич О. Б., Бориско Н. Ф., Борецька Г. Е. та ін.]. – К.: Ленвіт, 2011. – 344 с.
5. Настольная книга преподавателя иностранного языка: Справ. Пособие / Е.А. Маслыко, П.К. Бабинская, А.Ф. Будько, С.И. Петрова. – 5-е изд., стереотип. – Мн.: Выш. шк., 1999. – 522 с.
6. Ніколаєва С. Ю. Практикум з методики тестування іншомовної лексичної компетенції (на матеріалі англійської мови): Навчальний посібник / Софія Юріївна Ніколаєва. – К.: ІЗМН, 1996. – 312 с.
7. Практикум з методики викладання німецької мови у середніх навчальних закладах: Посібник // [Ніколаєва С. Ю., Бігич О. Б., Бориско Н. Ф., Борецька Г. Е. та ін.]. – К.: Ленвіт, 2007. – 288с.
8. Програма для загальноосвітніх навчальних закладів. Іноземні мови. 2-12, 5-12 класи. – К.: ВТФ „Перун”, 2004
9. Пассов Е.И. Коммуникативный метод обучения иностранному говорению / Е.И. Пассов. – М.: Просвещение, 1991. – 223 с.
10. Рогова Г.В. и др. Методика обучения иностранным языкам в средней школе / Г.В. Рогова, Ф.М. Рабинович, Г.Е. Сахарова. – М.: Просвещение, 1991. – 187 с.
11. Шатилов С.Ф. Методика обучения немецкому языку в средней школе / С.Ф. Шатилов. – М.: 1986. – 223 с.

Додаткова література

1. Бим И.Л., Садомова Л.В. Некоторые актуальные проблемы организации обучения иностранным языкам // Иностр. языки в школе. – 1998. - №6.
2. Гальскова Н.Д, Практические и общеобразовательные аспекты обучение иностранным языкам // Иностр. языки в школе. – 1995. - №5.
3. Давыденко Г.В. Обучение второму иностранному языку в условиях лингвистической гимназии // Иностр. языки в школе. – 1998. - №6.
4. Коммуникативность в обучении современным языкам/ Джо Шейлз.- Совет Европы Пресс, 1995. – 349 с.
5. Dahlhaus B. Fertigkeit Hören / Barbara Dahlhaus. – München: Langenscheidt, 1994. – 192 S.
6. Funk H. Grammatik lehren und lernen / H.Funk, M.Koenig. – Langenscheidt, 1997. – 160S.
7. Häussermann U. Aufgaben-Handbuch Deutsch als Fremdsprache: Abriss einer Aufgaben- und Übungstypologie / U. Häussermann, H.-E. Piepho. – München : Iudicium, 1996. – 528 S.
8. Heyd G. Deutsch lehren. Grundwissen für den Unterricht in Deutsch als Fremdsprache / Gertrude Heyd. – Frankfurt am Main : Verlag Moritz Diesterweg. – 1990. – 291 S.
9. Löschmann M. Effiziente Wortschatzarbeit: alte und neue Wege. Arbeit am Wortschatz: integrativ, kommunikativ, interkulturell, kognitiv, kreativ / Martin Löschmann. – Frankfurt am Main; Berlin; Bern; New York; Paris; Wien : Lang, 1993. – 213 S.
10. Müller B.-D. Wortschatzarbeit und Bedeutungsvermittlung / B.-D. Müller. – Langenscheidt. – 1998. – 119 S.

11. Scherling T., Schukall H.-F. Mit Bildern lernen: Handbuch für den Fremdsprachenunterricht / T.Scherling, H.-F.Schukall. – Langenscheidt, 1992. – 191 S.

Список Интернет-ресурсів

1. <http://www.elimagazines.com>
2. <http://www.goethe.de>
3. <http://www.der-weg-online.de>
4. <http://www.juma.de>
5. <http://www.edition-deutsch.de>
6. <http://www.tatsachen-ueber-deutschland.de>
7. <http://www.oesterreichinstitut.at>
8. <http://www.dw-world.de>
9. <http://www.german.about.com>
10. <http://www.de.wikipedia.org>
11. <http://www.vorleser.net>

Система освіти в Україні та навчання іноземних мов

1. Основні принципи освіти і зміни у навчанні іноземних мов.
2. Ступені загальної середньої освіти і навчання іноземних мов.
3. Державний освітній стандарт з іноземної мови.
4. Сучасні вимоги до кваліфікації вчителя іноземної мови.
5. Методика навчання іноземних мов як наука та її зв'язок з іншими науками.
6. Методика навчання іноземних мов і її завдання.
7. Методи дослідження в методиці навчання іноземних мов.
8. Зв'язок методики з іншими науками.

1. З перетворенням України на самостійну державу виникла потреба у розбудові системи освіти, її докорінному реформуванні. З цією метою розроблена цілісна державна національна програма "Освіта", головною метою якої є визначення стратегії розвитку освіти в Україні на найближчі роки та перспективу XXI століття, створення життєздатної системи безперервного навчання і виховання для досягнення високих освітніх рівнів, забезпечення можливостей постійного духовного самовдосконалення особистості, формування інтелектуального та культурного потенціалу як найвищої цінності нації.

У програмі "Освіта" визначені стратегічні завдання, пріоритети, напрями та головні шляхи реформування освіти, сформульовані принципи освіти. До основних **принципів освіти** відносять: пріоритетність освіти, демократизацію освіти, гуманізацію освіти, гуманітаризацію освіти, національну спрямованість освіти, відкритість системи освіти, безперервність освіти, нероздільність навчання і виховання, багатокультурність та варіативність освіти.

2. Загальна середня освіта має забезпечувати всебічний розвиток дитини як цілісної особистості, її здібностей та обдарувань.

Загальна середня освіта здобувається у триступеневій системі загальноосвітніх навчально-виховних закладів: початковій школі (I ступінь), основній школі (II

ступінь), старшій школі (III ступінь). Навчання іноземної мови є обов'язковим на II і III ступенях.

Ступенева система освіти в Україні реалізується на підставі відповідних програм. **Освітня програма** - це перелік обов'язкових та вибіркового навчальних предметів, необхідних для здобуття певного освітнього ступеня, з визначенням кількості годин, відведених на їх опанування, та форм підсумкового контролю. Реалізація загальної середньої освіти проходить на базі освітніх програм початкової, основної та старшої шкіл, а також на базі професійно орієнтованої освітньої програми.

3. Оновлення змісту освіти є визначальним складником реформування освіти в Україні і передбачає приведення його у відповідність до сучасних потреб особи і суспільства. Одним із стратегічних завдань реформування змісту освіти є розробка державних стандартів і відповідне формування системи та обсягу знань, навичок, умінь, творчої діяльності, інших якостей особистості на різних . освітніх рівнях.

Державний стандарт загальної середньої освіти - це зведення норм і положень, що окреслюють державні вимоги до освіченості особи на рівні початкової, базової і повної загальної середньої освіти та гарантії держави в її досягненні громадянами.

Стандарти освітніх галузей, котрі зумовлюють їх змістове наповнення (обов'язковий мінімум змісту освітньої галузі, що входить до державного компонента, та обов'язкові результати навчання, які відповідають різним освітнім рівням - початковій, базовій та повній загальній середній освіті), є самостійними нормативними документами, що становлять складову частину стандарту.

Зміст загальної середньої освіти в Україні складається з державного, регіонального і шкільного компонентів.

Освітній стандарт навчального предмета чи галузі знань - це характеристика базового змісту освітньої галузі і система вимог, що визначають обов'язковий для досягнення кожним учнем рівень його засвоєння.

Державний стандарт з навчального предмета "Іноземна мова" має три складники: 1) загальна характеристика, 2) базовий зміст, 3) вимоги до мінімально необхідного рівня підготовленості учнів. До державного стандарту додаються зразки тестових завдань для визначення рівня володіння учнем іншомовними навичками і вміннями.

Відповідно до державного стандарту метою навчання іноземної мови у межах базового курсу є оволодіння учнями основами іншомовного спілкування, у процесі якого здійснюються освіта, виховання і розвиток особистості.

Державним стандартом визначається **базовий рівень** володіння іншомовним спілкуванням, досягнення якого є обов'язковим для всіх учнів певного типу середнього навчального закладу.

4. Нові підходи до вирішення проблем освіти, в тому числі і в галузі навчання іноземних мов, висувають нові вимоги і до підготовки вчителя, його кваліфікаційної характеристики.

Кваліфікаційна характеристика - це перелік основних вимог до професійних якостей, знань і вмінь фахівця, необхідних для успішного виконання професійних обов'язків.

Методичний компонент його кваліфікаційної характеристики включає вимоги до теоретичної і до практичної підготовки вчителя іноземної мови.

Основні вимоги до теоретичної підготовки

Вчитель іноземної мови повинен знати і розуміти:

- основні етапи розвитку методики навчання іноземних мов;
- основи теорії формування граматичних мовленнєвих навичок;
- основи теорії формування лексичних мовленнєвих навичок;
- основи теорії формування слухово-вимовних мовленнєвих навичок;
- основи теорії формування навичок техніки письма;
- основи теорії формування навичок техніки читання;
- основи теорії формування вмінь аудіювання,
- основи теорії формування вмінь читання;
- основи теорії формування вмінь говоріння;
- основи теорії формування соціокультурної компетенції;
- основи теорії планування класної і позакласної роботи з іноземної мови;
- основи теорії організації класної і позакласної роботи з іноземної мови;
- основи теорії контролю та оцінювання у навчанні іноземної мови;
- основи теорії формування навчальної компетенції.

Основні вимоги до практичної підготовки

Вчитель іноземної мови повинен уміти реалізовувати:

- комунікативно-навчальну функцію, яка складається з інформаційного, мотиваційно-стимулюючого і контроль-коригуючого компонентів, тобто кваліфіковано застосовувати сучасні принципи, методи, прийоми і засоби навчання чотирьох видів мовленнєвої діяльності;
- виховну функцію, тобто вирішувати завдання морального, культурно-естетичного, трудового виховання учнів засобами іноземної мови з урахуванням особливостей ступеня навчання;
- розвиваючу функцію, тобто прогнозувати шляхи формування і розвитку інтелектуальної та емоційної сфер особистості учня, його пізнавальних і розумових здібностей у процесі оволодіння іншомовним мовленням;
- освітню функцію, тобто допомагати учням в оволодінні вміннями вчитися, розширювати свій світогляд, пізнавати себе та іншу систему понять, через яку можуть усвідомлюватися інші явища.

Для успішного виконання вищезазначених функцій учитель має насамперед оволодіти курсом методики навчання іноземних мов.

5. До основних завдань теоретичного курсу "Методика навчання іноземної мови" відносяться такі:

- показати головні компоненти теорії сучасного навчання іноземних мов у середніх навчальних закладах і на цій основі навчити студентів використовувати теоретичні знання для вирішення практичних завдань;
- ознайомити студентів з сучасними тенденціями в навчанні іноземних мов як у нашій країні, так і за кордоном;
- розкрити суть складових частин і засобів сучасної методики як науки; спрямувати студентів на творчий пошук під час практичної діяльності у школі,
- сформувати у студентів під час практичних і лабораторних занять професійно-методичні вміння, необхідні для плідної роботи в галузі навчання іноземних мов;

— залучити майбутніх вчителів до опрацювання спеціальної науково-методичної літератури, що має стати джерелом постійної роботи над собою з метою підвищення рівня професійної кваліфікації.

В педагогічному плані слово "методика" найчастіше вживається у трьох значеннях:

1) "методика" як педагогічна наука, яка має, з одного боку, характеристики притаманні будь-якій науці (теоретичний фундамент, експериментальна база, робоче поле для перевірки науково обґрунтованих гіпотез), а з другого - специфічні об'єкти дослідження, що зумовлені як особливостями самого предмета, так і шляхами оволодіння ним;

2) "методика" як сукупність форм, методів і прийомів роботи вчителя; це "технологія" професійної практичної діяльності;

3) "методика" як навчальна дисципліна.

6. Методика як наука тісно пов'язана з концепцією навчального процесу, його основними компонентами, які й складають сукупність об'єктів вивчення та об'єктів дослідження. До основних компонентів навчального процесу відносяться: 1) навчаюча діяльність учителя; 2) навчальна діяльність учнів і 3) організація навчання.

Об'єктом методики викладання іноземних мов є навчання, а її **предметом** - метод навчання. Між об'єктом і предметом існує двосторонній зв'язок.

У методиці навчання іноземних мов виділяють дві функціонально різні методики: загальну та спеціальну. *Загальна методика* займається вивченням закономірностей та особливостей процесу навчання будь-якої іноземної мови. *Спеціальна методика* досліджує навчання конкретної іноземної мови у певному типі навчального закладу з урахуванням мовних і мовленнєвих особливостей рідної мови.

7. Методи дослідження мають на меті одержання наукових даних про закономірності навчання іноземних мов, про ефективність навчальних матеріалів, що використовуються, способів і форм навчально-виховного процесу.

Науковий пошук починається з чіткого визначення проблеми, цілей і завдань дослідження. Коректно сформульована проблема зумовлює правильний напрям і вибір

методів дослідження. Успіх наукового дослідження повністю залежить від обов'язкового врахування таких положень: а) об'єктивності дослідження явища; б) врахування всебічних зв'язків, притаманних явищу, яке вивчається; в) бачення даного явища у розвитку.

В сучасній методиці навчання іноземних мов використовуються основні та допоміжні методи дослідження. До **основних методів** відносять; 1) критичний аналіз літературних джерел (в тому числі ретроспективне вивчення вітчизняного й зарубіжного досвіду); 2) вивчення та узагальнення позитивного досвіду роботи вчителів, які досягли видатних результатів у навчально-виховному процесі; 3) наукове спостереження; 4) пробне навчання; 5) експеримент; 6) дослідне навчання. **Допоміжні методи** охоплюють: 1) метод інтерв'ю; 2) анкетування, 3) тестування; 4) бесіду, 5) хронометрування, 6) метод експертів тощо.

8. Методика навчання іноземних мов як самостійна педагогічна наука пов'язана в той же час із значною кількістю інших наук і використовує виявлені ними факти і встановлені закономірності. Лінгвістика, психологія і психолінгвістика, педагогіка знаходяться у тіснішому зв'язку з методикою, ніж інші науки, які вивчають мовлення чи процес передачі інформації. Тому ці науки інколи називають базовими для методики науками. Дані інших наук, суміжних з методикою, надходять до неї опосередковано через базові науки.

Серед основних **видів мотивації** оволодіння іноземною мовою розрізняють зовнішню і внутрішню мотивації.

Зовнішня мотивація знаходиться під впливом потреб суспільства і має два підвиди: широку соціальну і вузько особисту мотивації. **Внутрішня мотивація** зумовлена характером самої діяльності і її основним підвидом вважається мотивація успішності. Як зовнішня, так і внутрішня мотивації можуть носити позитивний і негативний характер, тобто мотивація може бути **негативною і позитивною**. Розрізняють і такі підвиди мотивації як **віддалена** (дистантна, відстрочена) і **близька** (актуальна) мотивація (П.М. Якобсон).

Поняття "система навчання" та її зміст

1. Комунікативний підхід у навчанні іноземної мови
2. Цілі навчання
3. Зміст навчання
4. Принципи навчання
5. Методи навчання
6. Засоби навчання
7. Лінгвопсихологічна характеристика мовленнєвої діяльності та спілкування
8. Проблема навичок та вмінь мовлення у навчанні іноземних мов
9. Система вправ для формування навичок та вмінь мовлення
10. Типи вправ для навчання іноземної мови

Системою називається будь-яке складне явище, до якого входять численні елементи, котрі утворюють певну сукупність завдяки наявності між ними внутрішніх зв'язків. В методиці навчання іноземних мов термін "система" застосовується давно. Ми говоримо про систему навчання мови, систему вправ, систему уроків тощо. Системний підхід вважається одним із провідних методологічних принципів дослідження в будь-якій галузі знань.

Кожна система має свою структуру. Кожний елемент, що входить до цієї структури, розглядається як підсистема. Ієрархічна залежність підсистем визначається супідрядністю їх функцій: функціонування кожної з них і всіх разом спрямоване на досягнення однієї мети.

Навчання іноземних мов у середніх навчальних закладах визначається як система, функціонування якої обумовлюється багатьма чинниками. Головними з них є: характер соціального замовлення на сучасному етапі розвитку суспільства, цілі навчання та виховання, принципи і зміст навчання іноземної мови та інші.

1. Комунікативний підхід у навчанні іноземної мови. Термін "**підхід**" означає загальну вихідну концептуальну позицію, яка є вирішальною у розгляді і визначенні інших підпорядкованих концептуальних положень. Іншими словами, "підхід" означає стратегію навчання.

В сучасній методичній літературі виділяють **чотири** основні підходи:

1. Біхевіористський підхід визначає оволодіння іноземною мовою як сформованість реакцій на іншомовні стимули.

2. Інтуїтивно-свідомий підхід передбачає оволодіння іноземною мовою на основі моделей в інтенсивному режимі з наступним усвідомленням їх значення і правил оперування ними.

3. Свідомий пізнавальний підхід спрямовує діяльність учня передусім на засвоєння правил використання лексико-граматичних моделей, на основі яких здійснюється свідоме конструювання висловлювань.

4. Комунікативний підхід передбачає органічне поєднання свідомих і підсвідомих компонентів у процесі навчання іноземної мови, тобто засвоєння правил оперування іншомовними моделями відбувається одночасно з оволодінням їх комунікативно-мовленнєвою функцією.

2. Визначення цілей навчання дає відповідь на запитання "З якою метою навчати?"

Метою навчання іноземних мов є оволодіння учнями іноземною мовою як засобом спілкування і здійснення в цьому процесі виховання, освіти і розвитку особистості учня.

Цілі навчання іноземної мови в середніх навчальних закладах представлені в Державному освітньому стандарті з освітньої галузі "Іноземна мова". Вони визначають очікувані результати навчальних досягнень учнів в оволодінні іноземною мовою за період навчання в середньому навчальному закладі.

В сучасній методиці навчання іноземних мов у середніх навчальних закладах висувуються чотири цілі: практична, виховна, освітня і розвиваюча.

Цілі навчання тісно пов'язані зі змістом навчання.

3. Зміст навчання відповідає на запитання "Чого навчати?" Зміст навчання має забезпечити досягнення головної мети навчання, яка, нагадаємо, полягає в тому, щоб навчити учнів спілкуватися іноземною мовою в типових ситуаціях повсякденного життя в межах засвоєного програмного матеріалу. Здатність учнів спілкуватися іноземною мовою забезпечується формуванням у них **іншомовної комунікативної компетенції**, зміст якої зумовлений такими видами компетенцій: мовною,

мовленнєвою та соціокультурною. Ці компетенції, у свою чергу, теж включають цілий ряд компетенцій.

Так, мовна компетенція включає мовні знання (лексичні, граматичні, фонетичні та орфографічні) і відповідні навички; мовленнєва компетенція включає чотири види компетенцій: уміння в аудіюванні, говорінні, читанні та письмі.

Формування мовленнєвих умінь неможливе без оволодіння мовним матеріалом (фонетичним, лексичним, граматичним). Але лише знання мовного матеріалу не забезпечує формування мовленнєвих умінь, необхідні ще й навички володіння цим матеріалом для породження та розпізнавання інформації. Мовленнєві навички є складовою частиною мовленнєвих умінь. Окремі з вищеназваних компетенцій можуть бути ще більш деталізовані.

виникають в різних сферах життя і стосуються різних тем. Тобто предметно-змістовий план іншомовного мовлення учнів під час навчання зумовлюється темою, ситуацією і сферою спілкування, які виступають ще одним компонентом змісту навчання.

Отже зміст навчання включає такі компоненти:

1. Сфери спілкування, теми, ситуації.
2. Мовний, мовленнєвий, країнознавчий та лінгвокраїнознавчий навчальний матеріал.
3. Знання, навички та вміння мовлення.

Ефективне опанування учнями змісту навчання і досягнення цілей навчання іноземної мови відбувається за умови організації навчального процесу згідно з певними принципами.

4. Принципи навчання дають відповідь на запитання "Як організувати навчальний процес?"

Навчання іноземної мови спирається, як і навчання інших дисциплін, на загальнодидактичні принципи, які набувають певної специфіки, зумовленої особливостями предмета "Іноземна мова". Навчання предмета "Іноземна мова" відрізняється тим, що головною метою тут виступає не накопичення знань, як це має

місце у навчанні інших дисциплін, а оволодіння учнями діяльністю іншомовного мовленнєвого спілкування.

Навчання іноземної мови здійснюється на основі **дидактичних** та **методичних** принципів.

До **дидактичних принципів** відносяться принципи наочності, посильності, міцності, свідомості, науковості, активності, виховуючого навчання, індивідуалізації, доступності, систематичності та послідовності, колективності, проблемності, розвиваючого навчання.

Перелічені принципи взаємопов'язані. Звичайно, реалізація кожного з них окремо не може не привести до певного підвищення ефективності навчання, але запровадження усієї методичної системи в цілому є значно ефективнішим. Протягом останнього часу вся прогресивна методика працює над створенням та обґрунтуванням такої системи.

5. Методи навчання дають відповідь на запитання "Як навчати?" Поняття "метод" означає шлях до поставленої мети. В сучасній методиці навчання іноземних мов метод трактується в широкому і вузькому смислі. В широкому смислі метод означає систему навчання. В методиці відома ціла низка методів: прямий метод, комунікативний метод, аудіо-лінгвальний метод та інші. У вузькому смислі метод означає спосіб упорядкованої діяльності вчителя та учня на шляху до поставлених цілей навчання. В цьому смислі метод — це спосіб, що забезпечує взаємодію учня і вчителя.

Навчання є активним процесом, який передбачає насамперед активність його суб'єктів. Характер активності кожного із суб'єктів обумовлюється його призначенням як учасника навчального процесу. Призначення вчителя полягає в тому, щоб навчити, призначення учня — навчитися. Учитель повинен забезпечити учню можливість оволодіти іншомовним мовленням у процесі навчання, а учень повинен докласти зусиль, щоб оволодіти цим мовленням. Учитель організує навчальну діяльність учня, учень її реалізує. Виходячи із закономірної взаємодії вчителя та учня, в методиці навчання іноземних мов розрізняють методи-способи, що їх застосовує вчитель, і методи-способи, що їх застосовує учень.

Для забезпечення навчальної діяльності учнів учитель застосовує такі методи-способи: демонстрацію (показ), пояснення та організацію вправління. Методи-способи мають універсальний характер і використовуються у будь-якій методичній системі. Проте їх співвідношення та "наповнення" зумовлюються принципами навчання. Так, наприклад, завдяки принципу домінуючої ролі вправ переважна частина уроку, як було зазначено в попередньому розділі, має бути присвячена вправлінню учнів. Принцип комунікативності зумовлює переважне використання комунікативних вправ у процесі вправління.

Навчальний процес з іноземної мови включає три основні **методичні етапи**. Це етап презентації нового іншомовного матеріалу, етап тренування та етап практики в застосуванні засвоєного матеріалу у процесі спілкування в різних видах мовленнєвої діяльності.

На кожному з названих етапів використовуються відповідні методи-способи.

З боку учня це застосування таких прийомів як запис, креслення схеми, аналіз мовних і мовленнєвих явищ, порівняння, логічне розмірковування, побудова за аналогією, імітація, відтворення за зразком або схемою та ін.

6. Засоби навчання є важливим невід'ємним компонентом навчального процесу з іноземної мови в середніх навчальних закладах. Визначення засобів навчання — це відповідь на запитання "За допомогою чого навчати?" Отже засобами навчання можуть бути різноманітні матеріальні предмети, які Допомагають учителю організувати ефективно навчання іноземної мови, а учням — успішно оволодівати нею.

В методиці навчання іноземних мов до засобів навчання висувуються певні вимоги. Так, засоби навчання повинні:

а) виступати в матеріальній формі і виконувати свою основну функцію. а саме — бути таким засобом праці, який забезпечує реалізацію діяльності вчителя і діяльності учня у навчальному процесі з іноземної мови;

б) бути орієнтованими на цілі навчання, тобто сприяти досягненню цілей у процесі навчання іноземної мови;

в) бути інструментами реалізації методів і прийомів, що застосовуються у навчальному процесі, і забезпечувати управління діяльністю вчителя і діяльністю учня;

г) відповідати сучасним досягненням методики навчання іноземних мов і забезпечувати реалізацію новітніх технологій навчання іноземної мови.

Згідно з такими критеріями як значущість, призначення та застосування технічної апаратури засоби навчання іноземної мови розподіляються на *основні та допоміжні; для вчителя і для учня; технічні та нетехнічні*.

7. Діяльність людини в широкому розумінні означає процес активної цілеспрямованої взаємодії суб'єкта з середовищем. Згідно з психологічною теорією діяльності (С.Л. Рубінштейн, О. М. Леонтьєв та ін.) людина не пристосовується до реальної дійсності, а активно оволодіває нею і впливає на неї завдяки здатності передбачати і свідомо планувати свою діяльність.

Мовленнєва діяльність (МД) розглядається як один з багатьох видів людської діяльності і визначається як "активний, цілеспрямований, опосередкований мовою та зумовлений ситуацією спілкування процес прийому і видачі мовленнєвого повідомлення у взаємодії людей між собою."

Теорія МД розробляється такими вченими як І.О. Зимня, О.О. Леонтьєв, Т.В.Рябова та іншими послідовниками видатного психолога й педагога Л.С. Виготського. МД людей може входити до іншої, значно ширшої діяльності (трудової, пізнавальної і т. п.). Проте вона може бути й самостійною діяльністю, бо в людини є специфічна потреба, притаманна лише їй, у висловленні думки та одержанні мовленнєвої інформації. Цю потребу називають комунікативно-пізнавальною.

Як же співвідносяться між собою такі поняття як мова, мовлення та МД?

Мова - це нормалізована система звуків, морфем, слів та правил їх сполучення на морфологічному, синтаксичному, семантичному та логічному рівнях, тобто система знаків, що є основним засобом спілкування членів певного людського колективу, засобом переробки і передачі інформації від покоління до покоління. Мовлення - це застосування мови у процесі спілкування. Мова як система - виключно суспільне явище, вона постійна, стала, має нормативний характер і зобов'язує кожного, хто нею

користується, підпорядковуватися її законам. **Мовлення** - індивідуальне, динамічне, ситуативно зумовлене. Мовлення є найуніверсальнішим засобом комунікації, тому що при передачі інформації за допомогою мовних знаків смисл повідомлення губиться менш за все.

МД суб'єкта включає мову і мовлення як внутрішні засоби та способи її реалізації

Розрізняють чотири основних **види** МД: аудіювання, говоріння, читання та письмо. У процесі говоріння та письма людина висловлює свої думки, а при аудіюванні та читанні вона одержує мовленнєву інформацію, тобто сприймає і розуміє думки інших людей. Говоріння та письмо називають продуктивними видами МД, а аудіювання та читання-рецептивними. З іншого боку, аудіювання і говоріння об'єднує одна матеріальна основа - звукова система мови, ці види МД входять до усного мовлення. Матеріальною основою читання і письма, які відносяться до писемного мовлення, є графічна система мови.

Як і будь-яка інша діяльність, МД має такі необхідні **компоненти** як мотив діяльності, її предмет, засоби та способи реалізації МД, продукт і результат.

Якщо **предметом** МД є думка, то **засобом** існування, формування і вираження цієї думки є система мови, її фонетичні, лексичні та граматичні засоби, які мають засвоюватися саме як способи вирішення певної розумової задачі.

В залежності від форм спілкування може бути три **способи** формування та формулювання думки: 1) внутрішній (людина включається у рецепцію або думання); 2) зовнішній усний (людина включається у говоріння); 3) зовнішній письмовий (людина включається у спілкування з відсутнім партнером у письмовій формі).

8. Навичку визначають як "психічне новоутворення, завдяки якому індивід спроможний виконувати певну дію раціонально, з належною точністю і швидкістю, без зайвих витрат фізичної та нервово-психологічної енергії". Термін "навичка" відбиває сам факт призвичаєності до певної дії, яка завдяки цьому виконується автоматизовано, без істотної участі свідомості в її регулюванні,

У процесі навчання іноземної мови мовленнєві дії учнів мають бути доведені "до оптимального рівня досконалості" (І.О. Зимня), що забезпечує спрямованість уваги

людини при здійсненні МД лише на зміст свого висловлювання чи того повідомлення, яке вона сприймає на слух або читає.

Щоб досягти "рівня навички" (І.О. Зимня, Ю.І. Пассов), мовленнєва дія має набути таких якостей як автоматизованість, стійкість, гнучкість, відсутність спрямованості свідомості на форму виконання, відсутність напруження і швидкої втомлюваності.

9. Створення раціональної **системи вправ** є ключем до вирішення проблеми навчання іншомовного мовлення. Важливість системи вправ полягає в тому, що вона забезпечує як організацію процесу засвоєння, так і організацію процесу навчання.

З точки зору **організації процесу засвоєння** система вправ має забезпечити:

- 1) підбір необхідних вправ, що відповідають характеру певної навички або певного вміння;
- 2) визначення необхідної послідовності вправ;
- 3) розташування навчального матеріалу та співвідношення його компонентів;
- 4) систематичність/регулярність виконання певних вправ;
- 5) взаємозв'язок різних видів МД (Ю.І.Пассов).

З точки зору **організації процесу навчання** система вправ потребує матеріального втілення, яке вона знаходить у підручнику.

Перш ніж розглянути сутність системи вправ, звернемось до визначення самого поняття "вправа" у методиці навчання іноземних мов. **Вправа** - це спеціально організоване в навчальних умовах багаторазове виконання окремих операцій, дій або діяльності з метою оволодіння ними до їх удосконалення.

Кожна вправа незалежно від її характеру має три- або чотирифазову структуру.

Перша фаза — завдання,

Друга фаза — зразок виконання,

Третя фаза — виконання завдання,

Четверта фаза — контроль (контроль з боку вчителя, взаємоконтроль або самоконтроль учнів).

учителя, диктора або з підручника, а вже потім репродукує її повністю або частково.

10. Типи вправ для навчання іноземної мови

Критерії		Типи вправ
.	Спрямованість вправи на прийом або видачу інформації	Рецептивні Репродуктивні Рецептивно-репродуктивні Продуктивні Рецептивно-продуктивні
.	Комунікативність	Комунікативні (або мовленнєві) Умовно-комунікативні (або умовно-мовленнєві) Некомунікативні (або мовні)
.	Характер виконання	Усні Письмові
.	Участь рідної мови	Одномовні Двомовні (перекладні)
.	Функція у навчальному процесі	Тренувальні Контрольні
.	Місце виконання	Класні Домашні Лабораторні

Таблиця 2 Класифікація вправ для навчання іноземної мови

Типи вправ	Некомунікативні (мовні)	Умовно-комунікативні (умовно-мовленнєві)	Комунікативні (мовленнєві)
	Види вправ	Види вправ	Види вправ
Р	Сприйняття,	Аудіювання або	Аудіювання

е	впізнавання або	читання повідомлень,	або читання тексту
ц	розрізнення звука,	запитань, розпоряджень	з метою одержання
еп	термінального тону,	тощо на рівні	інформації
т	орфограми, графеми,	фрази/речення або групи	
ив	лексичної одиниці,	речень	
н	граматичної структури		
і			
Р	Заучування	Імітація зразка	Переказ тексту
е	напам'ять (лексичних	мовлення (ЗМ),	(невідомого
п	одиниць, речень,	підстановка у ЗМ,	слухачам)
ро	текстів); повторення	трансформація ЗМ,	
д	(звуків, лексичних	розширення ЗМ,	
ук	оди-ниць, речень);	завершення ЗМ,	
т	заміна /вставка	відповіді на запитання	
ив	лексичних одиниць;	різних типів, переказ	
н	зміна граматичної	тексту (відомого	
і	форми, переклад;	слухачам, але від імені	
	звуження та	персонажа)	
	розширення речень,		
	об'єднання простих		
	речень у складне;		
	складання речень;		
	переказ тексту		
	(відомого слухачам)		
П		Об'єднання ЗМ	Повідомлення
ро		(одноструктурних і	якогось факту
д		різноструктурних) у	(фактів); опис
ук		понадфразову єдність;	(погоди, квартири,
т		об'єднання ЗМ у	людини); розповідь
ив		діалогічні єдності:	(про якісь події,

і	н	запитання-відповідь; запитання- контрзапитання; повідомлення- запитання; спонукання- згода / відмова; спонукання-запитання і т. п.	факти); доказ (якихось положень, фактів і т. п.); бесіда (між учнем /учнями і вчителем, між двома учнями; групова); написання записки, листа, плану, тез, анотації і т. п.
---	---	---	---

Навчання іншомовного матеріалу

1. Навчання граматичного матеріалу

- 1) Активний і пасивний граматичні мінімуми
- 2). Характеристика граматичних навичок мовлення
- 3) Поняття "граматична структура" і "зразок мовлення"

2. Навчання лексичного матеріалу. Активний, пасивний і потенціальний

словниковий запас

3. Навчання фонетичного матеріалу

- 1) Фонетичний мінімум
- 2) Вимоги до вимови учнів
- 3) Навчання звуків іноземної мови
- 4) Навчання інтонації іноземної мови

Згідно з принципом комунікативності у навчанні іноземних мов і практичної мети — навчання іншомовного спілкування — засвоєння мовного матеріалу (граматичного, лексичного, фонетичного, орфографічного) відбувається комплексно, що дозволяє забезпечити спілкування іноземною мовою з самих перших уроків. Проте це не означає відсутності спеціальної цілеспрямованої роботи над засвоєнням граматичних форм і структур, вокабуляра, звуків, інтонаційно-ритмічних моделей, орфографічних правил. Вони становлять той "будівельний матеріал", без якого не

може відбутися будь-яке вербальне спілкування. Ось чому виникає необхідність у фрагментах уроків, на яких домінує той чи інший аспект мови — граматики, лексики, фонетики, орфографії. Метою таких уроків/фрагментів уроків є формування відповідних навичок мовлення — граматичних, лексичних, слухово-вимовних, орфографічних, перцептивних.

1. Активний і пасивний граматичні мінімуми

В середніх навчальних закладах вивчаються не всі граматичні явища вивчаної іноземної мови, а спеціально відібраний **граматичний мінімум**, який складається з *активного* граматичного мінімуму та *пасивного* граматичного мінімуму. Для вираження власних думок іноземною мовою учень має оволодіти тими граматичними структурами (ГС), які входять до *активного* граматичного мінімуму. До *пасивного* граматичного мінімуму входять такі ГС, якими учні можуть не користуватися для вираження своїх думок, але які потрібні для сприймання і розуміння мовлення. Щоб сприймати і розуміти думки інших людей, необхідно володіти як активним, так і пасивним граматичним мінімумом.

Мета навчання граматичного матеріалу іноземної мови, що вивчається, це оволодіння *граматичними навичками* мовлення: *репродуктивними*, тобто граматичними навичками говоріння і письма, та *рецептивними*, тобто граматичними навичками аудіювання і читання.

Грамматичні навички мовлення, як і всі інші навички мовлення, повинні характеризуватися такими ознаками як автоматизованість, гнучкість та стійкість і формуватися поетапно.

Сформованість **репродуктивної граматичної навички** — одна з передумов функціонування вміння висловлювати свої думки в усній та письмовій формі. Щоб здійснити свій комунікативний вибір, той, хто говорить/пише, має спочатку **вибрати** граматичну структуру, яка б відповідала даній ситуації мовлення. Так, якщо людина має намір про щось дізнатися, вона обирає одну із ГС, що виражає запитання. Дальший вибір залежить від часу події, про яку йдеться, від характеру інформації, що потрібна у відповідь на запитання, тощо. У багатьох випадках (наприклад, при висловлюванні прохання) на вибір ГС впливають стосунки між людьми.

Обрану ГС потрібно **оформити** відповідно до норм даної мови. (Маються на увазі синтаксичні та морфологічні особливості ГС). Вибір та оформлення ГС здійснюються паралельно: засвоюючи форму, учень повинен мати певний комунікативний намір, вирішувати конкретне мовленнєве завдання — щось запитати, попросити, комусь заперечити, підтвердити чи спростувати чиясь думку тощо, з тим щоб у його свідомості поєднувалися комунікативний намір та форма, за допомогою якої він виражається.

Сформованість **рецептивної граматичної навички** — одна з передумов функціонування вміння розуміти думки інших людей в усній і письмовій формах.

2. Активний, пасивний і потенціальний словниковий запас

Знання іноземної мови асоціюється із знанням слів, в той час як володіння мовою — з лексичними навичками, які саме й забезпечують функціонування лексики у спілкуванні. Отже **лексичні навички** слід розглядати як найважливіший і невід'ємний компонент змісту навчання іноземної мови, а їх формування саме і є метою навчання лексичного матеріалу.

Лексичний аспект спілкування має певні особливості, які полегшують його засвоєння, і такі, що його утруднюють. До перших відноситься зв'язок лексики змістом комунікації, на що спрямована увага комунікантів. Це сприяє концентрації їх уваги і врешті-решт — засвоєнню. До других відноситься практично невичерпний запас лексики будь-якої західноєвропейської мови, а також великі труднощі засвоєння іншомовної лексики, що пов'язані з формою слова (звуковою, графічною, граматичною), його значенням/значеннями, характером сполучуваності з іншими словами, вживанням слів, а також розходженням зі словами рідної мови.

Умови навчання в середніх навчальних закладах і насамперед недостатня кількість уроків та обмежена тематика викликають необхідність **відбору лексичного мінімуму**, що має відповідати цілям і змісту навчання іноземних мов у певному типі навчального закладу.

У шкільному лексичному мінімумі, так само, як і в граматичному, розрізняють активний мінімум і пасивний мінімум.

Активний лексичний мінімум — це той лексичний матеріал, яким **учні** повинні користуватися для вираження своїх думок в усній та письмовій формі, а також розуміти думки інших людей при аудіюванні та читанні.

Пасивний лексичний мінімум — це та лексика, яку учні мають лише розуміти при сприйманні чужих думок в усній формі (при аудіюванні) та письмовій формі (при читанні).

Активний і пасивний словниковий запас утворюють так званий **наявний** або **реальний словник**, який служить основою для формування **потенціального словника**. На відміну від наявного словника, що включає знайомі ЛО, які учні вживають для вираження своїх думок або для сприймання і розуміння думок інших людей, потенціальний словник складають ті незнайомі слова, про значення яких читач/слухач може здогадатися, зустрівшись з ними при читанні/аудіюванні.

До потенціального словника відносяться: 1) інтернаціональні слова, подібні і звучанням і/або написанням та за значенням до слів рідної мови; 2) похідні і складні слова, що складаються з відомих учням компонентів; 3) конвертовані слова; 4) нові значення відомих багатозначних слів; 5) слова, про значення яких учні можуть здогадатися за контекстом.

Центральною ланкою в роботі над засвоєнням лексичного матеріалу є **формування лексичних навичок**. За визначенням С.Ф. Шатілова, "лексичні ... мовленнєві навички — це навички інтуїтивно-правильного утворення, вживання і розуміння іншомовної лексики на основі мовленнєвих лексичних зв'язків ж слухомовленнєвомоторною і графічною формами слова і його значенням також зв'язків між словами іноземної мови"

Лексична правильність мовлення визначається сталістю лексичних мовленнєвих навичок.

У процесі засвоєння лексичного матеріалу (так само, як і граматичного) можна виділити: 1) етап ознайомлення учнів з новими ЛО — семантизація ЛО; 2) етап автоматизації дій учнів з новими ЛО, де розрізняють а) автоматизацію на рівні словоформи, вільного словосполучення та фрази/ речення, б) автоматизацію на понадфразовому рівні — діалогічної або монологічної єдності. Далі здійснюється

удосконалення дій учнів з ЛО і як результат — ситуативне вживання засвоєних ЛО при висловлюванні своїх думок в усній формі (говоріння) та письмовій формі (письмо), а також контекстне розуміння ЛО при читанні та аудіюванні. Тут ми маємо справу з мовленнєвими вміннями, які ґрунтуються на навичках, у тому числі й на лексичних, іншими словами, лексичні навички мають функціонувати в мовленнєвих вміннях.

Ознайомлення з новими лексичними одиницями починається, як правило, з семантизації, тобто розкриття значення нових ЛО. Всі різноманітні способи семантизації можна поділити на **дві групи**: перекладні та безперекладні.

Перекладні способи розкриття значень іншомовних ЛО включають:

однослівний переклад, багатослівний переклад, пофразовий переклад (цей спосіб застосовується в інтенсивних методах); *тлумачення* значення і/або пояснення ЛО *рідною мовою; дефініція/визначення*.

До **безперекладних** способів розкриття значень іншомовних ЛО відносяться: *наочна семантизація* — демонстрація предметів, малюнків, діапозитивів, картин, жестів, рухів тощо); *мовна семантизація*: а) за допомогою контексту, ілюстративного речення/речень; б) зіставлення однієї ЛО з іншими відомими словами іноземної мови — за допомогою антонімів і зрідка синонімів; **дефініція** — опис значення нового слова за допомогою уже відомих слів; *тлумачення* значення ЛО *іноземною мовою*.

У процесі автоматизації дій учнів з новими ЛО слід передбачати заходи для зняття і подолання труднощів засвоєння різних ЛО. З цією метою ЛО можуть групуватися за ступенем і характером труднощів, що дозволяє підходити до їх ісвоєння диференційовано, на основі їх **методичної типології**. Сумарна трудність ЛО об'єднує різні труднощі: 1) форми слова — звукової, графічної, структурної наприклад, труднощі виникають при засвоєнні омофонів, у тому числі й граматичних, омографів—у випадку значних графемно-фонемних розбіжностей, багатоскладових і похідних слів; 2) значення ЛО (наприклад, виникають труднощі при неспівпаданні обсягів значень слів в іноземній і рідній мовах, при засвоєнні багатозначних слів, фразеологічних сполучень, у випадку так званої "фальшивої" синонімії і т.п.); 3) вживання - сполучуваності слова з іншими словами, особливостей його

функціонування в мовленні (наприклад, великі труднощі виникають при засвоєнні словосполучень, які не мають точної структурно-семантичної відповідності еквівалентам у рідній мові).

Практична мета навчання іноземної мови — спілкування в усній і письмовій формах, з одного боку, та важливість цілеспрямованого подолання лексичних труднощів, з іншого, викликають необхідність поєднання роботи над засвоєнням слів у зразках мовлення у відповідності до ситуації спілкування з роботою над ізольованими словами. (Питома вага роботи над ізольованим словом збільшується на середньому і особливо на старшому ступені, де формується переважно пасивний лексичний мінімум у процесі самостійного читання.)

Основним типом вправ тут є рецептивно-репродуктивні та продуктивні умовно-комунікативні вправи, в яких учень сприймає зразок мовлення (ЗМ) і виконує з ним певні дії (в усній або письмовій формі) згідно створеної учителем ситуації мовлення, виконуючи такі види вправ:

- імітація ЗМ;
- лаконічні відповіді на альтернативні запитання вчителя;
- підстановка у ЗМ;
- завершення ЗМ;
- розширення ЗМ;
- відповіді на інші типи запитань;
- самостійне вживання ЛО у фразі/реченні;
- об'єднання ЗМ у понадфразові єдності — діалогічну та монологічну.

Поряд з умовно-комунікативними у процесі засвоєння ЛО застосовуються також і **некомунікативні вправи.**

З метою автоматизації дій учнів з лексичними одиницями пасивного і потенціального словників застосовуються переважно *некомунікативні* (рецептивні та рецептивно-репродуктивні) вправи, тому що учень зустрічається насамперед з формою ЛО, а її значення він має зрозуміти, виконавши певні дії та операції.

3. Фонетичний мінімум

Основою будь-якої мови є звук. Багато років мова існувала лише у звуковій формі. Письмовий код виник набагато пізніше як відображення звукової мови. Усі види МД базуються на звуках. Роль звукових компонентів дуже важлива і в писемному мовленні. Моторна теорія мовлення підкреслює роль кінестезій у писемному мовленні: ми проговорюємо про себе те, що пишемо і читаємо. Оволодіння усним мовленням та читанням уголос взагалі неможливе без стійких слухо-вимовних та ритміко-інтонаційних навичок.

Навчання фонетичного матеріалу передбачає оволодіння учнями всіма звуками і звукосполученнями виучуваної іноземної мови, наголосом та основними інтонаційними моделями (інтонаціями) найбільш поширених типів простих і складних речень.

Існує кілька критеріїв відбору фонетичного мінімуму. За *ступенем труднощі* фонетичного явища об'єктом спеціального засвоєння при навчанні вимови є лише ті, що являють для учнів певні труднощі; за критерієм *відповідності потребам спілкування* до мінімуму передусім включаються ті звуки та інтонації, що виконують у мовленні смислорозрізняльну функцію; за критерієм *чормативності* з фонетичного мінімуму для середніх навчальних закладів вилучаються всілякі відхилення від норми, а об'єктом навчання виступає повний стиль зразкової літературної вимови (за еталон береться вимова дикторів/ коментаторів радіо і телебачення).

Основними вимогами до вимови учнів є фонематичність та швидкість. **Фонематичність** передбачає ступінь правильності фонетичного оформлення мовлення, достатню для того, щоб воно було зрозумілим для співрозмовника; **швидкість** — ступінь автоматизованості вимовних навичок, яка дозволяє учням говорити в нормальному (середньо-нормальному) темпі мовлення (для англійської та французької мови — 130-150 слів за хвилину, для польської — 110-130).

При навчанні іншомовної вимови слід враховувати, що учні вже володіють звуковими засобами рідної мови та, в багатьох випадках, і другої мови (в Україні — української і російської, української і польської, української та угорської тощо). З одного боку, це допомагає в оволодінні вимовою нової (іноземної) мови, з іншого — викликає певні труднощі, спричинені інтерференцією рідної мови. Джерелом помилок

в інтонації є, наприклад, відсутність в українській і російській мовах високого початку та різкого падіння у спадному тоні, що характерно для англійського мовлення. Таким чином у плані навчання вимови вчитель повинен скоректувати ті фонетичні навички, що вже є в учнів, у відповідності до фонетичної системи нової мови і доповнити її тими елементами вимови, які відсутні в рідній або другій мові учнів.

Враховуючи труднощі, з якими зустрічається учень при оволодінні вимовою іноземної мови, у процесі навчання доцільно використовувати **імітативний та аналітичний методи одночасно** (пояснення та аналіз слід застосовувати в такій мірі, в якій вони можуть бути корисні учням для розуміння особливостей фонетичного явища і полегшення його засвоєння). Такий метод одержав **назву аналітико-імітативного**.

Метою навчання фонетичного матеріалу є формування *слухо-вимовних і ритміко-інтонаційних навичок* (на апроксимованому рівні). Під *слухо-вимовними навичками* мовлення розуміють "навички фонемно правильної вимови усіх звуків у потоці мовлення та розуміння всіх звуків при аудіюванні мовлення". *Ритміко-інтонаційні навички* — це "навички інтонаційно і ритмічно правильного оформлення мовлення і, відповідно, розуміння мовлення інших людей".

Як впливає з цього визначення, фонетичні навички передбачають як автоматизовану рецепцію звуків (так званий "фонематичний слух") та інтоном (за аналогією з фонематичним — "інтонаційний слух"), так і їх (ре)продукцію — артикуляцію та інтонування.

Усі навички вимови (так само, як граматичні та лексичні) мають характеризуватися якостями автоматизованості, гнучкості і сталості та формуватися поетапно.

За ознакою схожості/розбіжності звуків іноземної та рідної мов усі звуки іноземної мови умовно розділяють на **три групи**.

До *першої групи* відносять звуки, максимально наближені до звуків рідної (української) мови за акустичними особливостями та артикуляцією (наприклад, **а, е, у, и, і, п, д, т**).

Формування навичок вимови названих звуків не викликає особливих труднощів, оскільки має місце позитивний перенос навичок з рідної мови в іноземну. Для засвоєння цих звуків можна обмежитися імітацією, ніяких інших вправ ця група не потребує.

Друга група включає звуки, які, на перший погляд, дуже схожі на звуки рідної мови, але відрізняються від них за суттєвими ознаками (наприклад, **o, ś, ć, ź**).

Сприймання та відтворення звуків, що належать до другої групи, характеризується високим ступенем інтерференції. Учні автоматично переносять навички вимови цих звуків з рідної мови в іноземну, що призводить не тільки до появи акценту в мовленні, але й до помилок на рівні змісту. Звуки цієї групи вимагають від учителя посиленої уваги та спеціального тренування в різноманітних вправах, особливо в тих, де є контрастування з відповідними буками рідної мови.

До *третьої групи* входять звуки, які не мають артикуляційних або акустичних аналогів у рідній мові учнів (наприклад, **dź, ą, ę**)

Звуки цієї групи також викликають значні труднощі при засвоєнні, тому що має місце формування абсолютно нової артикуляційної бази.

Таким чином належність звука іноземної мови до тієї чи іншої із трьох згаданих груп зумовлює методику його засвоєння — способи ознайомлення учнів з ним, вибір і кількість вправ, що потрібні для оволодіння даним звуком у рецепції та (ре)продукції.

Інтонація являє собою комплекс просодичних засобів, складну єдність таких компонентів як мелодія, фразовий і логічний наголос, ритм, тембр, темп, паузація. Умови навчання іноземної мови в середніх навчальних закладах обмежують завдання навчання інтонації **оволодінням її основними компонентами**, а саме: мелодією, фразовим та логічним наголосом (останній має вирішальне значення для спілкування) і паузацією при нормальному темпі мовлення.

Метою навчання інтонації є формування: 1) рецептивних ритміко-інтонаційних навичок, або "інтонаційного слуху" в аудіюванні та 2) продуктивних ритміко-інтонаційних навичок (в говорінні та при читанні уголос). Важливо значити, що процес навчання інтонації повинен передбачати нероздільне формування обох груп навичок. Проведені експерименти свідчать також, що значного поліпшення продукції

інтонаційних моделей можна досягти лише за умови цілеспрямованого тренування в їх рецепції. На відміну від слухово-вимовних (артикуляційних) навичок, які є мовленнєвомоторними, **інтонаційні навички** це мовленнєві навички: мовлення є ситуативним за своєю природою, тому наша інтонація завжди залежить від мовленнєвої ситуації: з ким ми розмовляємо, де ми знаходимось, який комунікативний намір ми хочемо здійснити за допомогою інтонації. Насамперед це стосується таких компонентів інтонації як логічний наголос і мелодія.

Контроль та оцінка вимови здійснюються вчителем з урахуванням типів помилок у мовленні учнів. Необхідно розрізняти фонетичні та фонологічні помилки. Перші впливають на якість звучання, другі — на зміст. В неспеціалізованих середніх навчальних закладах, де одним з основних принципів навчання вимови залишається принцип апроксимації, фонетичні помилки не беруться до уваги, тому що основна мета спілкування —розуміння —досягнута. Враховується наявність та кількість фонологічних помилок. Але все вищезгадане не стосується спеціалізованих мовних шкіл, гімназій та ліцеїв, в яких мета навчання іноземної мови наближається до мети мовного вузу — володіти іноземною мовою нарівні, наближеному до культурних носіїв мови.

У цих випадках вимова учнів оцінюється і за фонетичними, і за фонологічними ознаками.

Навчання іншомовного спілкування

1. Навчання аудіювання

- 1) Характеристика аудіювання як виду мовленнєвої діяльності та уміння
- 2) Труднощі аудіювання
- 3) Етапи навчання аудіювання
- 4) Система вправ для навчання аудіювання

2. Навчання говоріння. Загальна характеристика говоріння як виду мовленнєвої діяльності та уміння

- 1) Навчання діалогічного мовлення

- 2) Суть і характеристика діалогічного мовлення
- 3) Мовні особливості діалогічного мовлення
- 4) Труднощі оволодіння діалогічним мовленням
- 5) Етапи навчання діалогічного мовлення
- 6) Система вправ для навчання діалогічного мовлення

3. Навчання монологічного мовлення

- 1) Суть і характеристика монологічного мовлення
- 2) Мовні особливості монологічного мовлення
- 3) Етапи навчання монологічного мовлення
- 4) Система вправ для навчання монологічного мовлення

1. Аудіювання — це розуміння сприйнятого на слух усного мовлення. З точки зору психофізіології аудіювання трактується як перцептивна розумова мнемічна діяльність. Перцептивна тому, що здійснюється сприйняття/ рецепція/ перцепція; розумова — бо пов'язана з основними розумовими операціями: аналізом, синтезом, індукцією, дедукцією, порівнянням, абстрагуванням, конкретизацією; мнемічна — тому, що відбувається виділення і засвоєння інформативних ознак мовних і мовленнєвих одиниць, реформування образу і впізнавання як результат зіставлення з еталоном, який зберігається в пам'яті.

Аудіювання і говоріння — це дві сторони усного мовлення. Без аудіювання не може бути нормативного говоріння. Разом з тим аудіювання як вид мовленнєвої діяльності є й відносно автономним (наприклад, слухання лекцій, доповідей, радіопередач і т. п.).

Вимоги до базового рівня володіння аудіюванням

На базовому рівні аудіювання розглядається як компонент усномовленнєвого спілкування. Як самостійний вид мовленнєвої діяльності аудіювання означає сприймання на слух і розуміння текстів з різною глибиною та повнотою проникнення в їх зміст: з повним розумінням та з розумінням основного змісту.

Досягнення базового рівня в галузі аудіювання передбачає формування елементарної комунікативної компетенції в цьому виді мовленнєвої діяльності, саме:

- уміння розуміти літературно-розмовне мовлення носія мови в ситуаціях повсякденного спілкування, пов'язане з задоволенням найпростіших потреб .(наприклад, привітання, запит і передача інформації та ін.);'

- визначати тему і мету бесіди, її основний зміст, і в тих випадках, коли виникають ускладнення, звертатися до партнера з проханням повторити фразу, висловити думку інакше, розмовляти повільніше і простіше уточнюючи при цьому значення незнайомих слів і спонукаючи до ґрунтовнішого пояснення незрозумілого;

- уміння в умовах опосередкованого сприймання повідомлення (наприклад, оголошення по радіо прогнозу погоди тощо) розуміти основний зміст аудіотексту (про що йдеться, що є найбільш важливим);

- уміння повно і точно розуміти висловлювання вчителя та однокласників, короткі повідомлення, які стосуються навчально-трудової і соціально-побутової сфер спілкування.

Перевищення цього рівня передбачає формування в учнів:

— уміння розуміти основний зміст прослуханих текстів різного характеру, які містять незначну кількість незнайомих слів.

Труднощі аудіювання. Успішність аудіювання залежить 1) від самого слухача (від рівня розвитку у нього мовленнєвого слуху, пам'яті, наявності уваги, інтересу і т. п.), його індивідуально-психологічних особливостей; 2) від мовних особливостей аудіотексту та його відповідності мовленнєвому досвіду і знанням учнів; 3) від умов сприймання аудіотексту.

Етапи навчання аудіювання

В методичному плані навчання аудіювання —це спеціально організована програма дій з текстом, що сприймається на слух. Оскільки це внутрішня діяльність, яка не піддається спостереженню, то необхідно поступово навчати окремих дій, які є її складовими компонентами. Ці дії є об'єктом цілеспрямованого формування і розглядаються як проміжні цілі навчання аудіювання. Досягнення проміжних цілей проходить поетапно. На кожному етапі формуються відповідні механізми аудіювання **мовленнєвих одиниць різних рівнів:** 1) словоформи, вільного словосполучення, фрази 2) понадфразової єдності, 3) цілого тексту. З допомогою цих дій розвивається

механізм прогнозування, який відіграє дуже важливу роль у сприйманні мовлення на слух.

2. Говоріння забезпечує усне спілкування іноземною мовою в **діалогічній** формі (паралельно з аудіюванням) і в **монологічній** формі. Воно спрямоване до однієї особи або до необмеженої кількості осіб. Як і будь-яка інша діяльність, акт говоріння завжди має певну мету, мотив, в основі якого лежить потреба; предмет — думки того, хто говорить; продукт — висловлювання (діалог або монолог) і результат, який може виражатися у вербальній або невербальній реакції на висловлювання.

Діалогічне мовлення - це процес мовленнєвої взаємодії двох або більше учасників спілкування. Тому в межах мовленнєвого акту кожен з учасників по черзі виступає як слухач і як мовець.

Розглянемо комунікативні, психологічні та мовні особливості цього виду МД. Діалогічне мовлення (ДМ) виконує такі **комунікативні** функції:

- 1) запиту інформації— повідомлення інформації,
- 2) пропозиції (у формі прохання, наказу, поради) - прийняття/ неприйняття запропонованого,
- 3) обміну судженнями / думками / враженнями,
- 4) взаємопереконання / обґрунтування своєї точки зору. Кожна з цих функцій має свої специфічні мовні засоби і є домінантною у відповідному типі діалогу.

Розглянемо питання **структури діалогу**.

Будь-який діалог складається з окремих взаємопов'язаних висловлювань. Такі висловлювання, межею яких є зміна співрозмовника, називають **реплікою**. Репліка є першоелементом діалогу. Репліки бувають різної протяжності — від однієї до кількох фраз. У діалозі вони тісно пов'язані одна з одною - за своїми комунікативними функціями, структурно та інтонаційно. Найтісніший зв'язок має місце між суміжними репліками. Сукупність реплік, що характеризується структурною, інтонаційною та семантичною завершеністю, називають **діалогічною єдністю** (ДЄ). ДЄ є одиницею навчання діалогічного мовлення.

Перша репліка ДЄ завжди **ініціативна** (її називають ще реплікою-спонуканням або керуючою реплікою). Друга репліка може бути або повністю **реактивною** (інакше

- залежною або реплікою-реакцією), або *реактивно-ініціативною*, тобто включати реакцію на попереднє висловлювання і спонукання до наступного.

В залежності від функціонального взаємозв'язку реплік у діалозі виділяють різні види ДЄ. Представимо основні види ДЄ у таблиці 7.

Основні види ДЄ

Групи ДЄ	Види ДЄ
I	1. Повідомлення-повідомлення 2. Повідомлення - запитання 3. Повідомлення - спонукання
II	4. Спонукання - згода 5. Спонукання - відмова 6. Спонукання - запитання
III	7. Запитання - відповідь на запитання 8. Запитання - контрзапитання
IV	9. Привітання - привітання 10. Прощання-прощання 11. Висловлювання вдячності - реакція на вдячність

Залежно від провідної комунікативної функції, яку виконує той чи інший діалог, розрізняють функціональні **типи діалогів**. Результати досліджень, проведених на автентичних навчальних матеріалах англійською, німецькою і російською мовами, показали, що найпоширенішими є чотири основних типи діалогів: діалог-розпитування, діалог-домовленість, діалог-обмін враженнями/ думками, діалог-обговорення /дискусія.

Основними якісними показниками сформованості загального вміння вести діалог іноземною мовою є такі **спеціальні вміння**:

1) уміння починати діалог, вживаючи відповідну ініціативну репліку (повідомлення, спонукання, запитання);

2) уміння швидко реагувати на репліку співрозмовника, використовуючи репліки, що мають різні комунікативні функції;

3) уміння підтримувати розмову, додаючи до репліки-реакції свою ініціативну репліку;

4) уміння стимулювати співрозмовника до висловлювання, виражаючи свою зацікавленість за допомогою реплік оцінювального характеру;

5) уміння продукувати ДЄ різних видів;

6) уміння продукувати діалоги різних функціональних типів на основі запропонованих навчальних комунікативних ситуацій (в межах тематики, мовного і мовленнєвого матеріалу, визначених чинною програмою для даного класу і типу школи);

7) уміння в разі необхідності (нерозуміння репліки співрозмовника чи утруднення при висловлюванні своєї думки) ввічливо перервати розмову і звернутися за допомогою до партнера або навіть до довідника (розмовника, словника).

Державний освітній стандарт з іноземної мови (загальна середня освіта) після закінчення 9-го класу передбачає **оволодіння** такими **типами діалогу**:

1) діалог етикетного характеру

2) діалог-розпитування

3) діалог-домовленість

4) діалог-обмін думками, повідомленнями.

Етапи навчання діалогічного мовлення

Існують **різні підходи** до навчання діалогічного мовлення, з яких можна виділити два основних. Відповідно до **першого** - "зверху вниз" - навчання ДМ розпочинається зі слухання діалогу-зразка з його наступним варіюванням, а згодом і створенням власних діалогів в аналогічних ситуаціях спілкування. **Другий** - "знизу вверх" - передбачає шлях від засвоєння спочатку елементів діалогу (реплік ДЄ) до самостійної побудови діалогу на основі запропонованої навчальної КС, що не виключає прослуховування діалогів-зразків.

3. Монолог — це безпосередньо спрямований до співрозмовника чи аудиторії організований вид усного мовлення, який передбачає висловлювання однієї особи.

Монологічне мовлення характеризується певними комунікативними, психологічними і мовними особливостями, які вчитель має враховувати у процесі навчання цього виду мовленнєвої діяльності.

Монологічне мовлення виконує такі **комунікативні** функції:

1) інформативну — повідомлення інформації про предмети чи події навколишнього середовища, опис явищ, дій, стану;

2) впливову — спонукання до дії чи попередження небажаної дії, переконання щодо справедливості чи несправедливості тих чи інших поглядів, думок, дій, переконань;

3) експресивну (емоційно-виразну) — використання мовленнєвого спілкування для опису стану, в якому знаходиться той, хто говорить для зняття емоційної напруженості;

4) розважальну — виступ людини на сцені чи серед друзів для розваги слухачів (наприклад, художнє читання, розповідь у неофіційній бесіді);

5) ритуально-культову — висловлювання під час будь-якого ритуального обряду (наприклад, виступ на ювілеї).

Кожна з цих функцій має свої особливі мовні засоби вираження думки, відповідні психологічні стимули та мету висловлювання (наприклад, нейтральне в стилістичному плані повідомлення, прагнення переконати слухача або якимось іншим чином вплинути на нього).

Залежно від комунікативної функції та характеру логіко-синтаксичних зв'язків між реченнями розрізняють такі основні **типи монологічних висловлювань**:

опис, розповідь і роздум (міркування). В основі їх класифікації лежать такі логічні категорії як простір, час, причина і наслідок. Людина або описує факти об'єктивної дійсності, передаючи їх просторові відношення, або повідомляє, розповідає про них, розглядаючи їх у часових відношеннях, або розмірковує про них, беручи до уваги інші відносини, найважливішими з яких є причинно-наслідкові.

Монолог-опис є констатуючим типом монологічного висловлювання, в якому стверджується наявність чи відсутність будь-яких ознак в об'єкті, описується людина,

природа, погода, оточуючі предмети тощо, вказується просторове розміщення предметів, перераховуються їх якості та ознаки.

Монолог-розповідь є динамічним типом монологічного висловлювання, в якому розповідається про розвиток подій, пригод, дій чи станів. Дійсність сприймається у процесі її розвитку та зміни в хронологічній (часовій) послідовності.

Різновидами монологу-розповіді є **монолог-оповідь** і **монолог-повідомлення**. Якщо в розповіді йдеться про об'єктивні факти з життя суспільства в цілому, то в оповіді — про факти з життя самого розповідача, що надає подіям, які описуються, суб'єктивно-особистісного характеру. Монолог-повідомлення є відносно коротким викладом фактів чи подій реальної дійсності у стислій, інформативній формі.

Монолог-міркування спирається на умовиводи як процес мислення, в ході якого на основі вихідної тези/судження чи декількох тез/суджень робиться висновок. Оскільки у процесі роздуму завжди вирішується якась проблема, то вона і є об'єктом роздуму. Для роздуму характерний причинно-наслідковий зв'язок між реченнями. Різновидом монологу-міркування є **монолог-переконання**. Його мета—переконати слухача/слухачів, сформулювати у нього/ в них конкретні мотиви, погляди, спонукати його/їх до певних дій.

Функціонально-сміслові типи монологічних висловлювань рідко зустрічаються в чистому вигляді. В описі, наприклад, може бути роздум, у розповіді — опис тощо. Найтісніше переплетені між собою повідомлення, розповідь та оповідь. Так, монологічне висловлювання учнів за темою "Свята", як правило, складатиметься з трьох взаємопов'язаних частин: повідомлення про одне із свят, розповіді про його історію та оповіді про святкування у школі (класі, сім'ї).

Основними якісними показниками сформованості загального вміння укласти зв'язне монологічне висловлювання є такі **спеціальні вміння** (наводяться в порядку наростання труднощів):

а) уміння з'єднувати декілька мовленнєвих зразків, нанизуючи їх, на основі, певної логічної схеми, наприклад: Хто це? Який він? Що робить? тощо;

б) уміння досить повно висловлюватись відповідно до запропонованої комунікативної ситуації;

в) уміння відносно правильно, згідно з принципом комунікативної достатності, оформити своє висловлювання мовними засобами виучуваної іноземної мови;

г) уміння оптимально використовувати мовний матеріал (лексичний, граматичний) певної теми, збагачуючи мовлення з урахуванням рівня навченості, року навчання тощо;

д) уміння оптимально використовувати раніше вивчений матеріал даної теми, свідомо здійснюючи перенесення набутих знань, навичок і вмінь на нову ситуацію;

е) уміння залучати для викладу певної теми матеріал суміжних тем, розширюючи і поглиблюючи її, комбінуючи і варіюючи матеріал за формою та за змістом.

Державний освітній стандарт з іноземної мови (загальна середня освіта) передбачає оволодіння такими **типами монологу**:

- 1) коротке повідомлення,
- 2) розповідь,
- 3) опис,
- 4) розмірковування/переконання.

З мовної точки зору монологічне мовлення **характеризується** структурною завершеністю речень, відносною повнотою висловлювання, розгорнутістю та різноструктурністю фраз. Крім того, монологічному мовленню властиві досить складний синтаксис, а також зв'язність, що, як було вже згадано, передбачає володіння мовними засобами міжфразового зв'язку. Такими засобами виступають лексичні та займенникові повтори, сполучники та сполучникові прислівники, прислівники або сполучення іменника з прикметником у ролі обставини місця та часу (так звані адвербіалії), артиклі тощо.

Як сполучні засоби в монологі вживаються також усні мовленнєві формули, які допомагають почати, продовжити чи закінчити висловлювання.

Нагадаємо, що за характером логіко-синтаксичних зв'язків розрізняють такі **типи монологічних висловлювань**: опис, розповідь і роздум.

В методиці навчання іноземних мов виділяють **три етапи формування** монологічних умінь, В основу кожного з них покладена якість висловлювань учнів,

причому ця якість обов'язково веде до збільшення обсягу зразків мовлення (ЗМ), що використовуються учнем.

Завдання **першого етапу** полягає в тому, щоб навчити учнів об'єднувати ЗМ рівня фрази в одну понадфразову єдність.

На **другому етапі** учні вчаться самостійно будувати висловлювання понадфразового рівня.

Важливим видом *вербальної зорової опори* є *підстановча таблиця*, яка здатна забезпечити логічний зв'язок речень, їх граматичну правильність, належний вибір усіх необхідних мовних засобів для побудови власного висловлювання. Наприклад: Опишіть одного із членів своєї сім'ї, користуючись таблицями.

Головне завдання **третього етапу** — навчити учнів створювати монологічні висловлювання текстового рівня різних функціонально-смислових типів мовлення в такому обсязі, який передбачено програмою для даного класу. Третій етап навчання монологічного мовлення характеризується розвитком умінь виражати своє особисте ставлення до фактів чи подій, про які висловлюється учень; формулювати критичну оцінку і доводити правильність будь-якого факту, включаючи розмірковування, аргументації.

Згідно з трьома етапами формування умінь монологічного мовлення виділяють **три групи вправ** для навчання цього виду МД:

I група — вправи на об'єднання ЗМ рівня фрази у понадфразову єдність (ПФЄ);

II група — вправи на створення власного монологічного висловлювання понадфразового рівня;

III група — вправи на створення власного монологічного висловлювання текстового рівня (відповідно до вимог чинної програми для даного класу).

Усі наведені вище *вправи* мають *відповідати певним вимогам*: бути посильними за обсягом (з урахуванням поступового нарощування труднощів: мовленнєвого матеріалу, умов виконання та характеру мовленнєвої діяльності); залучати різні види пам'яті, сприймання і мислення; бути цілеспрямованими і вмотивованими; активізувати пізнавальну і розумову діяльність учнів; містити найтипівіші життєві приклади та ситуації спілкування.

Навчання читання

1. Суть читання та його психофізіологічні механізми.
2. Характер текстів для читання.
3. Труднощі навчання читання іноземною мовою.
4. Навчання техніки читання:
 - 1) Вправи на розвиток графемно-фонемних зв'язків;
 - 2) Вправи з техніки читання ізольованих слів та словосполучень;
 - 3) Вправи на прогнозування форми слова;
 - 4) Вправи на розвиток навичок синтагматичного членування речень та їх інтонаційного оформлення;
 - 5) Вправи на розширення поля читання та швидкості сприймання навчального тексту.
5. Навчання читання як виду мовленнєвої діяльності:
 - а) Читання з розумінням основного змісту тексту (ознайомлювальне читання);
 - б) Читання з повним розумінням тексту (вивчаюче читання);
 - в) Читання з метою пошуку необхідної інформації чи інформації, яка цікавить (вибіркове/ переглядове читання).
6. Читання як засіб навчання та його зв'язок з іншими видами МД.

1. Читання іноземною мовою як комунікативне уміння та засіб спілкування є, поряд з усним мовленням, важливим видом мовленнєвої діяльності та найбільш розповсюдженим способом іншомовної комунікації, яким учні середньої школи мають оволодіти згідно з вимогами чинної програми та Державного стандарту з іноземних мов. В історичному плані читання виникло пізніше усного мовлення, проте на його основі, і стало важливим засобом спілкування та пізнання. Завдяки читанню, яке робить доступною будь-яку інформацію, передається досвід людства нагромаджений у найрізноманітніших сферах трудової, творчої, соціально-культурної діяльності. Уміння читати дає можливість випускникам школи у своїй подальшій роботі та навчанні користуватися літературою на іноземній мові для пошуку інформації за фахом, задоволення своїх читацьких чи творчих інтересів, удосконалення умінь усного мовлення і т.ін.

Читання є рецептивним видом мовленнєвої діяльності, який **включає техніку читання** (ТЧ) і **розуміння** того, що читається, і відноситься до письмової форми мовлення. У зв'язку з цим виділяють змістовий та процесуальний аспекти діяльності читця. Змістовий аспект читання залежить від процесуального і полягає в досягненні розуміння інформації, яка сприймається читцем, завдяки декодуванню графічних знаків та смислових зв'язків тексту.

Подібно іншому виду рецептивної діяльності — аудіюванню, читання базується на розпізнаванні мовних одиниць письмового тексту. В залежності від міцності засвоєння мовного матеріалу та рівня сформованості механізмів зорового сприймання процес розпізнавання може здійснюватися швидко і безпосередньо, або в уповільненому темпі з елементами пригадування.

Розрізняють два основних **рівні розуміння тексту**: рівень значення і рівень смислу/змісту (хоча кожен з них ще включає по декілька проміжних рівнів). Перший пов'язаний із встановленням значень сприйнятих мовних одиниць та їх безпосередніх зв'язків, другий — з розумінням змісту тексту як цілісної мовної одиниці. У зв'язку з цим **навички та вміння**, які забезпечують розуміння тексту, умовно поділяють на дві групи, хоча процеси сприймання та осмислення відбуваються одночасно. *Перша група* — це навички, які пов'язані з технічним аспектом читання. Вони забезпечують безпосередній акт сприйняття графічних знаків та співвіднесення їх з відповідними значеннями; *друга група* — це вміння, які забезпечують смисловий аспект читання: встановлення смислових зв'язків між мовними одиницями тексту, досягнення розуміння змісту, замислу автора, тобто розуміння тексту як завершеного мовленнєвого твору. Щоб досягти такого рівня розуміння, навички техніки читання мають бути гранично автоматизованими, завдяки чому увага читця повністю зосереджується на смисловій переробці тексту.

Мотивом читання як комунікативної діяльності є спілкування, а метою — отримання необхідної інформації, причому робота з текстом може переслідувати різні цілі: іноді потрібно лише визначити, про що цей текст, в інших випадках важливо зрозуміти основну чи нову інформацію, замисел автора, підтекст. Той, хто читає, як правило, завжди прагне отримати інформацію найбільш економним способом, тому

його читання відбувається в різному темпі і характеризується гнучкістю як ознакою зрілого читання.

У процесі навчання іноземної мови в середній школі необхідно сформувати уміння читання на комунікативне достатньому рівні, з тим щоб учні могли розуміти: а) **основний зміст** нескладних автентичних текстів та б) досягти **повного розуміння** складніших за змістом і структурою текстів різних жанрів: суспільно-політичних, науково-популярних, художніх (адаптованих). Учні потрібно навчити користуватися двомовними словниками та різними довідковими матеріалами.

Так, **на початковому ступені** (5-6 класи) основним завданням є розвиток навичок техніки читання уголос і про себе/мовчки і досягнення швидкості читання, яка становить 300 друк. знаків/хв. Це включає роботу з укріплення асоціацій між буквами та звуками, формування зорово-графічних та слухово-моторних зв'язків, які сприяють миттєвому впізнаванню і розумінню значень слів: розширення поля читання, синтагматичного членування речень та встановлення смислових зв'язків між компонентами речення і цілими реченнями тексту; розуміння змісту *навчальних* текстів, що побудовані на засвоєному матеріалі. У зв'язку з цим розуміння змісту прочитаного можливе без мовного чи смислового аналізу.

На середньому ступені (7-9 кл.) ставиться завдання навчити учнів читати. вголос і про себе складніші тексти пізнавального характеру, що представлені підручнику та в читанці. Учні повинні здогадуватися про значення незнайомих слів на базі контексту, словотворчих елементів, співзвучності зі словами рідної мови. Для визначення значення незнайомого слова використовується морфологічний або структурно-смисловий аналіз.

Читаючи текст, учні повинні зрозуміти основний зміст і важливі деталі. Якщо виникає необхідність у повторному читанні, учитель має поставити нове завдання, наприклад, вилучити з тексту додаткову інформацію або прочитати текст з більшою швидкістю та ін. Темп читання про себе у цих класах повинен бути вищим від читання вголос.

З метою подолання труднощів розуміння тексту проводиться лексичний, граматичний, структурний та смисловий аналіз, використовується переклад.

Учні вчаться користуватися двомовним словником.

На старшому ступені учні повинні уміти читати без словника з метою отримання основної інформації, або зі словником — для повного розуміння змісту тексту, що включає до 6% незнайомих слів. Використовуються нескладні автентичні тексти суспільно-політичної, науково-популярної та художньої літератури. Удосконалюються прийоми прогнозування на рівні слова (мовна здогадка) та на рівні тексту (антиципація).

Учні старших класів мають оволодіти навичками анутовання тексту (стисло передати зміст прочитаного в усній чи письмовій формі); реферування (визначити в тексті нову інформацію чи головні думки/ факти); рецензування (висловлювати свою думку, давати оцінку змісту тексту в усній чи письмовій формі).

2. Для формування адекватних умінь читання велике значення має **характер текстів**: їх зміст, інформативність, цікава фабула і т. і. Від якості текстового матеріалу залежить мотивація читацької діяльності учнів.

Зміст текстів визначає відношення учнів до читання, а також можливості розв'язання тих освітніх і виховних завдань, які ставляться перед іноземною мовою як навчальним предметом. З іншого боку, структурно-сміслові та мовні особливості текстів визначають характер самого процесу читання.

До іншомовних текстів для читання пред'являються певні **вимоги**, а саме:

1. Ідейно-виховна цінність текстів. Такі тексти повинні сприяти формуванню морально-етичних якостей читця.

2. Пізнавальна цінність текстів, науковість їх змісту. Тексти мають будуватися на фактичному матеріалі про країну та її народ, мова якого вивчається, а також включати відомості з найрізноманітніших галузей людських знань (науково-популярні тексти).

3. Відповідність змісту текстів віковим особливостям та інтересам учнів. Ці тексти повинні відповідати інтелектуальному рівню розвитку учнів, бути значущими для них, задовольняти їх емоційні та пізнавальні запити.

Тексти для читання іноземною мовою виконують цілу низку функцій, які сприяють успішному оволодінню цієї мовою.

3. Процес навчання читання іноземною мовою ускладнюється цілим рядом **об'єктивних та суб'єктивних факторів**. Насамперед, учитель повинен враховувати об'єктивні *труднощі орфографічної системи* виучуваної мови, які склалися історично. Найбільш характерними з них є такі:

— кількісна неадекватність між буквами та звуками у слові, тобто між графічним та звуковим образом слова, наприклад:

— наявність діакритичних знаків,

— передача одного і того ж звука різними буквами та буквосполученнями.

Цей перелік технічних труднощів читання далеко не повний, його можна продовжити.

Крім суто технічних/графічних труднощів читання, які учні мають подолати на початковому ступені навчання, доцільно назвати і деякі *мовні труднощі* текстів, котрі, у свою чергу, можуть спричиняти перешкоди для правильного розуміння змісту. Назвемо деякі з них:

— наявність багатозначних та конвертованих слів:

— непрямий порядок слів (інверсія):

— звороти з дієприкметниками та дієприслівниками:

— умовні безсполучникові речення:

— складні речення та конструкції:

Згідно з виділеними етапами формування навичок і вмінь читання до системи вправ для навчання читання включаються **три групи вправ**:

I група — вправи для формування навичок техніки читання;

II група — вправи для формування мовленнєвих навичок читання;

III група — вправи для розвитку вмінь читання.

4. В умінні читати виділяють два основних аспекти: технічний та змістовий, смисловий. **Техніка читання** включає цілий комплекс автоматизованих навичок, які зводяться, врешті-решт, до того, щоб швидко сприймати графічні образи слів, автоматично співвідносити їх зі звуковими образами та значеннями цих слів.

У процесі навчання техніки читання іноземною мовою здійснюється перенос частини сформованих навичок читання рідною мовою у сферу іноземної мови. Це

полегшує оволодіння іншомовною буквено-звуковою символікою та іншими навичками читання.

На початковому ступені основною формою читання є **читання уголос**, яке є важливим засобом навчання **читання про себе/мовчки**. Методисти (Г. В. Рогова та ін.) умовно виділяють два періоди в навчанні читання уголос — дотекстовий і текстовий періоди. Мета дотекстового періоду—засвоєння первинної матерії, тобто графіки нової (іноземної) мови, оволодіння буквено-звуковими зв'язками, читанням окремих слів, словосполучень, простих речень. Важливим завданням цього періоду є розвиток навичок правильного озвучування слів та інтонаційного оформлення речень з точки зору їх логічного членування. Читання уголос допомагає зміцнити вимовний аспект, який є спільним для всіх видів мовленнєвої діяльності.

Тексти для читання уголос служать базою для навчання **читання мовчки (про себе)**. Це головна форма читання, яка орієнтована на досягнення комунікативної мети — розуміння інформації.

Наступний етап роботи — читання текстів з метою одержання необхідної чи бажаної інформації, досягнення визначеного програмою рівня розуміння змісту текстів. Як було сказано вище, психологи виділяють декілька рівнів розуміння іншомовних текстів. На початковому ступені у процесі виконання підготовчих вправ досягаються **три перших рівні розуміння**, пов'язаних з оволодінням технікою читання — рівень значення: читання окремих слів, словосполучень та нескладних навчальних текстів. Рівень смислу, у свою чергу, має ще **чотири проміжні рівні**. Так, четвертий рівень включає сприймання у кожному абзаці тексту таких речень, котрі складають смислове ядро, а також визначення смислових віх та синтаксичних зв'язків між реченнями. **З п'ятим рівнем** пов'язують повне розуміння змісту тексту. Оцінка та розуміння емоційного забарвлення змісту досягаються на **шостому рівні**. **Сьомий рівень** розуміння включає узагальнення ідейно-тематичного змісту та його зв'язок із загальним напрямом твору.

Для виконання цих завдань виконуються вправи вищого рівня складності — **з практики в читанні** і застосовуються різні стратегії/види роботи з текстом. В залежності від комунікативної мети, яка ставиться учителем на уроці, від характеру

тексту використовуються такі **види читання**: ознайомлювальне, вивчаюче та переглядове.

5. А. Читання з розумінням основного змісту тексту (ознайомлювальне читання)

Цей режим/вид читання є найбільш розповсюдженим у всіх сферах життя і здійснюється на матеріалі автентичних текстів, які несуть інформацію про побут, традиції, культуру, історію країни, мова якої вивчається. Це читання про себе без вказівки на обов'язкове наступне використання здобутої інформації. **Особливостями** цього способу читання є високий темп ознайомлення з усім текстом, точність розуміння основного змісту та найбільш суттєвих деталей. Для досягнення цієї мети цілком достатньо розуміння 75% основного змісту за умови, якщо решта 25% не містить ключових положень, суттєвих для розуміння змісту всього тексту. Темп ознайомлювального читання для різних мов буде дещо різнитися: для англійської та французької мов — 180 слів/хв., для німецької — 150 слів/хв.

У процесі роботи над текстом потрібно **навчити учнів** виконувати такі дії:

- прогнозувати зміст за заголовком або початком тексту;
- здогадуватись про значення незнайомих слів за допомогою контексту, словотворчих елементів, за схожістю зі словами рідної мови або утворених шляхом конверсії;
- ігнорувати окремі незнайомі слова, які не перешкоджають розумінню основного змісту;
- визначати смислові частини тексту та зв'язки між ними;
- користуватися у процесі читання наявним лінгвокраїнознавчим коментарем, виносками, словником, довідниками, якщо в цьому виникає потреба, щоб зрозуміти основний зміст тексту.

Для розвитку вмінь ознайомлювального читання **використовуються** досить великі за обсягом **тексти** (до однієї сторінки навіть на початковому ступені), легкі для розуміння у мовному та змістовому відношенні, які містять 25-30% надлишкової, другорядної інформації. Спочатку тексти читаються у класі з метою формування в

учнів навичок читання та розуміння тексту, потім ця робота здійснюється вдома, а в класі проводиться контроль розуміння прочитаного.

Мова текстів, призначених для одержання основної інформації, має бути і нормативною, без діалектних особливостей, а зміст відповідати рівню мовної підготовки учнів, їх віковим характеристикам, життєвому досвіду та інтересам. За видами жанрів тексти можуть бути художніми, науково-популярними (статті з газет, журналів), а також прагматичними (програми телебачення, оголошення, афіші, меню, вивіски, телефонні довідники, плани міст, розклади руху транспорту і т. і.).

Б. Читання з повним розумінням тексту (вивчаюче читання)

Вивчаюче читання має своєю метою досягнення максимально повного точного розуміння інформації тексту і критичного осмислення цієї інформації. Однією з цілей такого читання є формування в учнів умінь самостійно долати труднощі мовного та смислового характеру. Це **вдумливе читання**, яке здійснюється у повільному темпі — 50-60 слів/хв., а його об'єктом є "вивчення" не мовного матеріалу, а тієї інформації, що подається у тексті.

Читання в такому режимі вимагає цілеспрямованого аналізу змісту основі мовних явищ та логічних зв'язків. Тому має місце велика кількість регресій, зумовлених необхідністю перечитування окремих частин тексту для досягнення якомога точнішого розуміння змісту. Матеріалом для вивчаючого читання служать пізнавальні тексти, що містять значущу для учнів інформацію та мовні і смислові труднощі.

У процесі роботи з текстом в режимі вивчаючого читання необхідно досягти таких **комунікативних цілей**:

- зрозуміти зміст прочитаного тексту з достатньою повністю та глибиною;
- зіставити здобуту інформацію зі своїм досвідом;
- оцінити інформацію, висловити свою думку про неї;

передати почерпнуті з тексту відомості іншим (рідною мовою або в опорі на текст);

- прокоментувати окремі факти.

Тексти, на базі яких формуються вміння вивчаючого читання, за своїм змістом і тематикою повинні задовольняти пізнавально-комунікативні потреби та інтереси

учнів. Це мають бути нескладні автентичні або адаптовані тексти різних жанрів: науково-популярні, публіцистичні, художні, а також тексти прагматичного характеру: інструкції, рецепти (переважно кулінарні та ін.). Важливо навчити учнів користуватися різними довідниками, лінгвокраїнознавчим коментарем, поясненнями, висновками.

У процесі читання учень має реалізувати мовленнєву здогадку щодо значення того чи іншого незнайомого слова, спираючись на контекст, словотворчі елементи, інтернаціональні слова. Складні структури аналізуються, можливий вибірковий переклад окремих словосполучень, речень, абзаців. Важливим складником уміння читання є визначення головних смислових частин тексту, до яких учні повинні придумати заголовки, а також скласти план до всього тексту.

В. Читання з метою пошуку необхідної інформації чи інформації, яка цікавить (вбіркоче/ переглядове читання)

Метою цього виду/ режиму читання є формування уміння швидко переглянути ряд матеріалів (газет, журнальних статей, різноманітних програм та довідників, інших прагматичних матеріалів), для того щоб **знайти конкретну інформацію**. Вона може бути задана вчителем або пов'язана з інтересами учня. Учень повинен швидко переглянути текст/ тексти (швидкість — 500 слів/хв.), знайти потрібну інформацію і сконцентрувати на ній свою увагу, намагаючись зрозуміти її повністю або основний зміст — залежно від конкретної комунікативної мети. Цей вид читання передбачає наявність в учнів сформованих умінь, необхідних для орієнтування в логіко-смисловій структурі тексту, знаходження та вибір нової чи заданої інформації, об'єднання в логічне ціле здобутої інформації з кількох джерел згідно з конкретною проблемою. Робота з текстом/ текстами може завершуватись підготовкою повідомлення чи реферату.

Точність розуміння тексту у цьому виді читання визначається правильністю відповіді учня на запитання вчителя про те, чи цікавить учня така інформація, яка частина тексту виявилась найбільш інформативною, чи є в тексті нові для учня факти тощо.

Для організації переглядового читання підбираються тематично пов'язані **тексти**, які несуть нову або цікаву інформацію.

6. Читання як вид мовленнєвої діяльності є однією з головних **практичних цілей** навчання іноземної мови в середній школі. Проте не меншу роль відіграє читання у навчальному процесі як **засіб** навчання. Воно допомагає в оволодінні мовним матеріалом, в його закріпленні та нагромадженні. Так, мнемічна діяльність, яка супроводжує процес читання, забезпечує запам'ятовування лексичних одиниць зв'язків між ними, а також граматичних явищ, наповнення граматичних структур порядку слів у структурах та ін. Читання допомагає удосконалювати вміння усного мовлення: під час читання як уголос, так і про себе функціонують провідні мовні аналізатори - слухові та мовленнєво-рухові, характерні для говоріння. Уміння читати дає можливість у разі потреби підібрати необхідні друковані матеріали та препарувати їх з метою підготовки усного повідомлення.

Читання має багато спільного з аудіюванням та письмом. Для цих трьох видів МД характерними є функціонування мовленнєво-рухового аналізатора у внутрішньому мовленні.

Читання іншомовних текстів розвиває мислення учнів, допомагає усвідомити особливості системи іноземної мови і глибше зрозуміти особливості рідної. Інформація, яку отримує учень з іншомовних текстів, формує його світогляд, збагачує країнознавчими знаннями про історію, культуру, економіку політику, побут країни, мову якої він вивчає. Велика розумова робота, котра виконується читцем з метою проникнення у зміст тексту, розвиває мовну здогадку та антиципацію, самостійність у подоланні мовних та смислових труднощів, інтерес до оволодіння іноземною мовою.

Навчання письма

1. Письмо і писемне мовлення.
2. Вимоги до базового рівня володіння письмом.
3. Психолінгвістичні механізми письма.

4. Навчання техніки письма:

а) Навчання каліграфії;

б) Навчання орфографії.

5. Етапи навчання писемного мовлення.

6. Зв'язок письма з іншими видами мовленнєвої діяльності.

7. Письмо як засіб навчання та контролю:

1. В житті кожної людини письмо відіграє дуже важливу роль. Письмо - видатне надбання людства, величезний здобуток кожного народу, кожної людини, що оволодіває писемністю. Воно використовується в різноманітних галузях діяльності людини: в організації виробництва, в науці, культурі, в засобах масової інформації та зв'язку, в міжнародних політичних відносинах, у просвітницькій роботі. Історики вказують на те, що письмо — неперехідна пам'ять поколінь, яка зберігає повідомлення про події та справи минулих віків і тисячоліть.

Все написане називається **текстом**. Окремі тексти чи їх зібрання набувають форми рукописів, книжок, журналів, газет, листівок, плакатів, оголошень, листів, телеграм тощо. Письмові тексти складають автори і користуються ними мільйони читачів.

Письмо є потужним фактором прискореного розвитку людства. Йому належить визначна роль у створенні та збереженні духовних, а через них і матеріальних цінностей. Письмо має інтернаціональний характер. Воно продовжує і розвиває те, що було створено іншим народом. Письмо не природне, а **суспільне явище**, винахід людини, яким користувались і користуються всі.

Письмо іноді розглядають як особливу графічну форму мови і навіть як писемне мислення. Більш рельєфне визначення письма можна дати, порівнюючи його не з мовою, а з мовленням. Як відомо, мовлення - це мова в дії. Письмо ніби зупиняє мовленнєвий потік, дає можливість "слухати, чути" (тобто читати) сказане (тобто написане) в будь-який час. На цій основі письмо розглядається як графічна фіксація мовлення, точніше-тексту мовлення. Написання - процес такої фіксації, письмовий текст - її результат. Письмо можна порівнювати і з мовою. Мова - це система засобів

спілкування та правил їх вживання. Аналогічно цьому письмо є системою письмових засобів та правил їх використання.

В сучасній методичній літературі розрізняють **письмо** та **писемне мовлення**. Писемне мовлення — письмо в широкому розумінні терміна - це специфічний код мовленнєвої діяльності, кодування інформації з урахуванням графічного способу зв'язку. Писемне мовлення відрізняється від інших видів мовленнєвої діяльності не тільки своєю специфікою, але й ступенем розповсюдження його в побуті. Використання писемної мови вужче в порівнянні з усним мовленням.

В шкільних програмах з іноземних мов письмо визначали частіше як засіб, а не мету навчання. На різних ступенях навчання іноземних мов роль письма змінюється. Так, на **початковому ступені** реалізується мета оволодіння технікою письма, формування навичок, пов'язаних із засвоєнням звуко-буквених відповідностей. Вказані уміння необхідні для розвитку вмінь читання та усного мовлення.

На **середньому ступені** основним є навчання орфографії у зв'язку з накопиченням нового мовного матеріалу. Одночасно розвивається писемне мовлення як засіб, що сприяє формуванню вмінь та навичок мовлення усного. На **старшому ступені** набуті раніше навички письма удосконалюються поряд з удосконаленням усного мовлення. Певне місце займає також робота, спрямована на засвоєння орфографії нових мовних одиниць. Крім того, писемне мовлення виконує ще одну важливу роль — воно стає допоміжним засобом у самостійній роботі учнів над мовою, зокрема у вигляді складання анотацій та планів ,в прочитаних текстів. Чинна шкільна програма підкреслює, що письмо є **метою** і важливим засобом навчання іноземної мови.

2. Як зазначається в Державному освітньому стандарті з іноземних мов володіння письмом передбачає досягнення елементарної комунікативної компетенції, яка забезпечує учневі вміння в найбільш типових ситуації повсякденного спілкування за допомогою письма:

- заповнити нескладну анкету, формуляр чи опитувальний лист;
- написати привітальну листівку зарубіжному ровеснику до одного свят, що відмічається у країні, мова якої вивчається, а також до дня народження;
- написати листа зарубіжному ровеснику;

— скласти нотатки для себе або для інших людей, написати короткі повідомлення.

Щоб досягти такого рівня володіння писемним мовленням, учні повинні систематично виконувати конкретні **комунікативні завдання**.

3. У психології та фізіології письмо визнають найскладнішим видом мовленнєвої діяльності, до якої залучаються всі мовленнєві аналізатори. Матеріальну базу письма складають орфографічні та графічні навички.

Як і говоріння, письмо є експресивним продуктивним видом мовленнєвої комунікації.

Вміти писати — це графічно правильно зображати літери алфавіту, трансформувати в букви звуки та звукосполучення, асоціюючи при цьому звуковий, графічний та кінестетичний образи слова з його значенням; орфографічно правильно писати слова, словосполучення, ставити знаки пунктуації; оперувати мовними структурами; вміти формулювати свої думки в письмовій формі.

Процес писемного мовлення, як відомо, починається з *мовлення внутрішнього*. За кількістю операцій писемне повідомлення є складнішим від усного. Однак в усному спонтанному висловлюванні породження мовлення і його звукового оформлення є синхронним і тому вимагає повного автоматизму в оперуванні лексичним і граматичним матеріалом.

Процес навчання письма полегшується тим, що той, хто пише, не відчуває браку часу, а це дозволяє ґрунтовніше продумувати зміст і форму майбутнього висловлювання, чіткіше здійснювати як *попередній синтез*, так і *ретроспективний аналіз* написаного. Можливість відшукати в пам'яті необхідні мовні засоби для точного і яснішого вираження думки, можливість використати словник та інші довідники додають тому, хто пише, більшої впевненості.

В результаті регулярного тренування в писемному висловлюванні учні поступово набувають досвіду, процес вибору слів, структур проходить швидше; навички письма стають стійкішими. Вміння писемного висловлювання своїх та чужих думок важливе не тільки саме по собі, але і як засіб підвищення рівня володіння усним мовленням. Відомо, що усне повідомлення стає більш ґрунтовним, логічним, коли воно

підготовлене письмом. У свою чергу усне зовнішнє і особливо писемне мовлення стає передумовою розвитку внутрішнього мовлення.

У класній роботі письмо - найбільш економний, надійний, ефективний і масовий спосіб контролю знань і рівня володіння мовою.

Як уже згадувалось вище, в методичній літературі вживається термін "**письмо**" у вузькому значенні і це означає техніку використання графічної та орфографічної систем даної мови, а також термін "письмо" в широкому значенні, тобто **писемне мовлення** - вміння викладати думки у письмовій формі.

Розподіл в сучасній методичній літературі письма і писемного мовлення пов'язаний з особливостями механізмів, що мають у своєму складі дві ланки: складання слів із літер і складання писемних висловлювань із слів і словосполучень. В основі першого лежить володіння графікою та орфографією, доведених до рівня навички. Основою другого є мовленнєве вміння вираження думки за допомогою мовного коду.

Згідно з виділеними етапами формування навичок і вмінь письма до системи вправ для навчання письма включають **три групи вправ**:

I група — вправи для формування навичок техніки письма; II група — вправи для формування мовленнєвих навичок письма; III група — вправи для розвитку вмінь письма.

4. Головна мета **навчання техніки письма** іноземною мовою полягає у формуванні в учнів графічних/каліграфічних та орфографічних навичок. У процесі формування цих навичок учні оволодівають труднощами, які пов'язані з вивченням особливостей звуко-буквених відповідностей у мові, що вивчається.

З урахуванням тісного зв'язку письма з читанням, оскільки їх основою є одна графічна система мови, навчання техніки письма слід здійснювати паралельно з оволодінням технікою читання. Однак у процесі письма, на відміну від читання, графемно-фонемні відповідності, що встановлюються, мають іншу спрямованість: від звуків до букв. Іншими словами, під час письма має місце кодування думки за допомогою графічних символів.

Під **каліграфічними навичками** розуміють навички написання букв і буквосполучень даної мови як окремо, так і в писемному мовленні.

Іноземні мови, що вивчаються у школі, використовують латинську графіку. Аналіз системи друкованих знаків українського та латинського алфавітів свідчить про те, що в них є подібні букви (наприклад: Aa, Oo, Xx, Ee, M, Kk, Pp), букви, які частково співпадають у написанні (Tt, Hh, Uu, Bb), і букви, накреслення яких зовсім відрізняється від букв українського алфавіту (Ss, Ff, Rr, Ww, Jj, Zz). Крім того, в різних мовах додатково до букв використовуються діакритичні позначки для окремих фонем

Головна увага при навчанні техніки письма приділяється **чіткості і нормативному написанню букв.**

Для формування графічних/каліграфічних навичок слід використовувати **вправи**, метою яких є навчити учнів писати букви алфавіту тієї мови, що вивчається. Це можуть бути вправи на написання окремих букв, на ускладнене списування/виписування букв, буквосполучень і слів (з елементами комбінування, групування тощо). Такі вправи є некомунікативними, проте надання їм ігрового характеру, а саме проведення вправ у вигляді змагання на особисту/командну першість, робить їх вмотивованими і виправдовує їх використання в сучасному навчальному процесі, який характеризується комунікативною спрямованістю та вмотивованістю дій учнів.

Техніка письма, крім каліграфічних, передбачає володіння орфографічними навичками. Під орфографічними навичками розуміють навички написання слів у відповідності до правил використання письмових знаків у кожному конкретному слові.

Орфографічні системи іноземних мов, що вивчаються в середніх навчальних закладах, базуються на **чотирьох основних принципах**:

- 1. фонетичному**, коли буква повністю відповідає звуку, тобто опорою є вимова
- 2. морфологічному**, коли написання визначається правилами граматики (морфології) незалежно від фонетичних умов, наприклад, у споріднених словах чи формах

3. традиційному (історичному), коли орфографічні форми є традиційно закріпленими і відображають зниклі норми вимови

4. ідеографічному, коли звукові омоніми розрізняються за допомогою графічних знаків

Визначаючи методику навчання орфографії, слід узяти до уваги той факт, що в іноземних мовах, які вивчаються у школі, знаходимо відображення усіх згаданих принципів, проте у кожній мові який-небудь з них переважає. Так, в англійській та французькій мовах значне місце посідає традиційний принцип написання слів, у німецькій мові провідними є фонетичний та морфологічний принципи, в іспанській — фонетичний.

На початковому етапі навчання техніки письма важливо враховувати особливості графемно-фонемних відповідностей кожної конкретної іноземної мови і проводити цілеспрямоване навчання з метою подолання труднощів в оволодінні графемно-фонемною системою мови. Серед таких труднощів насамперед виділяються буквосполучення, що передають один звук. Або навпаки - один звук зображується на письмі різними графемами.

З метою попередження помилок та навчання учнів правопису згідно з орфографією іноземних мов слід використовувати спеціальні вправи, націлені на формування стійких орфографічних навичок.

У навчанні орфографії виділяють **дві підгрупи вправ**: до першої групи входять вправи на списування (виписування) і дописування; до другої — вправи для запису на слух (диктанти різних видів).

5. Етапи навчання писемного мовлення

У навчанні письма дослідники виділяють **три етапи**: 1. оволодіння графікою/ орфографією із залученням матеріалу, опрацьованого усно; 2. засвоєння структурних моделей речень, властивих усній та письмовій формам спілкування комбінування їх у мовленні; 3. оволодіння писемним мовленням як засобом спілкування. Для кожного з етапів характерні різні типи і види вправ. Так, **на першому етапі** формування орфографічних навичок використовуються вправі з аналізу, вправи на ідентифікацію та диференціацію.

Основною метою **другого етапу**, поряд з орфографічними навичками, формування лексико-граматичної правильності письма.

Мета **третього етапу** в навчанні письма і писемного мовлення - формування дій, що забезпечують виклад мовного матеріалу в письмовій формі.

6. Розглянемо **роль письма** у навчанні усного мовлення, читання, лексики, граматики. Писемне висловлювання не є чимось абсолютно відмінним від говоріння. Тому при правильній організації виконання вправ з письма учні набувають і деяких навичок, потрібних для усної комунікації.

Дослідники вказують на те, що письмове оформлення думок має значні навчальні переваги. Це процес уповільнений порівняно з усним мовленням, що дає можливість зосередити більше уваги на окремих етапах його здійснення, а це, у свою чергу, створює умови для вживання таких мовних форм, які ще недостатньо автоматизовані і тому в усній комунікації ще не можуть вживатися. Вживання цих форм у писемному мовленні гарантує вільніше оперування ними в усному мовленні.

Два етапи формування писемного мовлення (кодування чи декодування і кодування у графіці) та наявність усного випередження підкреслюють зв'язок письма з усною мовою та читанням. Як і усне мовлення, мовлення писемне відносять до репродуктивної діяльності.

Як вказують дослідники, у навчанні лексики, граматики письмова фіксація матеріалу дає змогу:

- 1) створювати додаткові асоціації, що допомагають запам'ятовувати лексичні одиниці, речення, структурні зразки;
- 2) організовувати письмові вправи (класні та домашні), які сприяють розвиткові навичок користування лексичними та граматичними явищами;
- 3) повторювати матеріал, який зафіксований у зошитах учнів;
- 4) організовувати усні вправи, спираючись на зафіксовані в зошитах або на дошці структурні зразки, лексичні елементи.

Письмо взагалі має позитивний вплив на процес шкільного навчання. У процесі навчання учні записують значну частину навчального матеріалу і користуються цими записами при заучуванні, повторенні, закріпленні; вони привчаються до різних видів

письмових вправ, що є необхідним елементом розвитку умінь і навичок. У процесі письма відбувається опора на всі види відчуттів, активізуються всі аналізатори: акустичний, мовленнєворуховий, зоровий, руکورуховий.

Думка про використання однієї форми мовлення для розвитку іншої не є новою в методичній літературі. **Недооцінка ж ролі письма**, писемного мовлення у навчанні іноземних мов негативно впливає на весь навчальний процес. Відомо, що у 90% людей зоровий канал сприйняття інформації в декілька разів сильніший в порівнянні зі слуховим. Це дає підстави для припущення, що обсяг і міцність засвоєного матеріалу, сприйнятого через зоровий канал зв'язку, будуть значно вищими. Недостатня увага до письма, письмових вправ у навчанні іноземних мов, виконання яких пов'язане з функціонуванням більшого, в порівнянні з усним мовленням, числа аналізаторів, веде до збіднення навчального процесу, до швидшого забування, до втрати умінь та навичок, здобутих значними зусиллями.

7. Письмо здатне відігравати значну роль у навчанні усного мовлення, читання, лексики, граматики. Крім цього, важливою функцією письма у навчанні іноземних мов є те, що на всіх етапах воно здатне служити ефективним засобом контролю. Письмові контрольні роботи, як поточні, так і підсумкові, застосовуються з метою перевірки знань мовного матеріалу, практичних умінь аудіювання, усного висловлювання, читання. **Поточні контрольні роботи** проводяться після засвоєння певної порції мовного матеріалу або усної теми — не рідше одного разу протягом двох тижнів. Вони включають одне-два завдання і тривають від 5 до 15 хвилин. **Підсумкові письмові контрольні роботи** проводяться один раз на чверть відповідно до загального шкільного графіка. Такі роботи передбачають перевірку володіння різними видами мовленнєвої діяльності і можуть тривати 30-45 хвилин. Як зазначають вчителі-практики, письмові роботи слід завжди ретельно готувати. Непідготовлена контрольна робота підриває віру учня у свої сили, викликає почуття страху, невпевненості, що негативно позначається на успішності учня і класу в цілому, спричиняє велику кількість помилок.

В методиці навчання іноземних мов розрізняють такі форми письмових контрольних робіт:

I. Контрольні роботи для перевірки знань мовного матеріалу - лексичного і граматичного

II. Контрольні роботи і завдання для перевірки мовленнєвих навичок та вмінь

Підсумовуючи викладене, можна сказати, що письмо є метою навчання іноземної мови в школі та ефективним засобом навчання і контролю іншомовних знань, умінь та навичок. Психофізіологічною основою письма є взаємодія слухового, рукомоторного, мовленнєвомоторного та зорового аналізаторів. В методичній літературі розрізняють графічні та орфографічні навички і письмові мовленнєві вміння. Такі навички й уміння формуються за допомогою відповідних вправ. Серед основних вправ, що сприяють розвитку та удосконаленню вмінь творчого письма — твір, реферування, анотація, написання тематичного листа тощо.

Організація та забезпечення процесу навчання іноземної мови в середніх навчальних закладах

1. Особливості навчання іноземної мови на різних ступенях.
2. Планування навчального процесу з іноземної мови.
3. Вимоги до уроку іноземної мови. Учитель іноземної мови.
4. Типи і структура уроків іноземної мови.
5. Аналіз уроку іноземної мови.
6. Індивідуалізація процесу навчання іноземної мови.
7. Інтенсивне навчання іноземної мови.
8. Контроль у навчанні іноземної мови.
9. Принципи і форми позакласної роботи з іноземної мови.

1. Навчальний процес з іноземної мови у середній загальноосвітній школі поділяється на три ступені початковий - 5-6 класи, середній - 7-9 класи та старший - 10-11 класи. Виділення цих етапів пов'язане з необхідністю поступового оволодіння іншомовною діяльністю. У свою чергу успішне навчання іноземної мови залежить від

урахування психолого-педагогічних характеристик учнів, які зумовлюють використання методично раціональних прийомів, форм та засобів навчання.

На початковому ступені закладаються основи володіння іноземною мовою. Від рівня сформованості слухово-вимовних лексичних, граматичних та орфографічних навичок, а також розвитку вмінь аудіювання говоріння, читання та письма які визначені у програмі, залежить подальший успіх в оволодінні учнями іноземною мовою як засобом іншомовного спілкування.

На початковому ступені учні повинні навчитись сприймати на слух усне мовлення, робити невеликі повідомлення брати участь у бесіді. Навчання читання проводиться на засвоєному в усному мовленні лексико-граматичному матеріалі. На цьому ж ступені ставиться завдання оволодіти технікою читання вголос, а також мовчки з повним розумінням змісту тексту. Стосовно письма учні повинні засвоїти графіку та орфографію іноземної мови, використовувати письмо як засіб фіксації іншомовного матеріалу та робити невеликі письмові повідомлення.

Обсяг навчального матеріалу повинен бути достатнім, щоб закласти основи володіння кожним видом мовленнєвої діяльності на елементарному комунікативному рівні. На цьому ступені учні оволодівають звуковою та графічною системами мови, найбільш поширеними граматичними явищами та значним за обсягом словником, що засвоюються активно.

Враховуючи характер та обсяг роботи, яка необхідна для досягнення вимог програми, на іноземну мову на цьому ступені дається найбільша кількість годин у порівнянні з іншими ступенями.

Середній ступінь є завершальним етапом щодо створення бази для активного володіння навчальним іншомовним матеріалом. На цьому ступені продовжується розвиток усіх видів мовленнєвої діяльності, серед яких домінує усне мовлення. Мовлення учнів стає змістовнішим, більш аргументованим, складнішим за структурою мовного та мовленнєвого матеріалу.

Поряд з говорінням та аудіюванням значна увага приділяється читанню. Читання як вид мовленнєвої діяльності набуває все більш комунікативного характеру, зростає кількість та обсяг текстів, які учні повинні вміти читати мовчки. На цьому ступені має

місце цілеспрямоване формування вмінь ознайомлювального (з метою одержання основної інформації) та вивчаючого (з метою одержання повної інформації) читання. Поряд з художньою літературою для читання використовуються науково-популярні та суспільно-політичні тексти. Навчання письма передбачає вміння скласти план, тези до прочитаного та робити письмові повідомлення в межах програмних вимог.

На середньому ступені учні оволодівають практично всім граматичним матеріалом, необхідним для усного мовлення. Ведеться робота з формування рецептивних навичок. На цьому ж ступені починається формування потенціального словника учнів, яке продовжується і на старшому ступені.

Старший ступінь є завершальним у процесі оволодіння учнями іншомовним мовленням. Рівень навичок та вмінь усного і писемного мовлення, досягнутий на середньому ступені, має бути підтриманий. Велика увага на старшому ступені навчання приділяється усному мовленню, яке набуває якісно нового розвитку стосовно змістовності, більшої природності, вмотивованості та інформативності. Проте основна роль у процесі навчання іноземної мови на цьому ступені відводиться читанню. Тексти для читання мають бути складнішими у порівнянні із середнім ступенем. При навчанні читання формуються вміння читати суспільно-політичні тексти з метою одержання повної та основної інформації, а також уміння переглянути і вибрати необхідну статтю. Навчаючись письма, учні повинні оволодіти вмінням скласти план, тези до усного повідомлення, писати анотацію та резюме прочитаного, скласти реферат, а також робити письмові повідомлення в межах вимог до монологічного мовлення у 5-11 класах.

На старшому ступені завершується формування активного словника школяра та продовжується робота з формування рецептивного словника. Програма передбачає рецептивне засвоєння певної кількості лексичних одиниць. Граматичний матеріал, призначений для вивчення в 10-11 класах засвоюється тільки до рівня розпізнавання та розуміння при читанні; в 11 класі має місце систематизація граматичного матеріалу, що вивчався у 5-11 класах.

Початкова школа

Поступове упровадження раннього навчання однієї з іноземних мов у початкових класах - одна з характерних рис сучасної загальноосвітньої школи.

Курс навчання іноземної мови в початковій школі складається з двох етапів - підготовчого (1-й рік навчання) та основного (2-4 роки навчання). Перший рік навчання - це спеціальний пропедевтичний курс, метою якого є підготовка до засвоєння основного курсу.

Практична мета навчання іноземної мови в початковій школі полягає в тому, щоб закласти основи володіння іноземною мовою у молодших школярів, тобто сформувати початки фонетичних, лексичних, граматичних та орфографічних навичок та вмінь аудіювання, говоріння, читання та письма в межах програмних вимог.

2. Планування процесу навчання іноземних мов має передумовою планування його результатів на різних за тривалістю відрізках часу. Це означає, що на початку курсу навчання вчитель повинен передбачити хід навчання, мати уявлення про результати, що можуть бути отримані в кінці курсу навчання. Головна мета планування - науково обґрунтована організація навчально-виховного процесу та досягнення оптимального засвоєння учнями навчального матеріалу, визначеного програмою з ІМ.

Система планування в середній школі охоплює послідовне планування в межах усього курсу навчання, чвертей, циклу уроків та окремого уроку, виходячи з конкретних цілей кожного відрізка навчального процесу. Розрізняють календарно-річний план, що включає плани на чотири чверті (піврічні плани), тематичний план або план циклу уроків та поурочний план.

Календарно-річний план - це проект, в якому подаються теми, визначаються загальні дидактичні завдання, встановлюються терміни вивчення тем, розподіляється за чвертями навчальний матеріал, визначаються способи підсумкового та тематичного контролю, вказуються основні дидактичні засоби.

Основою для календарно-річного плану є навчальна програма з ІМ та навчальний план. Календарно-річний план складається учителем на основі орієнтовного плану, який міститься в книжках для вчителя певного класу.

Тематичне планування є дещо конкретнішою розробкою календарно-річного плану. Головне завдання тематичного планування - визначення кінцевих цілей в результаті вивчення певної теми. В тематичному плані називається конкретна тема та підтеми, визначається послідовність формування навичок та вмінь, а також кількість уроків, що відводяться на досягнення; практичних цілей циклу уроків, вказуються способи контролю та завдання додому, додається перелік засобів навчання. Тематичному плануванню надається велике значення, оскільки воно дає можливість учителю глибше розглянути у взаємозв'язку цикл уроків в усіх аспектах. Цикл уроків, об'єднаних однією темою, в методиці називають також системою уроків, під якою розуміють сукупність уроків, яка забезпечує формування мовленнєвих навичок та вмінь стосовно певної теми та на основі певного мовного і мовленнєвого матеріалу. Кожна з цих сукупностей уроків є системою взаємопов'язаної роботи з формування лексичних, граматичних, фонетичних навичок та розвитку мовленнєвих умінь аудіювання, говоріння, читання та письма на їх основі.

Оскільки тематичний план є основою для планування окремих уроків у межах теми, він повинен передбачати планування цілей цих уроків, а також загальну структуру та зміст наступної діяльності вчителя на уроці. Вважається за доцільне складати календарно-тематичний план, щоб із самого початку зорієнтуватись у строках вивчення теми. Зразок тематичного плану роботи може мати такий вигляд:

Тематичний план уроків у ... класі

Тема:

Підтеми:

№ уроку	Тип уроку	Цілі уроку	Мовний матеріал	Види мовленнєвої діяльності			Оснащення уроку	Домашнє завдання
					А			
1	2	3	4		6		9	10

Схема тематичного плану може мати інші варіанти. Вона може бути відкоректована вчителем в залежності від конкретних умов навчально-виховного

процесу. Крім того, вчитель, який працює творчо, не може не вносити змін підказаних практикою, багаторічним досвідом роботи.

Цілі уроку досягаються поступово відповідно до вирішення завдань етапів уроку. Готуючись до планування уроку, вчитель також проводить аналіз матеріалу з точки зору труднощів, які він може викликати в учнів. При цьому вчитель прогнозує можливі помилки учнів у ході наступної роботи з цим матеріалом, намічає необхідну послідовність дій щодо їх подолання.

Враховуючи конкретні завдання і зміст уроку, важливі психолого-педагогічні фактори, вчитель визначає структуру уроку та відповідні прийоми і форми роботи.

Завданням учителя є створення природних переходів від однієї частини уроку до іншої і від одного виду вправ до іншого. Роль таких "місточків" можуть виконувати бесіда з учнями, що переключає їх на інше завдання, коротке у дотепне оповідання, ілюстрація, етикетний діалог тощо. Отже кожний з етапів уроку має свій "організаційний момент", що готує даний етап. Його функція — орієнтування учнів на наступну роботу, мотивація їхньої діяльності, повідомлення про те, чим будуть займатися учні та що для цього слід зробити. Важливо також націлити учнів на результат їх діяльності, якого вони повинні досягти в кінці уроку чи певного етапу.

Потім учитель розподіляє час у хвилинах на кожну частину уроку. Без урахування умов навчання важко навести співвідношення між різними етапами уроку. Воно не є стабільним. Проте методично обґрунтованим слід вважати такий розподіл часу, при якому більша його частина припадає на усне мовлення. Стосовно мовленнєвої діяльності можна рекомендувати таке їх співвідношення: слухання - 40%, говоріння - 30%, читання - 20%, письмо - 10%.

Узагальнена схема плану-конспекту може мати такий вигляд:

Схема плану-конспекту уроку

Дата

План-конспект уроку А°... в ... класі

Тема:	Підтема:
Цілі: Практична/ні	

Освітня/ні	
Розвиваюча/чі	
Виховна/ні	
Обладнання уроку	
<i>Схематичний план уроку</i>	
Початок уроку	Час
I. Організація класу	2 хв.
II. Мовленнєва/фонетична зарядка	3 хв.
Основна частина уроку	35хв.
III-VI.	
Заключна частина уроку	
VII. Підбиття підсумків	2 хв.
VIII. Виставляння оцінок, їх мотивація	3 хв.
<i>Хід уроку</i>	
Етап, мета етапу, прийом	Зміст роботи

Учитель-початківець повинен скласти розгорнутий план-конспект уроку, в якому має бути розроблений хід уроку іноземною мовою, точні формулювання правил та завдань, зразки виконання вправ. Нераціональна витрата часу на уроці найчастіше є результатом того, що вчитель неспроможний без попередньої підготовки чітко сформулювати запитання чи завдання, просто й доступно пояснити те чи інше явище. Тому рекомендується описувати навчальну діяльність в конспекті повним текстом, звертаючи увагу на доступність, короткість, точність та ясність мовлення вчителя на уроці.

3. Вимоги до уроку іноземної мови

Педагогічна наука розглядає процес навчання як свідому й цілеспрямовану сумісну діяльність учителя та учнів. В сучасній школі ця діяльність здебільшого доходить в рамках уроку, який доповнюється самостійними заняттями вдома, позакласною роботою та факультативними заняттями з предмета.

Урок ІМ як основна організаційна одиниця навчального процесу є його частиною і водночас самостійною, цілісною ланкою. До нього ставляться ті ж загальнодидактичні й методичні вимоги, що й до всього навчального процесу. В ньому синтезуються закономірності навчання, органічно взаємодіють цілі зміст і методи. Він реалізує методичну концепцію, покладену в основу навчання. Тому проблеми уроку звичайно розглядають разом з питаннями методики та організації циклу уроків.

Мовленнєва спрямованість уроку ІМ.

Комплексність уроку ІМ.

Іноземна мова - мета і засіб навчання.

Висока активність розумово-мовленнєвої діяльності учнів.

Різноманітність форм роботи учнів.

Мотиваційне забезпечення навчальної діяльності.

Учитель іноземної мови

Провідна роль у здійсненні навчально-виховного процесу у школі завжди належала і належить учителеві.

Навчальний процес з іноземної мови в сучасній школі це, перш за все, спільна діяльність учителя та учнів, де учень є суб'єктом навчання та спілкування нарівні з учителем. Вступаючи в стосунки співробітництва, учитель орієнтується не на функції дитини як учня (згідно з якими він повинен виконати вправу, вивчити правила, прочитати текст і т.п), а на його особистість та перспективи його розвитку. Від поведінки вчителя буде залежати, чи відчує себе учень партнером у спілкуванні з ним. Учитель повинен говорити природно, невимушене, звертаючи увагу на реакцію співрозмовника, не читати свої репліки з плану-конспекту чи з карток. При спілкуванні він повинен враховувати інтереси співрозмовника, стежити за виразністю своєї інтонації, жестів, міміки, за тим, як він рухається, стоїть, сидить. Учитель завжди має бути доброзичливим, учень повинен відчувати, що його інтереси - це інтереси вчителя. Доброзичливість повністю виключає на уроці роздратованість, грубість, окрик.

Навчання іноземної мови як навчання спілкування вимагає від учителя таких якостей, які забезпечили б реалізацію цілей навчання та його ефективність. Учитель є

джерелом інформації, лідером колективу, взірцем морально-етичних норм поведінки, моделлю майбутньої мовленнєвої діяльності, організатором психологічного клімату і керівником взаємовідносин в Учнівському колективі. Зростають вимоги до особистих якостей учителя, його професійної підготовки. Сучасний вчитель як особистість характеризується такими якостями:

1) широкою освіченістю, загальною культурою, інтелігентністю, високорозвиненою моральною свідомістю, почуттям відповідальності за свою працю;

2) любов'ю до дітей, тактом, здатністю формувати всебічно розвинену, творчу особистість школяра;

3) глибокими знаннями та професійним мисленням, що дає змогу розуміти суть педагогічних явищ та приймати оптимальні рішення питань навчання іноземної мови, вмінням творчо використовувати передовий педагогічний досвід, індивідуальним стилем роботи;

4) потягом до самоосвіти та самовдосконалення.

Професійна підготовка вчителя іноземної мови включає в себе володіння іноземною мовою як засобом усної та писемної комунікації в усіх сферах спілкування, а також як засобом педагогічної діяльності в різних умовах з урахуванням цілей навчання, вікових особливостей школярів та їх мовної підготовки.

Учитель повинен мати загально лінгвістичні знання про мову як суспільне явище, про її зв'язок з мисленням, культурою, про систему та рівні мови, сучасні напрями в лінгвістичній науці та вміння використовувати їх у процесі навчання іноземної мови, володіти знаннями і вміннями з психології та педагогіки, мати належну культурно-естетичну підготовку. Остання передбачає знання світової культури, в тому числі глибоке знання культури свого народу і культури народу тієї країни, мова якої вивчається, володіння вмінням виконувати функції культурного посередника між двома народами.

Особливе місце в підготовці вчителя займають професійно-методичні знання та вміння, які визначають методичну майстерність учителя іноземної мови. Учитель повинен мати глибокі знання методики викладання іноземної мови та вміння застосовувати їх у процесі навчання. Ці знання та вміння забезпечать виконання

основних професійно-методичних функцій учителя іноземної мови: комунікативно-навчальну, виховну, гностичну, конструктивно-плануючу, організаторську.

4. Типи і структура уроків іноземної мови

Основними критеріями класифікації уроків ІМ є цілі уроків та ступінь сформованості навичок і вмінь. На цей час в методиці узвичаєно поділ уроків на два основних типи. Перший тип - уроки, що спрямовані на формування мовленнєвих навичок користування мовним матеріалом. На таких уроках має місце ознайомлення з новим мовним матеріалом та тренування з метою його використання в аудіюванні, говорінні, читанні та письмі. Проте тут може мати місце і практика на основі засвоєного матеріалу. Другий тип - це уроки, що спрямовані на розвиток мовленнєвих умінь. На уроках цього типу переважає практика в мовленнєвій діяльності. Однак їй може передувати певна кількість тренувальних вправ, котрі готують до неї.

Безумовно, описані типи уроків не виступають в абсолютно чистому вигляді. Уроки ІМ об'єднуються спільними рисами, проте реалізуються вони в різних варіантах, формуючись у різні види уроків в залежності від характеру навчальної діяльності.

Логіка уроків першого типу зумовлена особливостями нового матеріалу і того виду мовленнєвої діяльності, в якому він буде використовуватись. В межах цього типу можна виділити такі види уроків: ознайомлення з новими ЛО та формування лексичних навичок усного мовлення і читання, ознайомлення з новими ГС та формування рецептивних граматичних навичок і т.п.

Побудова уроків другого типу залежить від виду мовленнєвої діяльності, що розвивається, та особливостей його розвитку в учнів. Це можуть бути уроки розвитку умінь аудіювання та говоріння, усного мовлення та читання, говоріння та письма тощо.

Структура уроку визначається його змістом і місцем у циклі уроків. Традиційно урок складається з етапів. Поняття "етап" пов'язане з рухом до поставленої мети в рамках певного відрізка часу, тому етап усталений в дидактиці як структурна одиниця уроку. Проте один лише "набір" етапів уроку, розташованих у певній послідовності, не

складає його структури. Структура уроку зумовлюється сукупністю закономірностей його внутрішньої організації, згідно яких komponуються його етапи.

Що складає внутрішню організацію уроку ІМ? В цілісній його структурі виділяється початок, основна та заключна частини уроку. До основних компонентів початку уроку відносять організаційний момент та мовленнєву зарядку. *Початок уроку* виконує дві важливі функції: організацію класу до активної роботи на уроці (привітання, приведення учнів до готовності співпрацювати, повідомлення цілей уроку) та створення іншомовної атмосфери з метою переведення учнів на іншомовну мовленнєву діяльність.

Особливу увагу слід приділяти мовленнєвій зарядці. В ході *основної частини* уроку вирішуються його головні завдання. Вона може включати такі компоненти: подача нового матеріалу, тренування учнів у вживанні цього матеріалу в мовленні, практика в мовленнєвій діяльності, систематизація/узагальнення засвоєного і контроль мовленнєвих навичок та вмінь.

При плануванні введення нового матеріалу важливо правильно визначити обсяг матеріалу для цього уроку, послідовність його презентації та співвідношення витрат часу на пояснення матеріалу та його тренування на користь останнього.

Найбільшу частину уроку займає вправляння (тренування та практика в мовленнєвій діяльності). Це його провідні компоненти. Особливістю навчального процесу з ІМ є те, що на уроці має місце тренування як щойно введеного, так і раніше поданого, але ще не засвоєного матеріалу. Отже характер тренування чи практики буде залежати від поставленої учителем мети уроку. При цьому важливо пам'ятати, що мета уроку має бути реалізована у комплексі вправ, до якого органічно входять як умовно-мовленнєві (для формування навичок), так і мовленнєві (для розвитку вмінь) вправи.

Формування міцних навичок та вмінь неможливе без узагальнення вивченого, без приведення в систему засвоєних знань, навичок та вмінь. Тому в урок необхідно включати завдання на узагальнення вивченого. Слід наголосити, що подібні завдання можуть передбачати не тільки систематизацію мовного матеріалу, але й актуалізацію навичок та вмінь у межах вивчених тем.

Контроль мовленнєвих навичок та вмінь здійснюється або безпосередньо в ході навчального процесу (поточний контроль), або на етапі завершення теми чи певного періоду навчання (тематичний та підсумковий контроль). У першому випадку на контроль, який залишається самостійним компонентом уроку, не відводиться спеціального часу, як це має місце у другому випадку, коли контроль може займати частину уроку або цілий урок.

Кінець уроку повинен підсумувати те, чого було досягнуто на уроці. Його компонентами є підбиття підсумків уроку та повідомлення домашнього завдання. Завершуючи урок, учитель підсумовує успіхи учнів, торкаючись разом з тим і недоліків їх роботи, оголошує та мотивує оцінки, записує їх в журнал та щоденники учнів, роз'яснює домашнє завдання. При формулюванні домашнього завдання важливо передбачати також його запис на дошці, короткі інструкції щодо способів його виконання та оформлення. В окремих випадках доцільно перевірити, як учні зрозуміли завдання і чи зробили відповідні записи в щоденниках.

5. Аналіз уроку іноземної мови

Високий професіоналізм, педагогічна майстерність учителя досягаються не лише у процесі систематичної, вдумливої, творчої підготовки до своїх уроків але й за рахунок проведення аналізу та узагальнення досвіду колег, збагачення на цій основі своєї практики ефективними прийомами навчання. Уміння спостерігати та аналізувати педагогічний процес є професійно необхідним для кожного вчителя. Воно складає основу успішної реалізації дослідницької функції вчителя, а також є базою для оволодіння самоаналізом, що є запорукою високого професіоналізму.

Аналіз уроку іноземної мови вимагає як всебічних знань про урок, так і спеціальних умінь його спостереження та оцінювання. Складність аналізу уроку полягає не тільки в багатоплановості останнього, але й у специфічності окремих його компонентів і типів. Проте існують певні характеристики, які є обов'язковими для кожного уроку іноземної мови. Це насамперед відповідність конкретного уроку основним вимогам до уроку іноземної мови, зумовленим специфікою цілей, змісту і технології навчання саме цього предмета в середніх навчальних закладах. Реалізація

вчителем саме цих вимог повинна стати об'єктом загального аналізу уроку іноземної мови, метою якого є цілісна оцінка уроку через призму його особливостей, в однаковій мірі притаманних усім типам уроків. До таких вимог відносяться:

- цілеспрямованість уроку,
- структурна цілісність і змістовність уроку,
- активність учнів на уроці,
- відповідність мовленнєвої поведінки вчителя цілям, змісту та умовам навчання,
- результативність уроку.

З урахуванням сказаного можна запропонувати схеми загального та поглибленого аналізу уроку іноземної мови, складовими частинами яких виступають основні вимоги до уроку ІМ.

6. Індивідуалізація процесу навчання іноземної мови

Під індивідуальним підходом мається на увазі навчання учнів іноземного мовлення у групі /класі за єдиною програмою, але з урахуванням їх індивідуально-психологічних особливостей. При цьому на перший план ставиться завдання допомогти учням оволодіти базовим рівнем іншомовного мовлення, вихід за межі якого завжди бажаний.

Власне індивідуалізація процесу навчання іншомовного мовлення - це цілісна система, яка має охоплювати всі сторони та етапи навчально-виховного процесу з іноземної мови, а також передбачати комплексне врахування і цілеспрямований розвиток компонентів кожної з підструктур психологічної структури індивідуальності учня, що здійснюють значний вплив на якість оволодіння ним іншомовним мовленням. До складу цієї системи входять: 1) цілі індивідуалізації процесу навчання; 2) види індивідуалізації та їх зміст; 3) прийоми та засоби індивідуалізації. Розглянемо компоненти названої системи.

Цілі індивідуалізації процесу навчання іноземної мови поділяються на основні та допоміжні. До *основних* відносяться:

- заповнення прогалін у вихідному рівні володіння учнем іншомовним мовленням і своєчасне усунення нового відставання, що з'являється;

- розвиток інтелектуального кругозору, психічних процесів і якостей особистості учня, які відіграють провідну роль в оволодінні іншомовним мовленням;

- формування індивідуального стилю оволодіння іншомовним мовленням, який охоплює і вміння самостійної роботи.

Допоміжні цілі індивідуалізації включають:

- активізацію навчально-виховного процесу з іноземної мови;

- стимулювання навчальної діяльності учнів;

- створення позитивного емоційного фону навчального процесу тощо.

7. Інтенсивне навчання іноземної мови

Поняття "інтенсивне навчання" пов'язане передусім з двома іменами - болгарського вченого, лікаря-психотерапевта за фахом Георгія Лозанова та російського методиста професора Галини Олександрівни Китайгородської.

Віра в успіх кожного, доброзичливість як основа взаємин між викладачем та учнями, між самими учнями; авторитет викладача та його творча роль; високо вмотивована навчальна діяльність, яка спрямована на опанування змісту навчання, - все це стимулює і забезпечує розкриття резервів особистості тих, хто навчається. Багаторічні теоретичні та експериментальні дослідження Г.О.Китайгородської та її колег завершилися створенням **методу активізації можливостей особистості і колективу** (далі - метод активізації).

Принципи методу активізації Як відомо, метод зумовлюється системою принципів. Сформульовано п'ять основних принципів методу активізації: 1) принцип особистісного спілкування; 2) особистісно-рольовий принцип; 3) принцип концентрованої організації навчального матеріалу і навчального процесу; 4) принцип колективної взаємодії; 5) принцип поліфункціональності вправ.

Особистість функціонує і формується у процесі постійних взаємовідносин з іншими людьми у праці, навчанні та спілкуванні. Спілкування служить одним з головних механізмів цих взаємовідносин і є одним із джерел розвитку особистості.

В основі **принципу особистісного спілкування** лежить положення про злиття процесів спілкування і навчання, нерозривність навчально-пізнавальної і діяльності учнів та діяльності спілкування. Весь навчально-виховний процес організований як

процес неформального різнопланового особистісного спілкування вчителя з учнями та учнів між собою. Тому успіх навчальної діяльності багато в чому залежить від особистісних характеристик тих, хто навчається, рівня їх знань, їх взаємовідносин один з одним та з учителем. В інтенсивному навчанні цей фактор забезпечується створенням атмосфери трудової активності, емоційного співпереживання, урахуванням особистісних якостей та психічних особливостей тих, хто навчається.

Принцип колективної взаємодії визначається як такий спосіб організації навчального процесу, де учні активно й інтенсивно спілкуються один з одним, обмінюючись навчальною інформацією, що сприяє розширенню знань, вдосконаленню навичок та вмінь кожного учня; між учасниками спілкування створюються оптимальні взаємодії і формуються характерні для колективу взаємовідносини, а умовою успіху кожного є успіх інших членів колективу.

В умовах групової взаємодії створюється спільний фонд інформації, до якого кожний з учасників-партнерів вкладає свою частку і яким користуються всі разом. Форми сумісної колективної діяльності, а також форми поведінки, що їх демонструє вчитель - створення атмосфери доброзичливості, уважне ставлення до партнерів по спілкуванню, взаємодопомога - створюють оптимальні умови для активізації потенціальних можливостей кожного учня.

Поетапна реалізація моделі інтенсивного навчання. Побудова моделі інтенсивного навчання іншомовного спілкування відбувається згідно з усіма принципами методу активізації, що були розглянуті, а її реалізація здійснюється поетапно.

Перший етап - це **подача нового навчального матеріалу** циклу занять ("мікроциклу" за термінологією Г.О.Китайгородської), другий - **тренування у спілкуванні**, третій - **практика у спілкуванні**.

Визначальною рисою усіх вправ в інтенсивному навчанні є їх вмотивований характер. По суті це комунікативна або комунікативно-рольова мотивація, тобто учень знає не лише, що він має робити, але й заради чого він щось говорить, слухає, читає, пише. Некомунікативні вправи використовуються лише у вигляді мовних ігор, де мотивом діяльності учня є сама участь у грі.

8. Контроль у навчанні іноземної мови

Контроль входить складовою частиною до системи навчання іноземних мов. На відміну від власне навчання іноземної мови, метою якого є формування іншомовних мовленнєвих навичок і вмінь, завданням контролю передусім є визначення та оцінювання рівня їх сформованості. Головна мета контролю у процесі навчання іноземної мови - управління цим процесом.

Як складник системи навчання контроль має свої функції, види, форми, засоби та об'єкти.

Успішна реалізація функцій контролю впливає на ефективність як контролю, так і всього процесу навчання. Виділяють такі функції контролю: функції зворотного зв'язку, оціночну, навчальну і розвиваючу.

Для того щоб ці функції успішно реалізувались у практиці навчання, контролю мають бути притаманні такі якості як **цілеспрямованість, репрезентативність, об'єктивність та систематичність.**

Цілеспрямованість контролю полягає в тому, що контроль має бути спрямованим на певні мовленнєві навички і вміння, рівень досягнення яких визначається та оцінюється. Репрезентативність контролю означає, що контролем має бути охоплений весь той мовний і мовленнєвий матеріал, засвоєння якого перевіряється. Об'єктивність контролю забезпечується застосуванням об'єктивних способів оцінювання відповідей учнів. Систематичність контролю реалізується за умови його регулярного проведення у процесі навчання іноземної мови на всіх етапах навчання.

Види та форми контролю. Систематичність контролю реалізується в таких його видах: а) **поточний контроль**, який здійснюється у ході вивчення конкретної теми для визначення рівня сформованості окремої навички або вміння, якості засвоєння певної порції навчального матеріалу; б) **рубіжний контроль**, який проводиться після закінчення роботи над темою, тематичним циклом, в кінці чверті, року; в) **підсумковий контроль**, який реалізується після завершення відповідного ступеня навчання іноземної мови. Кожний з видів контролю виконує усі функції, властиві контролю, але залежно від його виду та чи інша функція має особливе значення і виступає домінуючою.

За формою організації контроль може бути **індивідуальним** або **фронтальним/груповим**; за характером оформлення відповіді - **усним** або **письмовим**; за використанням рідної мови - **одномовним** або **двомовним**.

Засобами проведення контролю виступають спеціально підготовлені контрольні завдання, які включають інструкцію щодо їх виконання і мовний та мовленнєвий матеріал, який вивчався учнями. Необхідною умовою в підготовці таких завдань є те, що інструкція повинна спонукати учнів до реалізації саме тих мовленнєвих навичок і вмінь, які підлягають контролю, а мовний і мовленнєвий матеріал контрольних завдань має охоплювати увесь той матеріал, засвоєння якого перевіряється.

Об'єктами контролю виступають навички і вміння мовлення, рівень володіння якими дозволяє учню здійснити іншомовну мовленнєву діяльність. Отже об'єктами контролю є слухо-вимовні, лексичні, граматичні навички (мовна компетенція) та вміння здійснювати мовленнєву діяльність в говорінні, аудіюванні, читанні, письмі з урахуванням соціокультурних особливостей цих видів мовленнєвої діяльності (комунікативна компетенція).

Якісні та кількісні показники володіння учнями іншомовним спілкуванням в різних видах мовленнєвої діяльності служать **критеріями оцінки** їх відповідей, отриманих під час проведення контролю. Так, у продуктивних видах мовленнєвої діяльності (говорінні, письмі) основними якісними показниками є: ступінь узгодженості висловлювань із заданою темою, ситуацією; повнота відображення теми, ситуації; рівень і характеристика імпровізації у формулюванні висловлювань; правильність використання мовних засобів для оформлення висловлювань; різноманітність використання мовних засобів. Кількісні показники складають: обсяг (кількість слів, речень) і швидкість (наявність пауз, повторень) усного або письмового висловлювання. В рецептивних видах мовленнєвої діяльності (аудіюванні, читанні) основним якісним показником є ступінь розуміння (загальне, повне, детальне). Кількісними показниками є тривалість звучання тексту і темп мовлення - в аудіюванні, обсяг тексту - в читанні.

Ефективним засобом організації контролю у навчанні іноземної мови є тестування. Тестовий контроль може забезпечити успішну реалізацію мети і всіх функцій контролю, а також задовольнити вимоги, що висуваються до якості контролю.

Тестовий контроль або тестування як термін означає у вузькому смислі використання і проведення тесту, і в широкому - як сукупність етапів планування, складання і випробування тестів, обробки та інтерпретації результатів проведення тесту (В.О. Коккота).

У навчанні іноземних мов застосовується лінгводидактичне тестування.

Лінгводидактичні тести бувають стандартизовані і не стандартизовані. **Стандартизований тест** є таким, який пройшов попереднє випробування на великій кількості тестованих і має кількісні показники якості. Підготовка такого тесту потребує копіткої роботи і тривалого часу. Стандартизовані тести супроводжуються паспортом, в якому містяться норми, умови та інструкції для багаторазового використання тесту в різних умовах.

Нестандартизовані тести розробляються самим учителем для своїх учнів. Такі тести складаються на матеріалі конкретної теми для перевірки рівня сформованості певної навички або вміння. Нестандартизовані тести застосовуються під час поточного контролю з метою забезпечення зворотного зв'язку у навчанні іноземної мови. Нестандартизовані тести не потребують визначення усіх кількісних показників якості. Але доцільно виявити в такому тесті дуже важкі і занадто легкі питання і замінити їх більш прийнятними. Для визначення важких або легких завдань користуються такою методикою: підраховують відсоток тестованих, які виконали завдання. Якщо лише 15% і менше тестованих правильно виконали завдання, воно може вважатися важким. Якщо 85% тестованих справились із завданням, воно вважається легким (І.А.Рапопорт).

Залежно від цілеспрямованості тести розподіляються на **тести навчальних досягнень, тести загального володіння іноземною мовою, діагностичні тести, тести на виявлення здібностей до вивчення іноземної мови.**

В середніх навчальних закладах для проведення поточного, рубіжного або підсумкового контролю використовуються тести навчальних досягнень, метою яких є

визначення рівня навчальних досягнень учня в оволодінні іншомовною мовленнєвою діяльністю на певному ступені навчання. Тестами загального володіння іноземною мовою є тести типу TOEFL. Діагностичні тести використовуються з метою подальшого розподілу учнів по групах за рівнем підготовки з іноземної мови. Тести на виявлення здібностей до вивчення іноземної мови спрямовані на визначення конкретних індивідуально-психологічних особливостей учня з метою забезпечення їх своєчасного коригування та розвитку, що сприятиме успішності оволодіння мовленнєвою діяльністю. Тест складається з тестових завдань, які об'єднуються у субтести. До субтесту входять тестові завдання, спрямовані на один конкретний об'єкт тестового контролю, наприклад, визначення рівня володіння вимовними, граматичними або лексичними навичками, уміннями аудіювання, читання, говоріння, письма.

Тестовим завданням є мінімальна одиниця тесту, яка передбачає певну вербальну чи невербальну реакцію тестованого (В.О.Коккота). Кожне тестове завдання створює для тестованого конкретну мовну або комунікативну тестову ситуацію.

Тестова ситуація може подаватись вербальними (текст) і невербальними, наочними (малюнки, схема, таблиця) засобами. Очікувана відповідь тестованого може бути вербальною або невербальною (з використанням літер або цифр, знаків +, - та ін.).

Виділяють два основних типи очікуваної відповіді: вибірккову та конструйовану. Вибіркова відповідь передбачає вибір правильної відповіді з кількох запропонованих неправильних варіантів - альтернатив.

Вибіркова відповідь буває множинного вибору (вибір з кількох варіантів), альтернативного вибору (вибір із двох варіантів), перехресного вибору (знаходження відповідних пар "стимул-реакція").

Конструйована відповідь може формулюватись на рівні окремого слова (напівпродукована відповідь) та окремого речення/висловлювання і тексту (продукована відповідь).

Кожне тестове завдання **складається** з інструкції, зразка виконання (іноді може бути відсутнім), матеріалу, що подається тестованому та очікуваної відповіді, яка планується розробником тесту як еталон/ключ

Відповіді фіксуються тестованим на бланку для відповідей під час проведення письмового тестування і записуються на плівку у процесі усного тестування.

У процесі складання тесту тестові завдання відбираються і впорядковуються в залежності від призначення цього тесту. Як правило, **комплекс тестів** включає тести для визначення сформованості комунікативної компетенції в усіх видах мовленнєвої діяльності (говорінні, аудіюванні, читанні, письмі). Додатково можуть включатися тести на перевірку володіння лексичними, граматичними, орфографічними навичками та ін. (див. схему 6 на стор. 275).

Результати, отримані під час тестування, підлягають **кількісному підрахунку**, на основі якого виставляється оцінка успішності учнів в оволодінні іншомовною мовленнєвою діяльністю. Для цього кожне тестове завдання спочатку оцінюється в балах. Бали можуть нараховуватись за кількість і правильних відповідей шляхом порівняння відповідей тестованого з ключем (при вибіркових або конструйованих напівпродукованих відповідях) або відповідно до певних характеристик якості мовлення за критеріальною шкалою (при конструйованих продукуваних відповідях). Такими **критеріями** можуть бути, наприклад, лексична і граматична правильність усного або писемного висловлювання, відповідність ситуації спілкування, різноманітність застосованих мовних засобів, швидкість мовлення та ін. За наявність кожної з подібних характеристик мовлення тестованій отримує певну кількість балів. Кількість і види характеристик, які оцінюються, можуть варіюватися, оскільки зумовлюються цілями тестування, етапом навчання тощо.

Отримане число балів співвідноситься зі **шкалою оцінок**. Наприклад, увесь тест включає 50 завдань. Кожне завдання "важить" 2 бали. Максимальна кількість набраних балів становитиме число 100 ($50 \times 2 = 100$). Слід зауважити, що 100-бальна рангова шкала є найбільш гнучкою. Щоб отримати "ціну" одного завдання, можна число 100 розділити на кількість завдань і одержати кількість балів за одне завдання.

Часто "ціна" завдання залежить від ступеня його складності. Тому більше балів буде "важити" складніше завдання, але в сумі ці бали мають становити число 100. Для виведення оцінки успішності виконання тесту можна скористатися такою шкалою: 100% правильних відповідей дорівнює оцінці "5"; 99%-80% -"4", 79%-60% -"3", 59%-30% - "2", нижче 30% -"1". Наприклад, якщо учень за правильні відповіді набрав 87 балів, йому виставляється оцінка "4".

Тестування створює великі можливості для організації у навчанні іноземної мови в середніх навчальних закладах ефективного і якісного контролю, який, разом з іншими складниками процесу навчання, може забезпечити успішне досягнення цілей навчання.

9. Позакласна робота з іноземної мови

Сучасна школа має великий досвід проведення освітньо-виховної роботи з іноземної мови, яка становить частину єдиного навчально-виховного процесу. Позакласну роботу з ІМ можна визначити як систему неоднорідних за змістом, призначенням та методикою проведення освітньо-виховних заходів, що виходять за межі обов'язкових навчальних програм. Позакласна робота з ІМ вирішує такі **завдання:**

- удосконалення знань, навичок і вмінь, набутих **на уроках ІМ;**
- розширення світогляду учнів;
- розвиток їх творчих здібностей, самостійності, естетичних смаків;
- виховання любові та поваги до людей свого рідного краю та країни, мова якої вивчається.

Важливим фактором успішного виконання цих завдань є **врахування психолого-педагогічних особливостей** навчання ІМ на різних ступенях. Знання властивостей особистості того чи іншого віку дає можливість правильно визначити зміст і форму позакласної діяльності з ІМ.

На початковому ступені (5-6 класи) учням притаманні такі риси як прагнення до конкретної, однак нетривалої діяльності, негайного результату, а також допитливість, інтерес до всього нового, емоційна активність. Проте вони мають завищену самооцінку і ще не вміють керувати своєю поведінкою. Більш розвинена

механічна пам'ять учнів цього віку сприяє кращому і швидшому запам'ятовуванню віршів, пісень тощо.

На *середньому ступені* (7-9 класи) підлітки виявляють більшу соціальну активність, спрямовану на засвоєння певних зразків поведінки та цінностей, прагнуть до сприйняття нового, цікавого, їх пам'ять розвивається у напрямі інтелектуалізації, запам'ятовування набуває цілеспрямованого характеру, мовлення стає більш керованим і розвиненим. Підлітки потребують щирого і серйозного ставлення до своїх інтересів, не люблять обмеження своєї самостійності з боку дорослих.

На *старшому ступені* (10-11 класи) учні прагнуть до всебічного розвитку своєї особистості, поглибленого засвоєння знань. У цьому віці формується науковий світогляд, зростає соціальна активність, збільшується інтерес до проблем людських взаємин, захоплення стають різнобічними, а самооцінка своїх здібностей знижується. Великої ваги для юнаків набуває спілкування зі своїми однолітками. Спілкування для них - невід'ємна частина їх життя, канал інформації та вид діяльності, у процесі якої відбувається формування індивідуального стилю поведінки старшокласників.

Слід звернути увагу на те, що у процесі організації позакласної роботи з ІМ необхідно враховувати як психологічні особливості особистості, так і **психологічні особливості колективу**: рівень його розвитку, ступінь організаційної, психологічної, інтелектуальної та емоційної єдності, спрямованість діяльності колективу на стосунки між його членами, емоційний стан класу під час виконання завдань з позакласної роботи.

Знання психологічних особливостей учнів - необхідна передумова успішного виконання вибору відповідних форм позакласної роботи, визначення змісту цих форм, організації та проведення позакласного заходу.

10. Принципи позакласної роботи з ІМ - вихідні положення, які визначають вимоги до її змісту, методів та організаційних форм. Вони відповідають цілям та завданням усієї позакласної роботи з ІМ у школі та ілюструють суть педагогічної діяльності вчителя - організатора позакласної роботи.

Основними **організаційними принципами** позакласної роботи з ІМ є принципи добровільності та масовості, принцип урахування і розвитку індивідуальних

особливостей та інтересів учнів, принцип зв'язку позакласної роботи з уроками (В.І.Шепелева).

Позакласна робота базується на володінні учнями навичками та вміннями, набутими на уроках ІМ, тому дуже важливим є те, щоб учні якнайповніше використовували ці навички та вміння під час позакласного заходу. Водночас позакласна робота має позитивно впливати на навчальну діяльність учнів з іноземної мови. Г.І. Мокроусова і Н.Ю. Кузовлева доповнюють вищезгадані принципи **принципами комплексності, захопленості та розвитку ініціативи і самодіяльності.**

Усі вищеназвані принципи доповнюють один одного і в комплексі забезпечують цілеспрямований, послідовний, систематичний і водночас різнобічний вплив на розвиток особистості.

Форми позакласної виховної роботи з іноземної мови. В методичній літературі та у практиці школи традиційно розрізняють три **форми позакласної роботи:** індивідуальні, групові та масові. В основу такого розподілу покладена ознака кількісного охоплення учасників. Підкреслюючи і нечіткість поняття "масовості", В.І.Шепелева відносить групові форми до організаційно-структурних форм, а індивідуальні та масові - до неструктурних.

Індивідуальна позакласна робота проводиться з окремими учнями, які готують повідомлення і доповіді про країну, мова якої вивчається, про знаменні дати і події, видатних людей, розучують вірші, пісні, уривки з літературних творів іноземною мовою, виготовляють наочні посібники, оформляють стінгазети, альбоми, стенди і т.п. Індивідуальна робота може проводитися постійно або епізодично.

Групова форма позакласної роботи має чітку організаційну структуру і відносно постійний склад учасників, об'єднаних спільними інтересами. До цієї форми належать різноманітні гуртки: розмовні, вокальні, драматичні, перекладачів, філателістів, позакласного читання тощо. Позитивно зарекомендували себе комбіновані гуртки, де поєднуються різні види діяльності, наприклад, розучування пісень та підготовка інсценівок, позакласне читання і перегляд діафільмів з подальшим обговоренням переглянутого. Заняття в гуртках, як правило, проводяться регулярно.

Масові форми позакласної роботи не мають чіткої організаційної структури. До них відносять такі заходи як вечори художньої самодіяльності, фестивалі, конкурси, карнавали, тематичні вечори і ранки тощо. Ці заходи проводяться епізодично.

За змістом можна виділити такі **форми** позакласної роботи з ІМ: 1) змагальні, 2) засоби масової інформації, 3) культурно-масові, 4) політико-масові. Кожна група зазначених форм передбачає конкретні заходи. **Заходи змагального характеру:** конкурс, гра, олімпіада, вікторина та інші. **Засоби масової інформації** - стінгазета, оголошення, бюлетень, усний журнал, дайджест, виставка-вікторина тощо. **Заходи культурно-масового характеру:** вечір-свято, і присвячений народним традиціям рідної країни або країни, мова якої І вивчається; вечір-портрет, присвячений життю та діяльності відомих письменників, поетів, композиторів, акторів тощо; вечір-зустріч з цікавими людьми; вечір-хроніка у зв'язку зі знаменними подіями; ранок казок та інші. **Заходи політико-масового характеру:** форум, фестиваль, прес-конференція, ярмарок солідарності, телеміст та інші.

У педагогічній літературі є поняття "об'єднуючі форми позакласної роботи" (Т.М.Калечиць, З.О.Кейліна). До **об'єднуючих форм** відносять дитячі, та юнацькі клуби за інтересами, шкільні музеї, бібліотеки, кіностудії, кінотеатри та клуби веселих і кмітливих. Клуби є ефективною формою позакласної роботи з ІМ, тому що вони об'єднують учнів різного віку і різних інтересів, створюють широкий простір для спілкування, діють на засадах самоврядування і стають центрами позакласної роботи в школах. Клуби мають свої назви, емблеми, положення і статuti. Особливою популярністю серед школярів користуються клуби веселих та кмітливих (КВК), які передбачають проведення цікавих конкурсів, виконання пісень, віршів, розгадування загадок, кросвордів, ребусів із зоровою опорою у вигляді плакатів, картин, діафільмів. Кожна команда, яка бере участь у КВК, має свій девіз, емблему, пісню та форму. Як "домашнє завдання" учасники клубу готують інсценівку за творами відомих зарубіжних письменників та драматургів.

Доцільно виділити окремо таку форму позакласної роботи як **Тиждень іноземної мови у школі**. Ця форма за своїм характером є масовою, бо передбачає участь у ній широкого контингенту учнів, а за своєю структурою є комплексною, тому що включає

комплекс різних за змістом та формою заходів, які відбуваються в певний період часу і спрямовані на реалізацію завдань комплексного підходу до виховання учнів.

Тиждень іноземної мови у школі як комплексна форма повинна сприяти цілеспрямованій організації і систематизації усієї позакласної роботи з ІМ у школі, активізації роботи гуртків, для яких Тиждень стає своєрідним творчим звітом, формуванню творчих стосунків між учнями, вчителями і батьками, які взаємодіють у процесі підготовки і проведення Тижня. Тиждень іноземної мови проводять у певний період навчального року за попередньо складеною програмою, яка визначає цілі, зміст і форму кожного з його компонентів. Тематика заходів у рамках Тижня повинна бути цікавою, пізнавальною, доступною, пов'язаною з навчальним матеріалом та відповідати віковим особливостям учнів, рівню їх мовної підготовки.

Плани семінарських занять

Семінарське заняття № 1

Тема: „Формування граматичних навичок”

Мета: Набути знань і оволодіти методичними вміннями, необхідними для формування в учнів граматичної компетенції.

Питання для опрацювання

1. Мета і зміст формування граматичної компетенції учнів у початковій, основній і старшій школі.
2. Особливості навчання активного граматичного матеріалу.
3. Організація активного граматичного матеріалу в підручниках німецької мови для середньої школи.
4. Процес навчання активного граматичного матеріалу.
5. Особливості навчання пасивного граматичного матеріалу (ПГМ).
6. Ознайомлення учнів з граматичними структурами ПГМ.
7. Автоматизація дій учнів з граматичними структурами ПГМ,
8. Використання технічних засобів у навчанні граматики.

Практичні завдання

1. Ознайомтеся з фрагментами уроків для навчання:
 - активного граматичного матеріалу на засвоєння ГС видо-часової форми Präsens Aktiv (у стверджувальній і питальній формах) (Практикум..., С. 73-76);
 - пасивного граматичного матеріалу для розпізнавання функцій Partizip II у реченні (Практикум..., С. 76-78).
2. На основі поданих зразків розробіть власні фрагменти уроків з навчання:
 - активного граматичного матеріалу для засвоєння ГС видо-часової форми Imperfekt Aktiv (всі особи однини у стверджувальній формі);
 - пасивного граматичного матеріалу для розпізнавання форм Konjunktiv.
3. Будьте готові продемонструвати власні фрагменти уроків на практичних заняттях.

Література

1. Методика викладання ІМ у СНЗ /Кол. авторів під кер. Ніколаєвої С.Ю. – К.: Ленвіт, 2002. – С. 72-92
2. Практикум з методики викладання німецької мови у середніх навчальних закладах: Посібник / Кол. авторів під керівн. С.Ю. Ніколаєвої. – К.: Ленвіт, 2007. – 288с. – С. 70-82
3. Програма для загальноосвітніх навчальних закладів. Іноземні мови. 2-12, 5-12 класи. – К.: ВТФ „Перун”, 2004
4. Гапонова С.В. Планування граматичного етапу уроку іноземної мови// Іноземні мови. – 1997. - № 3. – С. 6-10

5. Шати лов С.Ф. Методика обучения немецкому языку в средней школе. – М.: Просвещение, 1986. – С. 120-130
6. Рогова Г.В., Рабинович Ф.М., Сахарова Т.Е. Методика обучения иностранным языкам в средней школе. – М.: Просвещение. – 1991. – С. 74-88
7. Настольная книга преподавателя иностранного языка: Справочное пособие / Е.А.Маслыко, П.К.Бабинская, А.Ф.Будько и др. – Минск: Высшая школа, 2001. – С. 283-303
8. Скляренко Н.К. Сучасні вимоги до вправ для формування іншомовних мовленнєвих навичок і вмінь // Іноземні мови. – 1999. - № 3. – С.3-7
9. Скляренко Н.К. Систематизація і повторення іншомовного граматичного матеріалу в основній і старшій школах // Іноземні мови. – 2005. – № 2. – С.3-7
10. Ветехов А.М. Трудности обучения учащихся школ грамматике иностранного языка и пути их преодоления // Іноземні мови. – 2002. - № 2. – С.18-20
11. Періна Р.П. Відео як засіб презентації граматичного матеріалу на початковому етапі навчання англійської мови // Іноземні мови. – 2003. - № 1. – С.20-21
12. Funk H., Koenig M. Grammatik lehren und lernen. Fernstudieneinheit 1. – Berlin: Langenscheidt, 1991. – 160S.

Семінарське заняття № 2

Тема: „Формування лексичних навичок”

Мета: Набути знань і оволодіти методичними вміннями, необхідними для формування в учнів лексичної компетенції.

Питання для опрацювання

1. Мета і зміст формування лексичної мовної компетенції учнів у початковій, основній та старшій школі.
2. Процес навчання нових лексичних одиниць активного лексичного мінімуму.
3. Автоматизація дій учнів з лексичними одиницями пасивного та потенціального словників.
4. Використання технічних засобів у навчанні лексики.

Практичні завдання

1. Ознайомтеся з фрагментами уроків з навчання лексичного матеріалу (Практикум..., С. 85-89).
2. На основі поданих фрагментів запропонуйте власні фрагменти:
 - для навчання активного лексичного матеріалу на початковому ступені за темою „Моє хобі”.
 - Для формування потенціального словника учнів 9 класу (Басай Н.П. Німецька мова: Підручник для 9 класу середньої школи. – К.: Освіта, 2000).
3. Будьте готові продемонструвати власні фрагменти уроків на практичних заняттях.

Література

1. Методика викладання ІМ у СНЗ /Кол. авторів під кер. Ніколаєвої С.Ю. – К.: Ленвіт, 2002. – С. 92-105
2. Практикум з методики викладання німецької мови у середніх навчальних закладах: Посібник / Кол. авторів під керівн. С.Ю. Ніколаєвої. – К.: Ленвіт, 2007. – 288с.
3. Програма для загальноосвітніх навчальних закладів. Іноземні мови. 2-12, 5-12 класи. – К.: ВТФ „Перун”, 2004
4. Склярєнко Н.К. Сучасні вимоги до вправ для формування іншомовних мовленнєвих навичок та вмій // Іноземні мови. – 1999. - № 3. – С. 3-7
5. Шати лов С.Ф. Методика обучения немецкому языку в средней школе. – М.: Просвещение, 1986. – С. 120-130
6. Рогова Г.В., Рабинович Ф.М., Сахарова Т.Е. Методика обучения иностранным языкам в средней школе. – М.: Просвещение. – 1991. – С. 95-99
7. Настольная книга преподавателя иностранного языка: Справочное пособие / Е.А.Маслыко, П.К.Бабинская, А.Ф.Будько и др. – Минск: Вышейшая школа, 2001. – С. 283-303
8. Ніколаєва С.Ю. Практикум з методики тестування іншомовної лексичної компетенції. – К.: ІЗМН, 1996. – 312с.
9. Ростовцева В.М. Использование ситуаций при презентации лексики // ИЯШ. – 1990. - № 4. – С. 35-38
10. Bohn R. Probleme der Wortschatzarbeit. – München, 1996
11. Müller B.-D. Wortschatzarbeit und Bedeutungsvermittlung. – Tübingen, 1992

Семінарське заняття № 3

Тема: „Формування слуховимовних навичок.”

Мета: Набути знань і оволодіти методичними вміннями, необхідними для формування в учнів фонетичної компетенції.

Питання для опрацювання

1. Мета і зміст формування фонетичної компетенції учнів. Різні підходи до навчання вимови.
2. Ознайомлення з новими звуками німецької мови та автоматизація дій учнів з ними .
3. Ознайомлення учнів з новими інтонаційними моделями та автоматизація дій учнів з ними.
4. Шляхи удосконалення і контролю рівня сформованості слуховимовних навичок учнів.
5. Використання технічних засобів у навчанні вимови.

Практичні завдання

1. Проаналізуйте способи подачі звука [h] в різних підручниках німецької мови для середньої школи.
2. Ознайомтеся з фрагментами уроків для навчання
 - вимови звука [h] (Практикум..., С. 96-98)
 - інтонації (Практикум..., С. 98-99).

3. На основі поданих зразків розробіть власні фрагменти уроків з навчання
 - звуків [e:] та [F]
 - фразового і логічного наголосу
4. Будьте готові продемонструвати свої фрагменти на практичному занятті.

Література

1. Методика викладання ІМ у СНЗ /Кол. авторів під кер. Ніколаєвої С.Ю. – К.: Ленвіт, 2002. – С. 105-107
2. Програма для загальноосвітніх навчальних закладів. Іноземні мови. 2-12, 5-12 класи. – К.: ВТФ „Перун”, 2004
3. Павлова С.В. Обучение иноязычному произношению на коммуникативной основе // ИЯШ. – 1990. – № 1. – С. 29-32
4. Шати лов С.Ф. Методика обучения неметкому языку в средней школе. – М.: Просвещение, 1986. – С. 103-107
5. Рогова Г.В., Рабинович Ф.М., Сахарова Т.Е. Методика обучения иностранным языкам в средней школе. – М.: Просвещение. – 1991. – С. 71-72
6. Настольная книга преподавателя иностранного языка: Справочное пособие / Е.А.Маслыко, П.К.Бабинская, А.Ф.Будько и др. – Минск: Высшая школа, 2001. – С. 7-12
7. Dieling H., Hirschfeld U. Phonetik lehren und lernen. Fernstudieneinheit 21. – Berlin: Langenscheidt, 1995. – 199S.
8. Статті з журналу „Іноземні мови”.
9. Статті з журналу „Іноземні мови в навчальних закладах”.
10. Статті з журналу „Иностранные языки в школе”

Семінарське заняття № 4

Тема: „Формування вмінь аудіювання.”

Мета: Набути знань і оволодіти методичними вміннями, необхідними для формування в учнів аудитивної компетенції.

Питання для опрацювання

1. Характеристика аудіювання як мети і засобу навчання.
2. Мета і зміст формування адитивної компетенції учнів у початковій, основній і старшій школі.
3. Матеріали для навчання аудіювання.
4. Система вправ для формування німецькомовної адитивної компетенції.
5. Використання технічних засобів у навчанні аудіювання.

Практичні завдання

1. Ознайомтеся з фрагментами уроків для навчання різних видів аудіювання (Практикум..., С. 107-110).
2. На основі поданих зразків розробіть власні фрагменти уроків для навчання:
 - аудіювання з частковим розумінням

- аудіювання з розумінням основного змісту
 - аудіювання з повним розумінням
3. Будьте готові продемонструвати власні фрагменти уроків на практичних заняттях.

Література

1. Методика викладання ІМ у СНЗ /Кол. авторів під кер. Ніколаєвої С.Ю. – К.: Ленвіт, 2002. – С. 117-139
2. Практикум з методики викладання німецької мови у середніх навчальних закладах: Посібник / Кол. авторів під керівн. С.Ю. Ніколаєвої. – К.: Ленвіт, 2007. – 288с. – С. 103-116
3. Програма для загальноосвітніх навчальних закладів. Іноземні мови. 2-12, 5-12 класи. – К.: ВТФ „Перун”, 2004
4. Склярєнко Н.К., Онищенко Е.И. Захарова С.Л. Обучение речевой деятельности на английском языке в школе. – К.: Рад. школа, 1988. – С. 73-75
5. Рогова Г.В., Рабинович Ф.М., Сахарова Т.Е. Методика обучения иностранным языкам в средней школе. – М.: Просвещение. – 1991. – С. 104-123, 139-162
6. Настольная книга преподавателя иностранного языка: Справочное пособие / Е.А.Маслыко, П.К.Бабинская, А.Ф.Будько и др. – Минск: Высшая школа, 2001. – С. 283-303
7. Черныш В.В. Методика работы с аудиокнигой на уроках английского языка // Іноземні мови. – 2000. – № 3. – С. 3-8
8. Неділько А.Г. До питання застосування автентичних матеріалів для навчання іноземних мов // Іноземні мови. – 1998. - № 4. – С. 11-12
9. Dahlhaus B. Fertigkeit Hören. – München, 1993

Семінарське заняття № 5

Тема: „Формування вмінь діалогічного мовлення.”

Мета: Набути знань і оволодіти методичними вміннями, необхідними для формування в учнів мовленнєвої компетенції у говорінні

Питання для опрацювання

1. Мета і зміст формування мовленнєвої компетенції у говорінні учнів у початковій, основній і старшій школі.
2. Характеристика діалогічного мовлення.
3. Цілі навчання діалогічного мовлення і вимоги програми до оволодіння учнями цим видом мовленнєвої діяльності.
4. Система вправ для навчання діалогічного мовлення.
5. Навчально-комунікативна ситуація і рольова гра у навчанні діалогічного мовлення.

Практичні завдання

1. Проаналізуйте вправи для навчання діалогічного мовлення в чинних підручниках німецької мови: визначте групу, до якої належать вправи, мету і найбільш ефективний режим їх виконання.
2. Ознайомтесь із фрагментами уроків з навчання діалогічного мовлення за темою „Mein Hobby“ (Практикум..., С. 121-124).
3. Сплануйте і запишіть фрагмент уроку з навчання діалогічного мовлення, спираючись на подані зразки. Приготуйте необхідне унаочнення.
4. Розіграйте підготовлений фрагмент уроку на практичному занятті.

Література

1. Методика викладання ІМ у СНЗ / Кол. авторів під кер. Ніколаєвої С.Ю. – К.: Ленвіт, 2002. – С. 146-166
2. Практикум з методики викладання німецької мови у середніх навчальних закладах: Посібник / Кол. авторів під керівн. С.Ю. Ніколаєвої. – К.: Ленвіт, 2007. – 288с. – С. 117-131
3. Програма для загальноосвітніх навчальних закладів. Іноземні мови. 2-12, 5-12 класи. – К.: ВТФ „Перун”, 2004
4. Склярєнко Н.К., Онищенко Е.И. Захарова С.Л. Обучение речевой деятельности на английском языке в школе. – К.: Рад. школа, 1988.
5. Шати лов С.Ф. Методика обучения немецкому языку в средней школе. – М.: Просвещение, 1986. – С. 70-73
6. Настольная книга преподавателя иностранного языка: Справочное пособие / Е.А.Маслыко, П.К.Бабинская, А.Ф.Будько и др. – Минск: Вышейшая школа, 2001. – С. 283-299

Семінарське заняття № 6

Тема: „Формування вмінь монологічного мовлення.”

Мета: Набути знань і оволодіти методичними вміннями, необхідними для формування в учнів мовленнєвої компетенції у говорінні

Питання для опрацювання

1. Мета і зміст формування мовленнєвої компетенції у говорінні учнів у початковій, основній і старшій школі.
2. Характеристика монологічного мовлення.
3. Цілі навчання монологічного мовлення і вимоги програми до оволодіння учнями цим видом мовленнєвої діяльності.
4. Етапи навчання монологічного мовлення та система вправ.
5. Використання технічних засобів у навчанні говоріння.

Практичні завдання

1. Проаналізуйте вправи для навчання монологічного мовлення в чинних підручниках німецької мови: визначте групу, до якої належать вправи, мету і найбільш ефективний режим їх виконання.
2. Ознайомтесь із фрагментами уроків з навчання монологічного мовлення за темою „Mein Zimmer“ (Практикум..., С. 125-127).
3. Сплануйте і запишіть фрагмент уроку з навчання монологічного мовлення, спираючись на подані зразки. Приготуйте необхідне унаочнення. Формулюючи комунікативне завдання до вправи, вкажіть, хто, що, кому і для чого говорить; не забувайте про необхідність опор у вправах I та II груп; у вправах III групи використовуйте схеми, листівки, театральні афіші та інші природні опори.
4. Розіграйте підготовлений фрагмент уроку на практичному занятті.

Література

1. Методика викладання ІМ у СНЗ / Кол. авторів під кер. Ніколаєвої С.Ю. – К.: Ленвіт, 2002. – С. 167-187
2. Практикум з методики викладання німецької мови у середніх навчальних закладах: Посібник / Кол. авторів під керівн. С.Ю. Ніколаєвої. – К.: Ленвіт, 2007. – 288с. – С. 117-131
3. Програма для загальноосвітніх навчальних закладів. Іноземні мови. 2-12, 5-12 класи. – К.: ВТФ „Перун”, 2004
4. Склярєнко Н.К., Онищенко Е.И. Захарова С.Л. Обучение речевой деятельности на английском языке в школе. – К.: Рад. школа, 1988.
5. Шати лов С.Ф. Методика обучения немецкому языку в средней школе. – М.: Просвещение, 1986. – С. 70-73
6. Настольная книга преподавателя иностранного языка: Справочное пособие / Е.А.Маслыко, П.К.Бабинская, А.Ф.Будько и др. – Минск: Высшая школа, 2001. – С. 283-299
7. Хоменко Е.Г., Дембновецька К.В. Навчання монологічного мовлення учнів старшої загальноосвітньої школи на основі автентичних текстів країнознавчого характеру // Іноземні мови. – 2002. - № 2. – С.8-17
8. Häussermann U., Piepho H.-E. Aufgabenhandbuch. Deutsch als Fremdsprache. Abriss einer Aufgaben und Übungstypologie. – München:iudicium, 1996. – 528S.

Семінарське заняття № 7

Тема: „Формування вмінь читання.”

Мета: Набути знань і оволодіти методичними вміннями, необхідними для формування в учнів компетенції в читанні.

Питання для опрацювання

1. Мета і зміст формування компетенції в читанні учнів у початковій, основній і старшій школі.
2. Мета і завдання навчання техніки читання. Характеристика навичок техніки читання, компоненти ТЧ.
3. Процес навчання ТЧ, вправи для навчання ТЧ,
4. Класифікація видів читання. Вимоги до текстів для читання.

5. Система вправ для формування компетенції учнів у читанні. Етапи роботи з текстом на уроці. Контроль розуміння прочитаного.

Практичні завдання

1. Ознайомтеся з фрагментами уроків для навчання техніки читання (Практикум..., С. 135-137) та читання як виду МД (Практикум..., С. 138-143)
2. Проаналізуйте вправи для навчання читання, визначте вид читання і способи контролю розуміння текстів (Басай Н.П. Добрий день!: Підручник для 3 кл. загальноосвітн. навч. закл. – К.: Освіта, 2003. – С.102-103, С.107, 117, 133)
3. На основі поданих зразків розробіть власні фрагменти уроків для навчання:
 - Техніки читання
 - Різних видів читання
4. Будьте готові продемонструвати власні фрагменти уроків на практичних заняттях.

Література

1. Методика викладання ІМ у СНЗ / Кол. авторів під кер. Ніколаєвої С.Ю. – К.: Ленвіт, 2002. – С. 117-139
2. Практикум з методики викладання німецької мови у середніх навчальних закладах: Посібник / Кол. авторів під керівн. С.Ю. Ніколаєвої. – К.: Ленвіт, 2007. – 288с. – С. 132-146
3. Програма для загальноосвітніх навчальних закладів. Іноземні мови. 2-12, 5-12 класи. – К.: ВТФ „Перун”, 2004
4. Склярєнко Н.К., Онищенко Е.И. Захарова С.Л. Обучение речевой деятельности на английском языке в школе. – К.: Рад. школа, 1988. – С. 73-75
5. Рогова Г.В., Рабинович Ф.М., Сахарова Т.Е. Методика обучения иностранным языкам в средней школе. – М.: Просвещение. – 1991. – С. 104-123, 139-162
6. Настольная книга преподавателя иностранного языка: Справочное пособие / Е.А.Маслыко, П.К.Бабинская, А.Ф.Будько и др. – Минск: Вышейшая школа, 2001. – С. 283-303
7. Чернявская Л.А. Роль коммуникативных заданий и учт ситуаций общения при обучении чтению // ИЯШ. – 1986. – № 3. – С. 20-26
8. Неділько А.Г. До питання застосування автентичних матеріалів для навчання іноземних мов // Іноземні мови. – 1998. - № 4. – С. 11-12
9. Клычникова З.И. Психологические особенности обучения чтению на иностранном языке. – М.: Просвещение, 1983. – С.35-36
10. Dahlhaus V. Fertigkeit Lesen. – München, 1993

Семінарське заняття № 8

Тема: „Формування вмінь письма.”

Мета: Набути знань і оволодіти методичними вміннями, необхідними для формування в учнів компетенції в письмі.

Питання для опрацювання

1. Мета і зміст формування компетенції в письмі учнів у початковій, основній і старшій школі.

2. Мета і завдання навчання техніки письма. Вправи для формування каліграфічних та орфографічних навичок. Використання ігор.
3. Навчання писемного мовлення
4. Письмо як засіб навчання та контролю
5. Використання технічних засобів у навчанні письма.

Практичні завдання

1. Ознайомтеся з фрагментами уроків для навчання каліграфії, орфографії, писемного мовлення (Практикум..., С. 151-152)
2. Проаналізуйте вправи для навчання техніки письма, писемного мовлення, письмові контрольні завдання. Визначте їх мету, тип, вид.
3. На основі поданих зразків розробіть власні фрагменти уроків для навчання:
 - а. Техніки письма
 - б. Писемного мовлення
4. Будьте готові продемонструвати власні фрагменти уроків на практичних заняттях.

Література

1. Методика викладання ІМ у СНЗ /Кол. авторів під кер. Ніколаєвої С.Ю. – К.: Ленвіт, 2002. – С. 117-139
2. Практикум з методики викладання німецької мови у середніх навчальних закладах: Посібник / Кол. авторів під керівн. С.Ю. Ніколаєвої. – К.: Ленвіт, 2007. – 288с. – С. 132-146
3. Програма для загальноосвітніх навчальних закладів. Іноземні мови. 2-12, 5-12 класи. – К.: ВТФ „Перун”, 2004
4. Склярєнко Н.К., Онищенко Е.И. Захарова С.Л. Обучение речевой деятельности на английском языке в школе. – К.: Рад. школа, 1988. – С. 73-75
5. Рогова Г.В., Рабинович Ф.М., Сахарова Т.Е. Методика обучения иностранным языкам в средней школе. – М.: Просвещение. – 1991. – С. 104-123, 139-162
6. Настольная книга преподавателя иностранного языка: Справочное пособие / Е.А.Маслыко, П.К.Бабинская, А.Ф.Будько и др. – Минск: Вышейшая школа, 2001. – С. 283-303
7. Грибанова К.Н. Обучение письменной речи на начальном этапе // ИЯШ. – 1999. – № 2. – С.18-22
8. Литвин С.В. Система вправ для навчання писемного спілкування учнів старшої школи // Іноземні мови. – 2001. – № 1. – С.4-9
9. Käst В. Fertigkeit Schreiben. – München, 1992

Система рейтингового контролю

Курс "Методика викладання основної мови та літератури" складається із трьох навчальних модулів і одного – екзаменаційного.

Поточне оцінювання усіх видів навчальної діяльності кожного студента здійснюється в національній 4-бальній системі ("5", "4", "3", "2"). В кінці вивчення навчального матеріалу кожного модуля (крім екзаменаційного) після проведення модульної контрольної роботи викладач виставляє **середню** оцінку за аудиторну роботу студента, позааудиторну самостійну роботу студента, а також оцінку в 4-бальній системі за модульну контрольну роботу. Ці оцінки трансформуються у рейтинговий бал таким чином:

- 1. Аудиторна робота студента:**
- "5" – 10 балів
 - "4" – 8 балів
 - "3" – 6 балів
 - "2" – 4 бали

- не був присутнім на жодному занятті з навчальної дисципліни – 0 балів.

- 1. Позааудиторна самостійна робота студента:**
- "5" – 10 балів
 - "4" – 8 балів
 - "3" – 6 балів
 - "2" – 4 бали

- не виконав жодного завдання з позааудиторної самостійної роботи – 0 балів.

- 1. Модульна контрольна робота:**
- "5" – 5 балів
 - "4" – 4 бали
 - "3" – 3 бали
 - "2" – 0 балів

- не з'явився на модульну контрольну роботу – 0 балів.

Рейтинг кожного модуля складається із суми балів за

- аудиторну роботу студента протягом вивчення навчального матеріалу модуля;
- позааудиторну самостійну роботу студента протягом вивчення навчального матеріалу модуля;
- модульну контрольну роботу.

Таким чином рейтинг студента за вивчення навчального матеріалу кожного модуля є сумою рейтингових балів з вищеназваних складників модуля. Максимальний рейтинг студента за один модуль становить 25 балів. Оцінка навчальних досягнень студента за модуль виставляється так:

Рейтинговий бал	Оцінка
23 бали і вище	– відмінно
18-22 бали	– добре
15-17 балів	– задовільно
14 балів і нижче	– незадовільно

Максимальний рейтинговий бал студента за семестр становить 75 балів.

Максимальний рейтинговий бал з дисципліни становить 100.

Семестрова оцінка студента з навчальної дисципліни напередодні заліково-екзаменаційної сесії визначається за традиційною 4-бальною системою так:

69 балів і вище	–	«відмінно»
54-68 балів	–	«добре»
45-53 балів	–	«задовільно»
44 бали і нижче	–	«незадовільно»

На екзамені екзаменатор оцінює відповідь студента за національною 4-бальною системою і виставляє екзаменаційну оцінку «відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно».

Підсумковий рейтинговий бал є сумою семестрового рейтингового бала з дисципліни та екзаменаційного бала.

Для підрахунку підсумкового рейтингу екзаменаційна оцінка трансформується в екзаменаційні бали:

«відмінно»	–	25 балів
«добре»	–	20 балів
«задовільно»	–	15 балів
«незадовільно»	–	5 балів

Підсумкова оцінка з дисципліни за національною шкалою і оцінка за шкалою ECTS виставляються так:

Підсумковий рейтинговий бал студента з курсу	Оцінка за шкалою ECTS	Оцінка з дисципліни за національною шкалою
90-100	A	відмінно
80-89	B	добре
75-79	C	
69-74	D	задовільно
60-68	E	
35-59	FX	незадовільно
1-34	F	

Вимоги до екзамену

Об'єкт контролю – рівень засвоєння теоретичних знань та володіння професійно-методичними вміннями, сформованими у студента в результаті навчання з курсу методики у VI семестрі.

Форма контролю: співбесіда з екзаменатором, яка передбачає відповідь студента на питання екзаменаційного білета з тем, що вивчались, виконання практичного завдання і захист плану-конспекту уроку ІМ.

Зразок екзаменаційного білета

Маріупольський державний гуманітарний університет

(назва вищого навчального закладу)

Спеціальність Мова та література (німецька)

Семестр VI

Навчальний предмет Методика викладання основної іноземної мови і літератури

ЕКЗАМЕНАЦІЙНИЙ БІЛЕТ № 1

1. Методика навчання іноземних мов як наука.
2. Труднощі іншомовного аудіювання.
3. Наведіть приклад умовно-комунікативної вправи для формування граматичних навичок говоріння (діалогічне мовлення).
4. Обґрунтуйте розроблений план-конспект уроку.

Затверджено на засіданні кафедри німецької та французької філології
протокол № від

Зав. кафедри Морєва Г.Г.

Екзаменатор Кажан Ю.М.

Критерії оцінювання:

Перше та друге питання (відповідь на теоретичні питання) оцінюється за критеріями:

- відповідність змісту;
- повнота і ґрунтовність викладу;
- доказовість викладу;
- термінологічна коректність.

Третє та четверте питання (захист плану-конспекту уроку) оцінюється за критеріями:

- методична грамотність;
- точність виконання практичного завдання;
- здатність до обґрунтування методичних рішень;
- правильність оформлення плану-конспекту.

Схема оцінювання: кожний критерій оцінюється за чотирибальною шкалою: “відмінно” (5 балів), “добре” (4 бали), “задовільно” (3 бали), “незадовільно” (2 бали).

№	Критерії оцінювання	Шкала оцінювання (в балах)			
		“відмінно” - 5	“добре” - 4	“задовільно” - 3	“незадовільно” - 2
1.	<i>Перше питання</i> Відповідність змісту	Відповідь студента повністю відповідає змісту питання. Усі основні проблеми визначені чітко.	Відповідь студента в основному відповідає змісту питання. Не всі основні проблеми визначені чітко.	Відповідь студента лише частково відповідає змісту питання. Основні проблеми визначені нечітко.	Відповідь студента не відповідає змісту питання. Основні проблеми не визначені.
2.	Повнота і ґрунтовність викладу	Основні проблеми повністю і ґрунтовно розкриті.	Основні проблеми розкриті не досить повно і ґрунтовно.	Основні проблеми розкриті лише частково і без належної глибини.	Основні проблеми не розкриті.
3.	Доказовість викладу	Студент демонструє високий рівень доказовості викладу матеріалу з питання. Він може викласти свою точку зору з проблем, що обговорюються.	Студент викладає матеріал, в основному аргументуючи методичні положення. Він відчуває труднощі у викладенні своєї точки зору щодо ряду проблем.	Студент викладає матеріал, майже не аргументуючи методичні положення. Він не має своєї точки зору щодо більшості проблем.	Доказовість викладу матеріалу і самостійні міркування відсутні.
4.	Термінологічна коректність	Студент досить вільно й коректно користується методичною термінологією. Він володіє повним запасом	Студент в основному правильно використовує методичну термінологію. Невелика кількість	Студент допускає значну кількість термінологічних помилок, що ускладнює розуміння змісту викладеного.	Студент майже не користується методичною термінологією. Його запас методичних термінів

		методичних термінів.	термінологічних помилок не перешкоджає розумінню змісту викладеного.	Він володіє обмеженим запасом методичних термінів.	мінімальний.
5	Точність виконання практичного завдання	Виконане студентом завдання є комунікативно орієнтованим, відповідає вимогам поетапного формування навичок і вмінь та враховує вікові особливості учнів.	Виконане студентом завдання є комунікативно орієнтованим, однак має незначні порушення логіки поетапного формування навичок і вмінь, врахування вікових особливостей учнів.	Виконане студентом завдання не є комунікативно орієнтованим, має серйозні порушення логіки поетапного формування навичок і вмінь та врахування вікових особливостей учнів.	Виконане студентом завдання не є комунікативно орієнтованим, не відповідає вимогам поетапного формування навичок і вмінь та не враховує вікових особливостей учнів.
	Бал				
6.	<i>Друге питання</i> Методична грамотність	План-конспект уроку виконаний у відповідності з вимогами до поурочного планування щодо формулювання цілей уроку, визначення методичної структури і змісту уроку з урахуванням етапу навчання.	План-конспект уроку в основному виконаний методично грамотно, проте є незначні недоліки у дотриманні зазначених вимог.	План-конспект уроку виконаний із значними недоліками стосовно зазначених вимог.	План-конспект уроку виконаний методично безграмотно.
7.	Здатність до обґрунтування методичних рішень	Студент спонтанно і правильно реагує на запитання екзаменатора. Він здатний	Студент адекватно реагує на запитання екзаменатора, однак він не досить впевнено обґрунтовує	Студент не зовсім адекватно реагує на запитання екзаменатора. Він не може обґрунтувати	Студент не здатний правильно реагувати на запитання екзаменатора. Він не може

		теоретично обґрунтувати вибір власних методичних рішень.	вибір власних методичних рішень.	вибір власних методичних рішень.	обґрунтувати вибір власних методичних рішень.
8.	Правильність оформлення плану-конспекту	План-конспект виконаний грамотно у мовному відношенні, оформлений у відповідності до вимог і включає всі необхідні компоненти.	План-конспект виконаний грамотно у мовному відношенні, включає всі необхідні компоненти, проте його оформлення має незначні недоліки.	План-конспект має значні недоліки як у мовному відношенні, так і в його оформленні, включає не всі необхідні компоненти.	План-конспект не відповідає вимогам до його оформлення, містить велику кількість мовних помилок, не має усіх необхідних компонентів.
	Бал				
	Підсумковий бал				

Оцінка “відмінно” за кожне окреме питання виставляється за умови, якщо відповідь студента у повній мірі відповідає всім зазначеним критеріям.

Оцінка “добре” чи “задовільно” за кожне окреме питання не може бути виставлена, якщо відповідь студента зовсім не відповідає хоча б одному із зазначених критеріїв. У такому разі виставляється оцінка “незадовільно”.

Орієнтовні питання до курсового екзамену

- **Охарактеризуйте предмет методики навчання іноземних мов як науки, її зв'язок із суміжними науками.**
- **Назвіть методи наукового дослідження в методиці навчання іноземних мов. Охарактеризуйте експеримент як основний метод наукового дослідження, об'єкти методичного експерименту.**
- **Розкрийте сучасні методичні принципи навчання іноземних мов.**

- Охарактеризуйте чотирикомпонентну мету навчання іноземних мов у СНЗ. Розкрийте поняття іншомовної комунікативної компетенції.
- Охарактеризуйте основні компоненти змісту навчання іноземних мов.
- Охарактеризуйте вправи для формування іншомовної комунікативної компетенції: поняття “вправа”, “структура вправи”. “класифікація вправ”.
- Охарактеризуйте основні та факультативні компоненти навчально-методичного комплексу з іноземної мови для СНЗ.
- Розкрийте методику формування іншомовної фонетичної компетенції: мету і зміст навчання вимови, принцип апроксимації, основні типи і види вправ для формування слуховимовних навичок.
- Розкрийте методику формування іншомовної лексичної компетенції: мету і зміст навчання лексики, поняття “активний” і “пасивний” лексичний мінімум, різні способи семантизації лексичних одиниць.
- Охарактеризуйте етапи роботи з лексичним матеріалом, типи і види вправ для засвоєння лексичного мінімуму.
- Розкрийте поняття “потенціальний словник”, назвіть його джерела, типи і види вправ для формування потенціального словника учнів.
- Розкрийте методику формування іншомовної граматичної компетенції: мету і зміст навчання граматичного матеріалу, етапи ознайомлення з ГС активного мінімуму, типи і види вправ для їх засвоєння.
- Розкрийте мету і зміст навчання інтонації, охарактеризуйте типи і види вправ для формування рецептивних і репродуктивних інтонаційних навичок.
- Розкрийте поняття “активний” і “пасивний” граматичний мінімум. Охарактеризуйте типи і види вправ для засвоєння ГС пасивного граматичного мінімуму.
- Розкрийте методику формування іншомовної компетенції в аудіюванні: мету і зміст навчання, суть аудіювання як виду мовленнєвої діяльності, труднощі аудіювання, способи презентації аудіотекстів.
- Охарактеризуйте систему вправ для навчання аудіювання, різні способи перевірки розуміння аудіотекстів.
- Розкрийте загальні та відмінні характеристики (психологічні й мовні) діалогічного і монологічного мовлення та їх урахування у процесі навчання. Назвіть функціональні типи діалогу та монологу.
- Розкрийте методику формування іншомовної компетенції в діалогічному мовленні: мету і зміст навчання, використання навчально-мовленнєвих ситуацій, систему вправ для навчання діалогічного мовлення.
- Розкрийте методику формування іншомовної компетенції в монологічному мовленні, мету і зміст навчання, систему вправ для навчання монологічного мовлення.
- Розкрийте методику навчання техніки читання: поняття “техніка читання”, труднощі навчання, методи навчання техніки читання англійською мовою, типи і види вправ для навчання техніки читання.
- Розкрийте методику формування іншомовної компетенції в читанні: мету і зміст навчання читання, особливості навчання різних видів читання.
- Охарактеризуйте роботу з текстом для читання: передтекстові та післятекстові вправи, різні способи перевірки розуміння прочитаного.
- Розкрийте методику навчання техніки письма: поняття “техніка письма”, труднощі навчання, типи і види вправ для навчання графіки та орфографії.
- Розкрийте методику формування іншомовної компетенції в письмі: мету і зміст навчання письма як виду мовленнєвої діяльності, систему вправ для навчання письма.
- Охарактеризуйте усний метод Гарольда Пальмера: принципи навчання, система вправ для навчання усного мовлення.
- Охарактеризуйте методичну систему навчання читання Майкла Уеста: принципи навчання, передтекстові та післятекстові вправи.

- Охарактеризуйте аудіолінгвальний метод Чарльза Фріза та Роберта Ладі: принципи навчання, систему усних тренувальних вправ.
- Охарактеризуйте аудіовізуальний метод: принципи навчання; етапи навчання та види вправ.
- Охарактеризуйте інтенсивний метод навчання: принципи методу активізації, етапи роботи, характерні навчальні прийоми.
- Охарактеризуйте комунікативний метод навчання: принципи навчання, характерні навчальні прийоми.
- Охарактеризуйте сучасні зарубіжні методи навчання іноземних мов: цілі, зміст і принципи навчання.
- Охарактеризуйте організаційні форми навчально-виховного процесу з іноземної мови. Розкрийте вимоги до сучасного уроку іноземної мови, типологію уроків.
- Охарактеризуйте структуру уроку іноземної мови, особливості уроку на різних ступенях навчання.
- Розкрийте методику контролю рівня сформованості іншомовної комунікативної компетенції: функції, об'єкти, види і форми. Вимоги до контролю знань, навичок і вмінь з іноземної мови, оцінювання навчальних досягнень учнів.
- Охарактеризуйте тест як засіб контролю у навчанні іноземних мов: поняття “тест”, структура тесту, типи, види тестів і методику використання.
- Розкрийте мету, зміст і форми позакласної роботи з іноземної мови.
- Розкрийте особливості планування навчально-виховного процесу з іноземної мови: види планів, планування уроків іноземної мови на різних ступенях навчання.
- Охарактеризуйте типологію засобів навчання за різними критеріями. Розкрийте переваги використання фонограми та відеофонограми.

Типові практичні завдання до курсового екзамену

- Наведіть приклади реалізації загально-методичних принципів під час навчання лексичного матеріалу.
- Сформулюйте практичні, освітні, розвиваючі та виховні цілі одного з уроків за підручником для старшої школи.
- Наведіть методичні прийоми, що використовуються на етапі презентації нового звука в початковій школі.
- Наведіть приклади трьох вправ для навчання артикуляції звуків [...] і [...].
- Наведіть приклади вправ на впізнавання, диференціацію та ідентифікацію звуків [...] і [...].
- Наведіть приклади трьох умовно-комунікативних вправ для навчання інтонаційної моделі
- Назвіть методичні прийоми, що використовуються на етапі презентації/тренування у вживанні лексичних одиниць в старшій школі.
- Визначте способи семантизації лексичних одиниць (список лексичних одиниць додається).
- Наведіть приклад лексичної підстановчої таблиці для основної школи.
- Наведіть приклади трьох тестів з використанням малюнків для контролю розуміння лексичних одиниць за темою “...”.
- Наведіть приклади трьох вправ для формування потенціального словника учнів старшої школи.

- Назвіть методичні прийоми, що використовуються на етапі презентації/тренування у вживанні граматичної структури в основній школі.
- Наведіть приклади трьох умовно-комунікативних вправ для навчання граматичного/лексичного матеріалу.
- Наведіть приклади трьох некомунікативних вправ для навчання граматичного/лексичного матеріалу.
- Наведіть три приклади формулювання практичних цілей навчання граматичного матеріалу.
- Наведіть приклади трьох тестів для контролю засвоєння граматичної структури
- Наведіть приклади трьох вправ для навчання пасивного граматичного матеріалу в старшій школі.
- Наведіть приклади трьох вправ для навчання читання слів, що починаються з літери "...” .
- Наведіть приклади передтекстових завдань для навчання аудіювання/читання в основній школі.
- Наведіть приклади післятекстових завдань для навчання читання тексту.
- Назвіть методичні прийоми, що використовуються для навчання реферування прочитаного тексту.
- Наведіть приклади трьох вправ для навчання каліграфії та орфографії.
- Наведіть приклади трьох вправ для навчання написання листа з опорою на графічно-вербальну схему.
- Наведіть приклади трьох фоновправ для навчання аудіювання.
- Наведіть приклади трьох вправ для контролю розуміння аудіотексту.
- Наведіть приклади трьох навчально-мовленнєвих ситуацій для стимулювання усного мовлення.
- Наведіть приклади трьох комунікативних вправ для навчання монологічного/діалогічного мовлення.
- Наведіть приклад структурно-мовленнєвої схеми для побудови мікро монологу/мікродіалогу.
- Наведіть приклади трьох вправ для навчання діалогічного мовлення з використанням рольової гри.
- Наведіть приклади трьох вправ з використанням зорової наочності у початковій школі.
- Наведіть приклад плану проведення Тижня іноземної мови в школі.
- Наведіть приклади трьох усних тренувальних вправ за методом Фріза-Ладо.
- Наведіть приклади реалізації аудіовізуального методу у навчально-методичному комплексі змови.

Модульна контрольна робота для студентів 3-го курсу

Перше завдання. Виберіть варіант завершення твердження (А, Б, В).

1. Практична мета навчання іноземної мови передбачає оволодіння школярами
 - А. Вміннями здійснювати усне спілкування (у монологічній формі) в типових ситуаціях навчально-трудової, побутової і культурної сфер спілкування.
 - Б. Вміннями вчитися (працювати з підручником, довідковою літературою, словниками тощо).
 - В. Вміннями переносу знань і навичок у нову ситуацію на основі здійснення проблемно-пошукової діяльності.
2. Освітня мета навчання іноземної мови передбачає
 - А. Розвиток мовленнєвих здібностей (фонетичного й інтонаційного слуху, мовної здогадки, імітації, логічного викладу думок тощо).
 - Б. Оволодіння вміннями розуміти на слух основний зміст нескладних автентичних текстів.
 - В. Набуття знань про культуру, історію, реалії та традиції країни, мова якої вивчається.
3. Розвиваюча мета навчання іноземної мови передбачає
 - А. Порівняння явищ іноземної мови, що вивчається, з рідною мовою.
 - Б. Розвиток інтелектуальних і пізнавальних здібностей (різних видів пам'яті і сприймання, уваги, уяви тощо).
 - В. Оволодіння вміннями читати і розуміти нескладні автентичні тексти різних жанрів та видів з різним ступенем розуміння їхнього змісту.
4. Виховна мета навчання іноземної мови передбачає
 - А. Оволодіння вміннями зафіксувати і передати письмово елементарну інформацію.
 - Б. Виховання позитивного ставлення до іноземної мови, культури народу, який розмовляє цією мовою.
 - В. Розвиток готовності до подальшої самоосвіти в галузі володіння іноземною мовою.
5. Зміст навчання іноземної мови включає
 - А. Навчально-методичні комплекти.
 - Б. Вправи на оволодіння мовним матеріалом.
 - В. Сфери спілкування, теми, ситуації.
6. Методичним принципом навчання іноземної мови є
 - А. Принцип комунікативності.
 - Б. Принцип виховуючого навчання.
 - В. Принцип індивідуалізації.
7. До методів учителя іноземної мови на уроці відноситься
 - А. Осмислення.
 - Б. Демонстрація.
 - В. Вправляння.
8. До методів учня на уроці іноземної мови відноситься
 - А. Демонстрація.
 - Б. Пояснення.
 - В. Вправляння.
9. Основною дидактичною функцією книжки для вчителя є
 - А. Організація діяльності вчителя.
 - Б. Управління діяльністю учнів.
 - В. Забезпечення індивідуалізації навчання.
10. До засобів слухо-зорової наочності відноситься
 - А. Відеофільм.
 - Б. Фонограма.
 - В. Жести.
11. До комплекту вчителя входить
 - А. Зошит на друкованій основі.
 - Б. Книжка для вчителя.
 - В. Книжка для читання.
12. До рецептивних видів мовленнєвої діяльності відносяться
 - А. Аудіювання і говоріння.
 - Б. Читання і письмо.
 - В. Аудіювання і читання.
13. Мовленнєве вміння читання ґрунтується на
 - А. Інтонаційних навичках.
 - Б. Перцептивних навичках.
 - В. Слухових навичках.
14. Першою фазою вправи є
 - А. Зразок виконання.
 - Б. Завдання.
 - В. Виконання завдання.
15. Основним критерієм створення типології вправ для навчання іноземної мови є
 - А. Спрямованість вправи на прийом чи видачу інформації.

- Б. Характер виконання.
 - В. Участь рідної мови.
16. Додатковим критерієм створення типології вправ для навчання іноземної мови є
- А. Спрямованість вправи на прийом чи видачу інформації.
 - Б. Комунікативність.
 - В. Місце виконання.

Друге завдання. Визначте тип і вид вправ

1. Вправа для навчання _____ матеріалу.
 Інструкція: Thomas, ein Schüler aus Deutschland, erzählt dir, was sein Lehrer im Französischunterricht macht. Sag Thomas, dass dein Englischlehrer dasselbe im Englischunterricht macht.
 Thomas: Unser Französischlehrer stellt Fragen.
 Schüler1: Unser Englischlehrer stellt auch Fragen.
2. Вправа для навчання _____ матеріалу.
 Інструкція: Erzähl deinen Mitschülern, was deine Familienmitglieder am Morgen machen.
 Schüler1: Meine Mutter..... Mein Vater.... Meine Schwester.... Mein Bruder....

3. Вправа для навчання _____ матеріалу.
 Інструкція: Lies die Sätze mit dem Verb werden. Bestimme seine Funktion im Satz

Passiv	Futurum	selbständiges Verb

4. Вправа для навчання _____ матеріалу.
 Інструкція: Lies den Text. Unterstreiche alle Partizipien. Übersetze den Text ins Russische.
5. Вправа для навчання _____ матеріалу.
 Інструкція: Rotkäppchen möchte Winter-, Frühlings-, Sommer- und Herbstmonate wissen. Hilf ihm.
 Lehrer: Dezember, Januar und Februar sind Wintermonate.
 Schüler 1: sindmonate.
 Schüler 2: sindmonate.
6. Вправа для навчання _____ матеріалу.
 Інструкція: Arbeitet zu zweit. Ihr spielt das Gespräch zwischen dem Verkäufer und dem Kunden. Der Kunde möchte einen neuen Mantel kaufen und der Verkäufer berät den Kunden.
7. Вправа для навчання _____ матеріалу.
 Інструкція: Lies den Text. Unterstreiche im Text alle Komposita. Wie werden sie gebildet. Wie bestimmt man das Geschlecht eines zusammengesetzten Wortes? Übersetze den Text ins Russische.
8. Вправа на розвиток _____.
 Інструкція: Послухайте розпорядження, які батьки дають своїм дітям. Підніміть руку, коли почуєте, що розпорядження зроблене у формі наказу.
9. Вправа для навчання _____.
 Інструкція: Послухайте записані на плівку пари слів зі звуками [b] і [p] та хором повторюйте їх за диктором.
- 10 Вправа на розвиток _____.
 Інструкція: Послухайте пари слів і визначте, чи однакові в них голосні звуки всередині слова.

Третє завдання. Укладіть фрагмент уроку з навчання активного лексичного матеріалу, зокрема етап автоматизації дій учнів з новими лексичними одиницями на рівні речення “Mein Tagesablauf”.

Бланк відповідей:

1. А	2. В	3. Б	4. Б	5. В	6. А	7. Б	8. В
9. А	10. А	11. Б	12. В	13. Б	14. Б	15. А	16. В

Бланк для відповідей:

1. Репродуктивна. Умовно-мовленнєва. Імітація ЗМ.
2. Продуктивна. Умовно-мовленнєва. Об'єднання ЗМ у мікромонолог.
3. Рецептивна. Умовно-мовленнєва. Диференціація.
4. Рецептивна. Умовно-мовленнєва. Переклад на РМ.
5. Репродуктивна. Умовно-мовленнєва. Підстановка до ЗМ.
6. Продуктивна. Умовно-мовленнєва. Об'єднання ЗМ у мікродіалог.
7. Рецептивна. Умовно-мовленнєва. Знаходження ЛО у тексті.
8. Рецептивна. Умовно-мовленнєва. Впізнавання.
9. Рецептивно-репродуктивна. Мовна. Імітація.
10. Рецептивна. Мовна. Диференціація.
11. Рецептивно-репродуктивна. Умовно-мовленнєва. Трансформація.

Перелік навчально-методичних посібників

Основна література

1. Клычникова З.И. Психологические особенности обучения чтению на иностранном языке: Пособие для учителей / З.И. Клычникова – 2-е изд., испр. – М.: Просвещение, 1983. – 207 с.
2. Книга вчителя іноземної мови: Довідково-методичне видання / Упоряд. О.Я. Коваленко, І.П.Кудіна. – Харків: ТОРСІНГ ПЛЮС, 2005. – 240с.
3. Методика навчання іноземних мов у середніх навчальних закладах: Підручник / [С.Ю. Ніколаєва, О.Б. Бігич, Н.О. Бражник та ін.]. – К.: Ленвіт, 2002. – 320 с.
4. Методика формування міжкультурної іншомовної комунікативної компетенції: Курс лекцій / [Ніколаєва С. Ю., Бігич О. Б., Бориско Н. Ф., Борецька Г. Е. та ін.]. – К.: Ленвіт, 2011. – 344 с.
5. Настольная книга преподавателя иностранного языка: Справ. Пособие / Е.А. Маслыко, П.К. Бабинская, А.Ф. Будько, С.И. Петрова. – 5-е изд., стереотип. – Мн.: Выш. шк., 1999. – 522 с.
6. Ніколаєва С. Ю. Практикум з методики тестування іншомовної лексичної компетенції (на матеріалі англійської мови): Навчальний посібник / Софія Юріївна Ніколаєва. – К.: ІЗМН, 1996. – 312 с.
7. Практикум з методики викладання німецької мови у середніх навчальних закладах: Посібник // [Ніколаєва С. Ю., Бігич О. Б., Бориско Н. Ф., Борецька Г. Е. та ін.]. – К.: Ленвіт, 2007. – 288с.
8. Програма для загальноосвітніх навчальних закладів. Іноземні мови. 2-12, 5-12 класи. – К.: ВТФ „Перун”, 2004
9. Пассов Е.И. Коммуникативный метод обучения иностранному говорению / Е.И. Пассов. – М.: Просвещение, 1991. – 223 с.
10. Рогова Г.В. и др. Методика обучения иностранным языкам в средней школе / Г.В. Рогова, Ф.М. Рабинович, Г.Е. Сахарова. – М.: Просвещение, 1991. – 187 с.
11. Шатилов С.Ф. Методика обучения немецкому языку в средней школе / С.Ф. Шатилов. – М.: 1986. – 223 с.

Додаткова література

12. Бим И.Л., Садовая Л.В. Некоторые актуальные проблемы организации обучения иностранным языкам // Иностр. языки в школе. – 1998. - №6.
13. Гальскова Н.Д., Практические и общеобразовательные аспекты обучение иностранным языкам // Иностр. языки в школе. – 1995. - №5.
14. Давыденко Г.В. Обучение второму иностранному языку в условиях лингвистической гимназии // Иностр. языки в школе. – 1998. - №6.
15. Коммуникативность в обучении современным языкам/ Джо Шейлз.- Совет Европы Пресс, 1995. – 349 с.
16. Dahlhaus B. Fertigkeit Hören / Barbara Dahlhaus. – München: Langenscheidt, 1994. – 192 S.
17. Funk H. Grammatik lehren und lernen / H.Funk, M.Koenig. – Langenscheidt, 1997. – 160S.
18. Häussermann U. Aufgaben-Handbuch Deutsch als Fremdsprache: Abriss einer Aufgaben- und Übungstypologie / U. Häussermann, H.-E. Piepho. – München : Iudicium, 1996. – 528 S.
19. Heyd G. Deutsch lehren. Grundwissen für den Unterricht in Deutsch als Fremdsprache / Gertrude Heyd. – Frankfurt am Main : Verlag Moritz Diesterweg. – 1990. – 291 S.
20. Löschmann M. Effiziente Wortschatzarbeit: alte und neue Wege. Arbeit am Wortschatz: integrativ, kommunikativ, interkulturell, kognitiv, kreativ / Martin Löschmann. – Frankfurt am Main; Berlin; Bern; New York; Paris; Wien : Lang, 1993. – 213 S.
21. Müller B.-D. Wortschatzarbeit und Bedeutungsvermittlung / B.-D. Müller. – Langenscheidt. – 1998. – 119 S.
22. Scherling T., Schukall H.-F. Mit Bildern lernen: Handbuch für den Fremdsprachenunterricht / T.Scherling, H.-F.Schukall. – Langenscheidt, 1992. – 191 S.

Перелік Інтернет-ресурсів

1. <http://www.elimagazines.com>
2. <http://www.goethe.de>
3. <http://www.der-weg-online.de>
4. <http://www.juma.de>
5. <http://www.edition-deutsch.de>
6. <http://www.tatsachen-ueber-deutschland.de>
7. <http://www.oesterreichinstitut.at>
8. <http://www.dw-world.de>
9. <http://www.german.about.com>
10. <http://www.de.wikipedia.org>
11. <http://www.vorleser.net>

**Інформаційні матеріали бібліотеки по забезпеченню навчальними підручниками (посібниками)
з дисципліни**

1. Методика навчання іноземних мов у середніх навчальних закладах: Підручник / [С.Ю. Ніколаєва, О.Б. Бігич, Н.О. Бражник та ін.]. – К.: Ленвіт, 2002. – 320 с.
2. Настольная книга преподавателя иностранного языка: Справ. Пособие / Е.А. Маслыко, П.К. Бабинская, А.Ф. Будько, С.И. Петрова. – 5-е изд., стереотип. –Мн.: Выш. шк.,1999. – 522 с.
3. Ніколаєва С. Ю. Практикум з методики тестування іншомовної лексичної компетенції (на матеріалі англійської мови): Навчальний посібник / Софія Юріївна Ніколаєва. – К.: ІЗМН, 1996. – 312 с.
4. Практикум з методики викладання німецької мови у середніх навчальних закладах: Посібник // [Ніколаєва С. Ю., Бігич О. Б., Бориско Н. Ф., Борецька Г. Е. та ін.]. – К.: Ленвіт, 2007. – 288с.
5. Програма для загальноосвітніх навчальних закладів. Іноземні мови. 2-12, 5-12 класи. – К.: ВТФ „Перун”, 2004
6. Шатилов С.Ф. Методика обучения немецкому языку в средней школе / С.Ф. Шатилов. – М.: 1986. – 223 с.